

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)ชุมชนเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบาน
กรณีศึกษาบ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

**COMMUNITY HOMESTAY DEVELOPMENT AS SPIRIT OF PLACE
AT BAAN KHAO KAEW, DAORUENG SUB-DISTRICT,
MUENGSARABURI DISTRICT,
SARABURI PROVINCE.**

มนต์ผกา วงษา

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม

ปีการศึกษา 2552

คำนำ

ผู้ทำการวิจัยปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมตั้งแต่พ.ศ.2525 ต่อมาพ.ศ.2540ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ด้วยความตั้งใจที่จะนำประสบการณ์วิชาชีพมาถ่ายทอดให้แก่นักศึกษา ขณะเดียวกันก็สนใจด้านการอนุรักษ์งานศิลปกรรม สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาช่างไทยในเชิงพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะการสืบทอดองค์ความรู้ เมื่อเป็นอาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยได้พิจารณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้จึงได้มีโอกาสเชื่อมโยงหลักการทางวิชาการด้วยวิธีวิจัยที่เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อต้องการหาคำตอบ และได้รับการอนุมัติให้ทำการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)ชุมชนเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบาน กรณีศึกษาบ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี” ทำให้ผู้วิจัยได้รู้จักกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และหวังว่าผลงานวิจัยจะเป็นแนวทางให้ชุมชนนำไปค้นหาเอกลักษณ์ท้องถิ่นของตนเพื่อพัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)หรือที่พักแรมตามวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างมีคุณค่า พัฒนาด้านกายภาพชุมชนให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างถูกต้องและยั่งยืนสืบไป

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยครั้งนี้มีนักศึกษาช่วยงานสำรวจภาคสนาม เขียนภาพถ่ายเส้นเขียนแบบ ปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง ได้แก่ นายคเนศ สุวรรณพัฒน์ นายธีระยุทธ เจ๊ะหะเว นายนายอรรถพ แมบจันทิก และนายจักริ แสงไสย์ ส่วนศิษย์เก่าที่ช่วยจัดทำกราฟิก จัดทำรายงาน ได้แก่ นางสาวจุติรัตน์ หมั่นอนันต์ และนางสาวอุบลวรรณ ทาวิทัศน์ ทั้งนี้ได้รับข้อเสนอแนะการวิจัยเป็นอย่างดีจากอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์ประสงค์ เอี่ยมอนันต์

ความสำเร็จครั้งนี้เกิดขึ้นได้ด้วยทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์กิตติคุณอรศิริ ปาณินท์ ที่เป็นต้นแบบนักวิจัยคุณภาพ ตลอดจนรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ นางสาวกาญจนา ทองทั่ว และนักวิชาการอีกหลายท่านที่เห็นประโยชน์ในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำยที่สุดนี้ผู้ทำการวิจัยขอขอบคุณครอบครัวที่สนับสนุนและให้กำลังใจตลอดมา

มนต์ผกา วงษา

กรกฎาคม 2554

หัวข้อวิจัย : การพัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)ชุมชนเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบาน
กรณีศึกษาบ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัย : นางสาวมนต์ศกา วงษา

หน่วยงาน : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. 2554

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)ชุมชนเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบาน
กรณีศึกษาบ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อหาคำตอบ
ให้กับบ้านเขาแก้วว่าจะเป็นเรือนแรม(โฮมสเตย์)ชุมชนที่เป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบานอย่างไร โดย
ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสอบถามเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิท้องถิ่น ได้แก่ เจ้าของเรือนแรม
(โฮมสเตย์) เจ้าอาวาส กำนัน นายกอบต. และหัวหน้ากลุ่มแม่บ้าน โดยการใช้แบบสอบถามกับ
ประชากร 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าของเรือนแรม(โฮมสเตย์) กลุ่มชาวบ้านและผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน
ไทยวนสระบุรี และกลุ่มผู้เยี่ยมชมหรือผู้มาพักแรมที่บ้านเขาแก้ว รวมทั้งใช้การสังเกต การ
สัมภาษณ์เชิงลึก การเก็บรวบรวมชีวประวัติ การลงพื้นที่สำรวจ และนำแนวทางการวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่นมาปรับใช้

ผู้ทำการวิจัยนำข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่รวบรวมมาพิสูจน์สมมุติฐานการวิจัย
โดยใช้บ้านไทยวนวัฒนธรรมล้านนาที่คอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ และพิพิธภัณฑสถานบ้านจำที
จังหวัดพิษณุโลกเป็นตัวตั้งเปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง โดยใช้มาตรฐานบริการ
ท่องเที่ยวมาตรฐาน โฮมสเตย์(Homestay)ไทย พ.ศ.2551ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กับหมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัด
เชียงใหม่เป็นกรอบการพิจารณาเพื่อเปรียบเทียบกับเรือนแรมบ้านเขาแก้วและโฮมสเตย์บ้านต้น
ตาลซึ่งอยู่ในหมู่บ้านติดกันด้วยการหาค่าเฉลี่ยโดยผลที่ได้รับต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ75

ผลการประเมินบ้านเขาแก้วด้านลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นล้านนาใกล้เคียง
กับบ้านไทยวน ที่คอยสะเกิดเชียงใหม่ร้อยละ83 ขณะที่โฮมสเตย์บ้านต้นตาลซึ่งเป็นเรือนไม้จริง
ได้ฤกษ์สูงมีลักษณะใกล้เคียงกับบ้านไทยวนที่คอยสะเกิดเชียงใหม่ร้อยละ33.33 แสดงว่าบ้านเขา
แก้วมีลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นล้านนามากกว่าโฮมสเตย์บ้านต้นตาลซึ่งมีลักษณะ
สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นล้านนาล้นน้อยมาก เมื่อวิเคราะห์ด้านมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2551

โฮมสเตย์บ้านต้นตาลได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ61 และบ้านเขาแก้วได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ48 แสดงว่าโฮมสเตย์บ้านต้นตาลได้มาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยมากกว่าบ้านเขาแก้วแต่ยังไม่ได้มาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยตามเกณฑ์ที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกำหนด

สรุปได้ว่าบ้านเขาแก้วไม่ใช่โฮมสเตย์แต่มีประชาชนสนใจเข้าพักค้างแรมเพื่อสัมผัสบรรยากาศเรือนไทยริมแม่น้ำป่าสักอย่างต่อเนื่อง ด้วยความเป็นแหล่งเรียนรู้การย้ายถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนจากเมืองเชียงแสน มีการจัดแสดงนิทรรศการทางวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน พิพิธภัณฑวัตถุเรือน้ำป่าสัก การรับประทานอาหารแบบขันโตกพร้อมชมการแสดงฟ้อนรำพื้นถิ่น และอยู่ใกล้หมู่บ้านต้นตาลซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนครั้งแรกที่เมืองสระบุรี ตั้งแต่พ.ศ.2347 โดยหมู่บ้านต้นตาลยังคงลักษณะทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ลานนาที่ตั้งใกล้แหล่งน้ำ มีข่วง(ลานกลาง)หมู่บ้านซึ่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางประเพณีของชุมชน เป็นที่ตั้งของกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาลผลิตผ้าฝ้ายทอมือซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและยินดีสอนการทอผ้าด้วยกี่กระตุกให้แก่ผู้สนใจ ส่วนบ้านเขาแก้วมีการวางผังบริเวณกลุ่มเรือนไทยคล้ายกับบ้านไถยวนที่คอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่แต่มีลักษณะเด่นที่แตกต่าง คือ มีข่วงบ้าน 2 แห่งที่หน้าบ้านริมถนนปากบางหรือถนนสายวัฒนธรรมไทยวนและที่ริมแม่น้ำป่าสักที่เตียน สะอาด ร่มรื่นและเชื่อเชิญตามวิถีชีวิตของชาวไถยวน นอกจากนี้บ้านเขาแก้วยังเป็นแหล่งศึกษาด้านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมวัฒนธรรมล้านนา เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการประกอบอาหารแบบขันโตกและการแสดงฟ้อนรำพื้นถิ่น ทั้งบ้านเขาแก้วและบ้านต้นตาลมีผู้สอนถ่ายทอดความรู้และทักษะให้แก่ประชาชนทั่วไปด้วยความเต็มใจโดยไม่ปิดบัง ส่วนลูกหลานชาวบ้านที่มีความตั้งใจเรียนรู้ก็นำไปประยุกต์ใช้และนำไปสืบทอดด้วยความชื่นบานสดใส

หากจะพัฒนาบ้านเขาแก้วเป็นโฮมสเตย์จะต้องมีการบริหารจัดการตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยพ.ศ.2551 ใน 10 มาตรฐาน 31 ด้านนี้ชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมกับชุมชน ส่วนนโยบายขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการสืบสานวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีร่วมกันอย่างยั่งยืนด้วยการสร้างความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ด้วยการสร้างความเข้าใจในวิถีวิทยางานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อท้องถิ่น โดยใช้เวทีชาวบ้าน รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจด้านสุนทรียภาพและการรักษาลิงแวดล้อมจะช่วยปรับแนวคิดในการพัฒนาทางกายภาพด้านภูมิทัศน์ การอนุรักษ์ศิลปกรรมล้านนาและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นและวิธีการปลูก(ก่อสร้าง)เรือนด้วยภูมิปัญญาช่างไทยเพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนาคือเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบานสู่รุ่นลูกหลานซึ่งมีคุณค่า คุ่มค่าต่อความหมายที่ลุ่มลึกของคำว่า "เรือนแรม" ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชุมชนและวิถีชีวิตท้องถิ่นของไทยมิใช่เพียงคำว่า "โฮมสเตย์(Homestay)"

คำสำคัญ : เรือนแรม(โฮมสเตย์)-แหล่งเรียนรู้

Research Title : Community Homestay Development as Split of Place at Baan Khao Kaew,
Daorueng Sub-District, Muengsaraburi District, Saraburi Province.

Name of Researcher : Miss Monpaka Vongsa

Name of Institution : Faculty of Architecture, Sripatum University.

Year of Publication : B.E.2554

ABSTRACT

Research on the community development of RUENRAM (Homestay) as a source of intellectual joy at Baan Khao Kaew case study of Daorueng sub-district, Mueng Saraburi district, Saraburi Province. Aims to find answers to Baan Khao Kaew in a Ruen-Ram รื่นราม (homestay) that how will be a source of intellectual joy. Using a form of qualitative research. Only by asking local experts, population into 3 groups by means of questionnaires, observation, in-depth interviews, collection biography, the field survey and conceptual research for local adaptation.

The research used primary and secondary data collected to prove a resolution of a research-based. Baan Tai Yuan by Lanna culture at Doi Saket, Chiang Mai and Cha Thawee Folk Museum is located in Phitsanulok to compare and contrast. Applied standard homestay tour of Thailand's Office of Tourism Development Act 2551. Ministry of Tourism and Sports, as compared to a set of Baan Khao Kaew, Homestay Baan Ton Tan and Baan Mae Kumpong, Huai Kaew sub-district, Mae On, Chiang Mai with the average not less than 75 percent. The results of Baan Khao Kaew aspects of vernacular architecture in Lanna style house close to Baan Tai Yuan, Doi Saket, Chiang Mai at 83 percent. While Homestay Baan Ton Tan, a wooden house with space under a high similar to Baan Tai Yuan, Doi Saket, Chiang Mai at 33.33 percent. Indicates that Baan Khao Kaew, it looks more Lanna architecture than Homestay Baan Ton Tan. When analyzing the Thai homestay standards, BE 2551, Homestay Baan Ton Tan has the average 61 percent and Baan Khao Kaew has the average 48 percent. Indicates that the Homestay Baan Ton Tan has more standard than Baan Khao Kaew, but both of them are not in the standard of Thai homestay criteria set by the Office of Tourism Development.

Baan Khao Kaew is not homestay, but there is enough people interested in stay overnight to experience the atmosphere in Thai house next to the Pa Sak River. With a source of learning and culture of Lanna ethnic group from Chiang Saen in Saraburi province since BE.2347. Baan Khao Kaew has the

exhibition of traditional Thai Yuan, Pa Sak River Boat Museum and KhanTok(ขันโตก) dining with a local dance show. Baan Khao Kaew has planed the layout and the house characteristic similar to Lanna cultural house, Baan Tai Yuan at Doi Saket, Chiang Mai Province. Another outstanding difference is Baan Khao Kaew has 2 court-yards (Kuang/คุ้ม), the first one is close to the roadside, Pak Bang street or Thai Yuan cultural street and the second one is along Pa Sak River which smooth clean sweep by shady and inviting space like the way of Tai Yuan people life. In addition, Baan Khao Kaew still contains elements of Lanna architecture. The Baan Khao Kaew's owner is a local experts, he moved out from Ton Tan village which is the source of the settlement of Thai Yuan ethnic groups in Muang Saraburi first time to settled his family in the other village. Ton Tan village has physical characteristics of the Lanna communities located near water, village court-yard(kuang/คุ้ม) which has a tradition as a center of activity of the community and a set of professional hand-woven cotton textiles inherited from fathers to those who are interested can contact the admission. Baan Khao Kaew and Ton Tan community are as a learning resource that teachers convey a willingness to not obscure the general public. And children in the community with the intention of learning, could applied and be inherited by their blooming.

To develop Baan Khao Kaew is a homestay must be managed according to Thai homestay standard act B.E.2551 the 10 standards with 31 indicators of participation in the community. And policies of the local authority to focus on the Thai Yuan cultural heritage of Saraburi together with the sustained cooperation of stake-holders, community should have a knowledge management with the understanding of local research methodology, using the stage to local villagers as well as understanding the aesthetic and environmental protection will help adjust the concept in the development of the physical landscape. Nevertheless Lanna art conservation, learning resources and historic, as well as wisdom in Thai house construction and Thai house arrangement to inherit the knowledge to the next generation that are valuable to the meaning of the word "Ruen-Ram-เรือนแรม(Thai Homestay) " as an accommodation experience local culture and Thai way of life.

Keywords : Baan Kao Kaew, Thai-Yuen Saraburi, Thai homestay, Thai house, Intellectual joy

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมา.....	1
1.2 ความสำคัญของปัญหา... ..	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 คำถามการวิจัย	6
1.5 สมมุติฐานการวิจัย	6
1.6 ขอบเขตการวิจัย	6
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย.....	7
2.1.1 บ้านไถยวน ที่ดอยสะเก็ด เชียงใหม่	
2.1.2 แผนภูมิการใช้ชีวิตในรอบปีของชุมชนเกษตรกรรม	
2.1.3 เรื่องเล่าของคนแม่กำปอง	
2.1.4 ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี	
2.2 ทฤษฎีและกฎหมายที่รองรับ.....	13
2.2.1 การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ (EKISTICS).....	13
2.2.2 กฎหมาย ระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้อง.....	14
2.3 ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
2.4 สรุป	18
3 ระเบียบวิธีการวิจัย	19
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	19
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	20
3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	21
3.4 เครื่องมือการวิจัย.....	22
3.5 การรวบรวมข้อมูล.....	22
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	22

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	24
4.1 ข้อมูลที่นำเสนอ.....	24
4.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบ้านเขาแก้ว.....	24
4.1.2 ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์.....	28
4.1.2.1 ผลการลงพื้นที่สำรวจระหว่างปี พ.ศ.2552 ถึง พ.ศ. 2554.....	28
4.1.2.2 การจำแนก เรือนตามลำดับการก่อสร้าง.....	45
4.1.3 แหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยวน สระบุรี.....	52
4.1.3.1 รายชื่อสถานที่และแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ.....	52
4.1.3.2 รายละเอียดสถานที่และแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ 4 กลุ่ม.....	53
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
4.2.1 การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 1.....	64
4.2.1.1 ความเหมือนและความแตกต่างของบ้านไทยวนที่คอยสะเกิด เชียงใหม่ กับบ้านไทยวนที่บ้านเขาแก้ว สระบุรี.....	64
4.2.1.2 พื้นที่ใช้สอยกลุ่มเรือนไทยและบริเวณรอบบ้านเขาแก้วกับ กิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนา.....	71
4.2.1.3 ความเหมือนและความแตกต่างของหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไท ยวนสระบุรีกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลก.....	77
4.2.2 การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 2.....	81
4.2.2.1 การเปรียบเทียบที่พักแรมบ้านเขาแก้ว กับบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2551.....	81
4.2.2.2 เส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวนสระบุรี.....	84
4.2.2.3 โฮมสเตย์ไทยกับภูมิปัญญาเรือนไทย.....	86
4.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	91
5.1 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย.....	91
5.2 สรุปผลการวิจัย.....	92
5.3 อภิปรายผล	93
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	93

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	96
ภาคผนวก	99
ภาคผนวก ก ศัพท์ที่เกี่ยวข้อง.....	100
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม.....	105
ภาคผนวก ค จำนวนโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2551.....	115
ประวัติย่อผู้วิจัย	118

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงแผนที่ประเทศไทยแสดงตำแหน่งเมือง เชียงแสนในแต่ละอาณาจักร.....	2
2.1 แสดงแผนภูมิการใช้ชีวิตในรอบปีของชุมชนเกษตรกรรม.....	10
3.1 แผนที่ความคิด การวิจัยเรือนแรม.....	23
4.1 แผนที่เส้นทางสู่บ้านเขาแก้วหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี.....	24
4.2 แผนที่แสดงความกว้างแม่น้ำป่าสักด้านทิศใต้ของบ้านเขาแก้ว.....	25
4.3 เปรียบเทียบผังบริเวณบ้านเขาแก้วพ.ศ.2511 และพ.ศ.2542.....	26
4.4 ผังบริเวณเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552.....	27
4.5 ป้ายชื่อที่มีภาษาขวนกำกับ.....	28
4.6 เรือนหลังที่ 4 มองจากทิศใต้ด้านแม่น้ำป่าสัก.....	28
4.7 เรือนหลังที่ 9 มองจากทิศใต้ริมแม่น้ำป่าสัก.....	28
4.8 จัดแสดงกลุ่มเรือลุ่มแม่น้ำป่าสัก.....	28
4.9 รูปด้านทิศเหนือเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552.....	29
4.10 รูปด้านทิศใต้เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552.....	30
4.11 รูปด้านทิศตะวันออกเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552.....	31
4.12 รูปด้านทิศตะวันตกเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552.....	32
4.13 รูปตัดตามยาว ตลอดผังเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552.....	33
4.14 รูปตัดตามขวางตลอดผังเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552.....	33
4.15 ทักษิณภาพลายเส้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552.....	34
4.16 กลุ่มเรือนริมแม่น้ำป่าสักด้านทิศใต้เดือนเมษายน พ.ศ.2553.....	35
4.17 ชื่อเรียกองค์ประกอบของเรือนไทย.....	35
4.18 ปั้นลมแบบต่างๆ.....	36
4.19 หน้าจั่วแบบต่างๆ.....	36
4.20 ฝาเรือนแบบต่างๆ.....	37
4.21 กันทวย หรือค้ำยันแบบต่างๆ.....	37
4.22 เสาเรือน.....	38
4.23 ลูกกรงระเบียง.....	38
4.24 ลักษณะการใช้งานของฝาไหล.....	38
4.25 หน้าต่างแบบต่างๆ.....	38

สารบัญภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
4.26 ลักษณะเรือนและผังพื้นบ้านเรือนไทย.....	39
4.27 ลักษณะของฝาถ้ำหรือหน้าถ้ำ.....	40
4.28 ห้องแถวฝาถ้ำแบบคิควานพับและเปลี่ยนเป็นประตูเหล็ก.....	40
4.29 เครื่องตกแต่งเรือน.....	41
4.30 เรือแบบต่างๆในกลุ่มน้ำป่าสัก.....	41
4.31 รูปตัดตามยาวแสดงระดับน้ำท่วมขังเดือนตุลาคม พ.ศ.2553.....	42
4.32 รูปตัดตามขวางแสดงระดับน้ำท่วมขังเดือนตุลาคม พ.ศ.2553.....	42
4.33 ระดับน้ำท่วมบ้านเขาแก้วภาพบนระดับ-6.90เมตรภาพล่างระดับ-2.15เมตร.....	43
4.34 ระดับน้ำบริเวณช่วง หน้าบ้านด้านทิศเหนือ.....	43
4.35 ระดับน้ำท่วมที่ เรือนฟ่อนรำใต้ถุนเรือนหลังที่.....	43
4.36 ระดับน้ำท่วมครัวไฟเรือนหลังที่ 2.....	43
4.37 ระดับน้ำท่วมห้องจัดแสดงผ้าทอโบราณชั้นล่างเรือนหลังที่ 6.....	43
4.38 เมื่อระดับน้ำลดลงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2553.....	44
4.39 สภาพบ้านเขาแก้วระหว่างการฟื้นฟูเดือนมกราคม พ.ศ.2554.....	45
4.40 ผังเรือนจำแนกตามลำดับการสร้าง.....	46
4.41 เรือนหลังที่ 1 ด้านทิศเหนือติดถนนปากบาง.....	47
4.42 เรือนหลังที่ 1 ด้านทิศใต้หันหน้าสู่แม่น้ำป่าสัก.....	47
4.43 เรือนหลังที่ 1 ด้านทิศตะวันตก.....	47
4.44 หน้าจั่วแบบฉลุลายงดงาม ได้จากอำเภอสายบุรี.....	47
4.45 มองจากซุ้มทางเข้าหลัก ด้านทิศเหนือขวามือเป็นเรือนหลังที่ 2.....	48
4.46 การเสริมดินพื้นไม้ใต้ถุนเรือนหลังที่ 2 และต่อเติมครัวไฟ.....	48
4.47 เรือนหลังที่ 3 ด้านทิศตะวันออกและด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ.....	48
4.48 เรือนหลังที่ 4 ด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้.....	49
4.49 เรือนหลังที่ 5 มองจากกระเบื้องเรือนหลังที่9 ด้านทิศใต้ริมน้ำป่าสัก.....	49
4.50 เรือนหลังที่ 5 มีธรณีประตูยกสูงเพื่อกันผู้บุกรุก.....	49
4.51 ห้องพระของเรือนที่ 5 มีประตูเข้าห้องนอน.....	50
4.52 ฝาปะกน 3 แบบในเรือนที่ 5.....	50
4.53 เรือนหลังที่ 5 เปลี่ยนรูปแบบและขนาดหลังคาออกชานด้านทิศใต้ พ.ศ.2553.....	50

สารบัญภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
4.54 เรือนหลังที่ 6 หลังคาทรงปั้นหยากับเรือนครัวกับห้องน้ำ - ส้วม พ.ศ. 2553.....	51
4.55 เรือนหลังที่ 7 เรือนแพฝาปะกน.....	51
4.56 เรือนหลังที่ 8 ยุงข้าวหลังน้ำท่วมตุลาคม พ.ศ. 2553.....	51
4.57 เรือนหลังที่ 9 มองจากทิศเหนือสู่แม่น้ำป่าสัก.....	52
4.58 เรือนหลังที่ 9 ด้านทิศตะวันออกมองจากลานการแสดง.....	52
4.59 ศาสนาสถานภายในวัดเขาแก้ววรวิหาร รูปที่ 1. ซุ้มบันไดนาคทางขึ้นช่วงวัดสร้างสมัยพระมหาบุญมาเป็นเจ้าอาวาส 2. เจดีย์ประธานทรงปราสาท 5 ยอดและวิหารจัตุรมุขยอดพระปรางค์ 3. หอระฆังโบราณ 4. ศาลาโรงธรรมเครื่องก่อหรือศาลาดิน	56
4.60 พระพุทธรูปศิลปะภายในวัดเขาแก้ววรวิหารรูปที่ 1. พระพุทธรูปปฏิมาทรงเครื่องปางห้ามสมุทรขนาดใหญ่ครองจีวรคูนนูนลายดอกกลิ้งรัดปิดทองประดับกระจกพระพุทธรูปปฏิมาปางห้ามสมุทร 2. พระมาลัยถือตาลปัตร 3. รอยพระพุทธรูปบาทจำลองหล่อด้วยสำริด.....	56
4.61 รูปที่ 1. พระอุโบสถสมัยรัชกาลที่ 3 2. โรงเรียนปริยัติธรรมแห่งแรก 3. ฎีกุเจ้าอาวาสไม้สักทอง 4. พระประธานปางมารวิชัยสมัยสุโขทัยกับพระอิศวรสาวกสององค์ในวัดสมุหประดิษฐาราม.....	57
4.62 รูปที่ 1. เจดีย์หลวงรูปทรงล้านนา 2. เสาหินแกะสลักลวดลายงดงามที่วัดพระยาทศ 3. ธรรมศาสตร์ศิลปกรรมล้านนาที่วัดท่าช้างเหนือ.....	57
4.63 รูปที่ 1. ทำหินลาด 2. ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ 3. ศูนย์แข่งขันเรือยาวประเพณี.....	58
4.64 รูปที่ 1. หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี 2. ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล 3. หมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรมตำบลต้นตาล จัดแสดง เรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์	60
4.65 รูปที่ 1. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลดาวเรือง 2. กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล 3. กลุ่มทอผ้ายกมุกหมู่บ้านงามล้อม.....	61
4.66 รูปที่ 1. ตลาดน้ำดาวเรือง 2. ตลาดต้นน้ำต้นตาล 3. ตลาดโบราณร้อยปีเส้าไห้.....	61
4.67 การตั้งถิ่นฐานชุมชนไทยวนบนพื้นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก.....	64
4.68 ตำรางหน้าบ้านเขาแก้ว(บ้านสวน)รองรับน้ำไหลลงสู่บ่อน้ำหลังบ้าน.....	65
4.69 บ่อน้ำหลังบ้านเขาแก้ว(บ้านสวน)ที่รองรับและเก็บไว้ใช้ในการเกษตร.....	65
4.70 ลานกลางหมู่บ้านหรือช่วงหมู่บ้านต้นตาล.....	65

สารบัญภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
4.71 รั้วตาแสง รั้วค้ำวหรือรั้วตั้งปอง และรั้วสลาบพบบที่บ้านเขาแก้ว.....	66
4.72 ฝั่งบริเวณและพื้นที่ใช้สอย.....	67
4.73 ภาพซ้ายบ้าน โสมสเคย์เรือนไทยใต้ถุนสูงอายุเกือบ200ปีของนางลำเจียกภาพขวา โสมสเคย์ของกำนันสมจิตต์ ยะกุล.....	68
4.74 จัดแสดงอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำไร่นาใต้เรือนหลังที่ 9	72
4.75 จัดแสดงเรือประเภทต่างๆริมลำน้ำในอดีตปี พ.ศ. 2552.....	72
4.76 การสอนเพื่อนรำพื้นบ้านล้านนาทุกวันเสาร์ใต้ถุนเรือนหลังที่ 1.....	73
4.77 การแสดงเพื่อนรำวัฒนธรรมล้านนาพร้อมกับอาหารแบบขันโตกที่ช่วงบ้านด้านทิศ ใต้.....	73
4.78 การแสดงการเพื่อนรำวัฒนธรรมล้านนา และรำไทยภาคกลางในชุดแต่งกายแบบ ชาวไทยวน.....	74
4.79 ปู่เสื่อ นอนฟูก กางมุ้งแบบฝาครอบ บนเรือนหลังที่ 5.....	74
4.80 ฝั่งบริเวณเรือนที่พักแรม.....	75
4.81 ฝั่งบริเวณบ้านเขาแก้ว พ.ศ. 2542 - 2543.....	78
4.82 ฝั่งบริเวณบ้านเขาแก้ว พ.ศ. 2547 - 2549	78
4.83 ฝั่งบริเวณบ้านเขาแก้ว พ.ศ. 2551 - 2552.....	84
4.84 ฝั่งบริเวณบ้านเขาแก้ว พ.ศ. 2553 – 2554.....	85
4.85 แผนที่แหล่งเรียนรู้ชุมชนไทยวน สระบุรี.....	85
4.86 ป้ายเกียรติภูมิแห่งแผ่นดินจากโครงการ Think Earth ปีพ.ศ.2533 มอบให้กับ หอ วัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี.....	86
4.87 แผนที่อาคารพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลก.....	86
5.1 โสมสเคย์บ้านต้นตาล รูปซ้ายเมื่อพ.ศ.2552 รูปขวาเมื่อพ.ศ.2554.....	94

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1	เปรียบเทียบลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นระหว่างบ้านเขาแก้วและบ้านต้นตาล..... 69
4.2	ความถี่ในแต่ละกิจกรรมที่บ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนจังหวัด สระบุรี..... 76
4.3	คุณลักษณะระหว่างบ้านเขาแก้ว(หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน)กับพิพิธภัณฑ์ พื้นบ้านจำทวี..... 80
4.4	แสดงการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยตามประกาศสำนักงานพัฒนาการ ท่องเที่ยว พ.ศ.2551 ของบ้านเขาแก้ว บ้านต้นตาล และ บ้านแม่กำปอง..... 82
4.5	เปรียบเทียบการใช้สอยเดิมกับการใช้สอยใหม่..... 88
6.1	จำนวนโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2551..... 116

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

“โฮมสเตย์” เขียนทับศัพท์คำว่า Homestay ซึ่งมีได้บัญญัติศัพท์นี้ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษแต่มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการท่องเที่ยวของไทยเพื่อใช้เรียกที่พักแรมประเภทหนึ่ง และภูมิหลัง (back ground) ของบ้านเขาแก้วแหล่งเรียนรู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน (อ่านว่าไท-ยวน) นับตั้งแต่ พ.ศ. 2101 สมัยพระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่าได้ปกครองเมืองเหนือของไทย เป็นเวลานานประมาณ 200 ปี (พิเนตร น้อยพุทธา, 2545) จนเกิดการย้ายถิ่นฐาน กระทั่งมาสู่การจัดตั้งหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี และปัจจุบันจัดให้มีที่พักแรมในเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว

1.1.1 เรือนแรม เป็นคำที่ผู้ทำการวิจัยคลี่คลายมาจากคำว่า โฮมสเตย์ ที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ทำการศึกษาและสร้างดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (Homestay) หรือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทในประเทศไทย (ประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2551) โดยให้บทนิยามคำว่า โฮมสเตย์ไทย หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะต้องพักรวมกับเจ้าของบ้านชายคาเดียวกัน และศึกษาธรรมชาติ วิถีชีวิตไทยหรือวัฒนธรรมไทย โดยมีการจัดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร และได้ขึ้นทะเบียนต่อสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ส่วนคำว่า Home stay แปลว่า ค้างแรมที่บ้านชาวบ้าน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549)

ผู้ทำการวิจัยนำคำว่า เรือนแรม มาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้เกิดจากการผสมคำ 2 คำ คือ เรือน+แรม คำว่า เรือน น. หมายถึง สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกั้นฝา มีหลังคาคลุมสำหรับเป็นที่อยู่ (พจนานุกรมราชบัณฑิต, 2542) เช่น เรือนไทย คนไทยแต่โบราณมีความผูกพันกับคำว่าเรือนในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว เช่น เรือนหอ เรือนครัว เรือนเกิด เรือนตาย เป็นต้น ส่วนคำว่า แรม มาจาก พักแรม ก. พักค้างคืน (มักไปกันเป็นหมู่คณะ) เช่น ลูกเสือไปพักแรม (พจนานุกรมราชบัณฑิต, 2542) สำหรับคำว่าโฮม(home)และสเตย์(stay) ในภาษาอังกฤษ (OXFORD Advanced Learner's Dictionary, 1994) มีคำอธิบาย ดังนี้ Home n. place where one lives, esp. with one's family. And Stay v. remain or continue in the same place (for a long or short time, permanently or temporarily, as specified by the context) แปลความว่า โฮม(home)เป็นคำนาม หมายถึงสถานที่

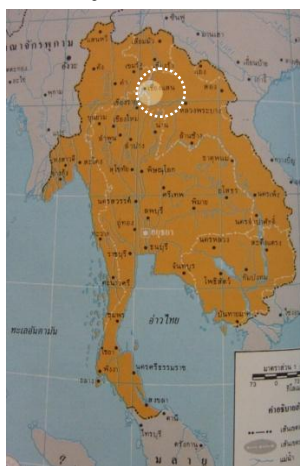
ซึ่งบุคคลอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัว และสเตย์(stay)เป็นคำกริยา หมายถึง เหลืออยู่หรือมีต่อไปในสถานที่เดิม (สำหรับระยะเวลายาวหรือเวลายาว อย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยเจาะจงลงไปหรือระบุด้วยเนื้อความ) (ม.ล.มานิจ ชุมสาย พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย) จะเห็นว่าความหมายของคำว่า โฮม (Home) มีความใกล้ชิดผูกพันกับครอบครัวใกล้เคียงกับคำว่าเรือน ส่วนคำว่าสเตย์(stay)มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าพักแรม นอกจากนี้ที่บ้านเขาแก้วยังเป็นแหล่งของภูมิปัญญาของการ“ปรุง”เรือนวิธีการปลูกสร้างเรือนไทยมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็นสองส่วนด้วยการยกพื้นเรือนและกั้นฝาเป็นที่อยู่อาศัยชั้นบนส่วนใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่ใช้สอยเอนกประสงค์ตามสัญชาตญาณของชาวน้ำเรือนไทยเป็นสถาปัตยกรรมสะท้อนน้ำสะท้อนบก...(สุเมธ ชุมสาย, 2539 : 92) ในฐานะที่เป็นคนไทยผู้ทำการวิจัยจึงกำหนดการเรียกชื่อ โฮมสเตย์ ในบริบทของความเป็นไทย ณ ที่นี้ว่า เรือนแรม

1.1.2 การย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนเกิดขึ้นเมื่อพ.ศ.2347 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้โปรดฯให้กรมหลวงเทพหริรักษ์และพระยายมราชพร้อมด้วยแม่ทัพลาวไปตีพม่าให้ออกไปจากเมืองเชียงแสนซึ่งมีระยะทางห่างจากจังหวัดสระบุรีถึง 772 กิโลเมตร ท่านให้อพยพชาวเชียงแสน 23,000 คน¹(พินิต น้อยพุทธา, 2545) โปรดฯให้แบ่งครอบครัวเป็น 5 ส่วน ให้ไปตั้งบ้านเรือน ณ เมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองน่าน เมืองเวียงจันทน์ ส่วนที่ลงมาได้โปรดฯให้ตั้งบ้านเรือนอยู่เมืองสระบุรีบ้าง แบ่งไปอยู่เมืองราชบุรีบ้าง ปัจจุบันเมืองเชียงแสนตั้งอยู่บริเวณ

นครโยนกนาคพันธุ์

พ.ศ.1181 –พ.ศ.1800

เมืองเชียงแสน

สมัยสมเด็จพระนเรศวร พ.ศ.2133

เมืองเชียงแสน

สมัยกรุงธนบุรี พ.ศ.2310

ภาพประกอบที่ 1 แผนที่ประเทศไทยแสดงตำแหน่งเมืองเชียงแสนในแต่ละอาณาจักร (ข้อมูลจาก : <http://th.wikipedia.org/wiki/หิรัญนคร>) , ห้องสมุดประชาชนนครสวรรค์

¹ ครอบครัว 23,000 ครัวเศษ รายละเอียดดูที่ ทิทาการวงศ์, เจ้าพระยา(เรียบเรียง) และดำรงราชานุภาพ...กรมศิลปากร, พ.ศ. 2531 หน้า 94 สมัยก่อนหนึ่งครอบครัวมี 4-5 คน การอพยพคนลาวแสนคนค่อนข้างยากลำบาก ข้อมูลพ.ศ.2545จึงมีความเป็นไปได้มากกว่า

แม่น้ำแม่สายและคอยตุง เป็นเมืองประเทศราชที่มีอายุ 621 ปีก่อนจะรวมกับอาณาจักรล้านนาในยุค พระยาเม็งราย(ข้อมูลจาก : [http:// www.indochinatravelhub.com/chiangsaen_history](http://www.indochinatravelhub.com/chiangsaen_history))

1.1.3 การตั้งถิ่นฐานชุมชนไทยวนสระบุรี เริ่มในปี พ.ศ.2347 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนที่อพยพจาก เมืองเชียงแสนลงมาทางใต้ได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่สองฝั่งแม่น้ำป่าสักทางตะวันออกของอำเภอเสาให้ขึ้นไป สมัยนั้นเมืองสระบุรีตั้งอยู่ที่บริเวณบึงโง้งใกล้วัดจันทบุรี(พิเนตร น้อยพุทธา, 2545) คนวนที่เป็นหัวหน้านำวนเชียงแสนมาอยู่เสาให้ครั้งนั้น มีชื่อเล่าขานสืบทุกวันนี้ 3 คน คือ ปู่เจ้าฟ้า นำบริวารมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านเจ้าฟ้า หนานตะเป็นน้องปู่เจ้าฟ้าได้พาบริวารมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสิบตะปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านสวนดอกไม้ และปู่กัมภีระได้นำบริวารของตนตั้งบ้านเรือนที่บ้านไผ่ล้อม สมัยรัชกาลที่ 2 ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองสระบุรีมีบรรดาศักดิ์ว่าพระยารัตน กาศท่านมีลูกหลานสืบสกุลมาทุกวันนี้(ช้อย คัมภีรานนท์, ชีวิตประวัติพ่อเฒ่ากัมภีระ) ในอดีตคนวน ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้ากองโค มีหน้าที่นำเสบียงไปช่วยเหลือกองทัพและได้รับพระราชทาน บรรดาศักดิ์หลายท่าน ได้แก่ หลวงพล ขุนศักดิ์สรเดช ขุนวิเศษสาคร ขุนจำอัสตร เป็นต้น ขุนรักษ์ ขุนอาจเป็นบรรพบุรุษของคนวนบ้านท่าช้าง บ้านพระยาทศ ชาววนครั้งนั้นประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นหลัก มีโค มีเกวียน ช่างทำเกวียนที่บ้านหนองโนได้ชื่อว่าทำเกวียนสวยงามมาก เกวียนวนจะอ่อนช้อยงดงาม มีการทอผ้าใช้ในครอบครัวของตน ปัจจุบันก็ยังมีทอผ้าที่บ้านท่า ช้างเหนือและบ้านต้นตาล บริเวณรอบๆวัดต้นตาลก่อนจะมีการสร้างวัดต้นตาล (องค์การบริหาร ส่วนตำบลต้นตาล-พระยาทศ, 2552) ปัจจุบันได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล และ จากคำบอกเล่าของอาจารย์ทรงชัย วรรณกุล กล่าวถึงบิดาของท่าน คือ นายทรง วรรณกุล ว่าเกิด เมื่อปีพ.ศ.2444 นับเป็นชาวไทยวนรุ่นที่ 4 บิดาท่านเป็นบุคคลแรกที่ออกจากหมู่บ้านต้นตาลโดย คุณย่าผู้ซึ่งมีฐานะดีส่งไปเรียนที่กรุงเทพฯตั้งแต่อายุ 11 ขวบได้บวชเรียนที่สำนักองการามฝั่ง ธนบุรี ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงมากในสมัยรัชกาลที่ 5

พ.ศ.2454 พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงขึ้นครองราชย์ สมเด็จพระพุทธาจารย์นอม เจ้า อวาสวัตตองการามวรวิหารเป็นพระอาจารย์ของบิดาท่าน เป็นเวลาเดียวกับครั้งสมเด็จพระยาทรง เจริญวัยได้ทรงเข้าเรียนครั้งแรกกับสมเด็จพระพุทธาจารย์นอม ที่โรงเรียนอุดมวิทย์ยาน ซึ่งเป็น โรงเรียนสำหรับเด็กผู้หญิงในวัดองการาม(ข้อมูลจาก : <http://www.manager.co.th/Travel>) บิดา ท่านมีอีกชื่อเรียกว่า มหามุนีมา เมื่อสอบได้เปรียญ 5 ประโยค ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้า อวาสวัตตเขาแก้ววรวิหาร จังหวัดสระบุรีอยู่ 1 ปี เมื่อสอบได้เปรียญ 6 ประโยคจึงสึกออกมา ประกอบอาชีพครูเมื่ออายุ 37 ปี มหามุนีมาเป็นผู้นำการศึกษาเข้าสู่หมู่บ้านต้นตาล เพื่อนที่อยู่ในรุ่น เดียวกับบิดาท่าน คือ นายคำ ยะกุล บิดาของกำนันสมจิตต์ ยะกุล สำหรับอาจารย์ทรงชัย วรรณกุล

ท่านเกิดเมื่อ พ.ศ.2482 เป็นลูกคนที่ 2 ในจำนวน 6 คน เกิดบนเรือนของคุนย่า เรียกว่าเรือนแบบ กระหลาป่าเป็นเรือนไม้จริงสองชั้นหลังแรกของหมู่บ้านต้นตาล

1.1.4 การจัดตั้งหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีที่บ้านเขาแก้ว ในปีพ.ศ.2504 อาจารย์ ทรงชัย วรรณกุลเป็นบุคคลแรกที้ออกมาดำเนินชีวิตนอกหมู่บ้านต้นตาล ได้สร้างครอบครัวบน ที่ดินของคุนย่าในหมู่บ้านโคกค ตำบลดาวเรือง อำเภอเมืองสระบุรีใกล้กับวัดเขาแก้ววรวิหารติดแม่น้ำป่าสักจึงเรียกที่แห่งนี้เป็นบ้านเขาแก้วด้วยตั้งอยู่ใกล้วัดเขาแก้ว ท่านประกอบอาชีพรับราชการเป็น ครูสอนพลศึกษาและอาจารย์ฝ่ายปกครองที่โรงเรียนสระบุรีวิทยา พ.ศ.2524สำนักงานวัฒนธรรม แห่งชาติมีนโยบายให้แต่ละหมู่บ้านมีการอนุรักษ์วัฒนธรรม พ.ศ.2527ทางจังหวัดได้จัดตั้งศูนย์ วัฒนธรรมจังหวัดสระบุรีที่โรงเรียนสระบุรีวิทยา แต่งตั้งอาจารย์ทรงชัยเป็นรองประธานศูนย์ วัฒนธรรม พ.ศ.2530ผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรีกำหนดให้ชุมชนไทยวนเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรม แห่งแรกในจังหวัดสระบุรี พ.ศ.2536 อาจารย์ทรงชัยได้รวมกลุ่มชาวไทยวนจัดตั้งชมรมไทยวนขึ้น พร้อมกับได้รับเลือกเป็นประธานชมรม ต่อมาพ.ศ.2545ชมรมไทยวนสระบุรีร่วมกับศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน)และสภาวัฒนธรรมตำบลโคกสูงลพบุรี จัดโครงการเสวนา สัญจร:พิพิธภัณฑสถานชาติพันธุ์ในท้องถิ่น “เยี่ยมเรือนเยือนถิ่นไทยเบิ้ง ไทยวน” ที่บ้านโคกสูง ตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี และที่บ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ซึ่งผู้ทำการวิจัยได้เข้าร่วมโครงการครั้งนี้ด้วย เนื่องจากบ้านเขาแก้วเป็นที่รู้จักทั่วไป ในฐานะแหล่งเรียนรู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรี

เขตที่ดินบ้านเขาแก้วด้านตะวันตกอยู่บนแนวแบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นตำบลดาวเรือง อำเภอเมืองสระบุรีกับแนวเขตการปกครองท้องถิ่นตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ ในปีพ.ศ.2511 กรม ทางหลวงได้ตัดถนนปากบาง(สาย3225)ผ่านที่ดิน ทำให้ที่ดินบ้านเขาแก้วถูกแบ่งออกเป็นสองฝั่ง ฝั่งเหนือเป็นบ้านสวนเป็นที่พักส่วนตัว ส่วนฝั่งใต้ได้ดำเนินการปลูกสร้างกลุ่มเรือนไทยมีทั้งเรือน เครื่องสับ เรือนเครื่องผูก และเรือนแพจำนวนกว่า ๑๐ หลัง(ภาพประกอบที่ 4.3)ใช้เป็นที่พักแรม จำนวน 30-40 คน สถานที่แห่งนี้เคยเป็นที่สืบสานประเพณียี่เป็ง อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมล้านนา การจัดแสดงผ้าทอโบราณ พิพิธภัณฑสถานเรือลุ่มน้ำป่าสัก และรับประทานอาหารแบบขันโตกพร้อม การแสดงฟ้อนรำไว้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน นอกจากนี้กิจกรรมทางวัฒนธรรมดังกล่าวแล้วยังเป็น สถานที่จัดงานแต่งงาน ถ่ายทำภาพยนตร์ ทั้งยังเป็นที่พักค้างแรมสำหรับผู้ทีกระหายใคร่สัมผัส เรือนไทยอย่างใกล้ชิด อาจารย์ทรงชัยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อในการพัฒนาคนโดยใช้สถานที่ภายใน หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนเปิดให้ผู้คนเข้าออกเยี่ยมชมได้ตลอดเวลา เปรียบเสมือนมาเยี่ยม บ้านญาติของตนเอง

1.2 ความสำคัญของปัญหา

จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้นทำให้บ้านเขาแก้วเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้คนอยากมารู้จัก วัฒนธรรมไทยวันมากขึ้น บางครอบครัวอยากมาพักแรมในบรรยากาศเรือนไทยริมแม่น้ำป่าสัก บางกลุ่มจัดค่ายพักแรมผู้นำนักศึกษาเป็นเวลา 2-3 วัน ผู้ทำการวิจัยพบว่าที่หมู่บ้านต้นตาลมีโฮมสเตย์ หลังหนึ่งในจำนวน 17 หลังที่ยังคงลักษณะเรือนไทยใต้ถุนสูง(สัมภาษณ์นางลำเจียก แก้ววงศ์พรม, มิถุนายน 2552.) ปีพ.ศ.2550 โครงการภายใต้แผนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข จังหวัดสระบุรี ทำให้หมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรม หมู่ที่ 4 ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แต่ทั้งนี้ไม่ปรากฏชื่อโฮมสเตย์หมู่บ้านต้นตาลในรายชื่อที่พักมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551 บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์(internet)ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นอกจากนี้ผู้นำหมู่บ้านต้นตาลได้สร้างศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาลจัดแสดงเรือยาวอารยณ์ประสิทธิ์อายุกว่า 100 ปีและตลาดต้นน้ำ² ต้นตาลขึ้นพ.ศ.2553 เทศบาลตำบลต้นตาล-พระยาทศ อำเภอเสนาให้ได้ขยายพื้นที่ก่อสร้างตลาดดังกล่าวจากบริเวณลานกลางหมู่บ้านต้นตาลไปจนจรดริมแม่น้ำป่าสักเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและจัดกิจกรรมชุมชนเฉพาะวันอาทิตย์ ทำให้สิ่งก่อสร้างบดบังทัศนียภาพการจัดแสดงเรือยาวโบราณ และที่พักโฮมสเตย์

ด้วยความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยวนสระบุรี การสืบทอดเอกลักษณ์ทางประเพณี ศิลปวัฒนธรรมล้านนาจากเมืองเชียงใหม่ กระแสของการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพด้านภูมิทัศน์ เป็นแรงผลักดันให้ผู้ทำการวิจัยต้องการทราบความเหมาะสมในการบริหารจัดการเรือนแรม(โฮมสเตย์)ที่บ้านเขาแก้วตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ความเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนไทยวนสระบุรีเพื่อผู้มาเยี่ยมชมได้ใช้เวลาช่วงพักแรมเหมือนพักบ้านญาติด้วยความเบิกบานอย่างคุ้มค่าเพียงใด

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อทราบความเหมือนหรือความต่างของบ้านไทยวน(ไทยวน)ที่ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่กับบ้านไทยวนที่บ้านเขาแก้ว หมู่บ้านโตนด ตำบลดาวเรือง จังหวัดสระบุรี

1.3.2 เพื่อทราบการบริหารจัดการเรือนแรม(โฮมสเตย์)ที่บ้านเขาแก้วตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2551

1.3.3 เพื่อรวบรวมข้อมูลแหล่งเรียนรู้ชุมชนไทยวนสระบุรีและลักษณะกลุ่มเรือนไทยที่บ้านเขาแก้วและความเชื่อมโยงระหว่างบ้านเขาแก้วกับแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น

² คำว่า ต้นน้ำ หมายถึง ทำน้ำแต่เป็นสำเนียงภาษาล้านนา

1.4 คำถามการวิจัย

1.4.1 การบริหารจัดการบ้านเขาแก้วให้เป็นเรือนแรม(โฮมสเตย์)ได้อย่างไร

1.4.2 บ้านเขาแก้วเป็นสถานที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ตามวิถีชีวิตชาวไทยวนด้วยความเบิกบานได้หรือไม่

1.5 สมมุติฐานการวิจัย

1.5.1 บ้านเขาแก้วเป็นแหล่งถ่ายทอดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีและเรือนไทยให้คงอยู่ (อยู่รอด)

1.5.2 การบริหารจัดการเรือนแรม(โฮมสเตย์)ไทยวนขึ้นอยู่กับชุมชนเข้าใจเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมด้วยการร่วมกันสืบทอดเอกลักษณ์ชุมชนด้วยความเต็มใจ

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

1.6.1 กลุ่มเป้าหมาย หรือประชากร

เจ้าของบ้านเขาแก้ว พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน

นักท่องเที่ยว ผู้สนใจพักแรมที่บ้านเขาแก้ว

กลุ่มเรือนไทยบ้านเขาแก้ว หมู่บ้านโตนด อำเภอคาวเรือง จังหวัดสระบุรี

1.6.2 เนื้อหาของการวิจัย

- ความเป็นมาของชาวไทยวนสระบุรี ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมล้านนา
- เรือนแรม(โฮมสเตย์)ที่มีคุณภาพ
- แหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าของชุมชนไทยวนสระบุรี

1.6.3 ระยะเวลา 1 ปีการศึกษา

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน หมายถึง ชุมชนไทยวนสระบุรี

แหล่งปัญญาที่เบิกบาน ในที่นี้หมายถึง แหล่งเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมล้านนา ได้แก่ การใช้ภาษา การแต่งกาย การทอผ้าด้วยกี่กระตุก การฟ้อนรำ การรับประทานอาหารแบบขันโตก และภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทย ซึ่งผู้สอนถ่ายทอดด้วยความเต็มใจไม่ปิดบังให้แก่ผู้เรียนที่มีความตั้งใจเรียนรู้ นำไปประยุกต์ใช้ นำไปสืบทอดด้วยความเข้มแข็ง สดใส

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย

2.1.1 บ้านไถยวน ที่ดอยสะเก็ด เชียงใหม่...(อรศิริ ปาณินท์, 2539 : 101-115) เมื่อกล่าวถึง ไถยวนหรือไถยวน คือ การกล่าวถึงคนไทยที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นเฉพาะกลุ่มคือวัฒนธรรมล้านนา ในกลุ่มคนไทยในภาคเหนือตอนบนมีกลุ่มอนุวัฒนธรรมหลายกลุ่ม เช่น ไถใหญ่ ไถลื้อ และกลุ่มใหญ่ที่สุดคือไถยวนหรือคนเมือง

การตั้งถิ่นฐานทางกายภาพกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ การตั้งชุมชนของไถยวนจะตั้งบนที่ราบลุ่มริมลำน้ำ เกาะตัวยาวไปตามลำน้ำน้อยใหญ่ สังคมของไถยวนเป็นสังคมเกษตรกรรม ดังนั้นความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการอยู่รอดของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับดินฟ้าอากาศและความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรเป็นสิ่งที่ฝังแน่นอยู่ในวัฒนธรรมไถยวนและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยา คือ ความร่วมมือกันช่วยเหลือกันให้ทั้งความร่วมมือและอบอุ่นไปพร้อมๆกัน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมแหล่งน้ำ ที่ราบในหุบเขาต่างๆแห่งต้องพึ่งพาอาศัยน้ำเพื่อการเกษตรจึงจำเป็นต้องมีวิธีนำน้ำจากแหล่งต่างๆเข้าไปถึงได้ทุกพื้นที่ในชุมชน ระบบการรักษานิเวศวิทยา ลักษณะนี้ทำให้ชุมชนไถยวนมีความร่วมมือกัน อบอุ่น เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ชุมชนชนบทหรือหมู่บ้านมีโครงสร้างทางกายภาพเช่นเดียวกับชุมชนเมือง คือ ประกอบด้วยลานกลางหรือชวงบ้าน เป็นที่ตั้ง “เสาไถบ้าน” ซึ่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางประเพณีของหมู่บ้าน

บริเวณบ้าน โครงสร้างทางกายภาพของผังบริเวณบ้าน คือในแต่ละบ้านจะประกอบด้วยรั้วบ้าน ภายในรั้วจะเข้าถึงลานหรือชวงบ้านซึ่งอยู่บริเวณหน้าบ้านที่กวาดเตียน สะอาด รมรื่นและเขียวชอุ่ม บริเวณทางเข้าบ้านจะพบศาลพระภูมิและศาลจตุโลกบาล ซึ่งเป็นพระที่คุ้มครองให้ร่มเย็นเป็นสุข ใกล้ๆตัวบ้านจะเป็นยุ้งข้าว โรงเลี้ยงสัตว์ โรงเก็บของต่างๆ หลังบ้านมีตอมอบาน้ำ สวนครัว และสวนผลไม้ ทำบ้านริมรั้วจะพบห่อเสื่อบ้านซึ่งเป็นศาลสี่ประจําบ้านเป็นฝักรพบุรุษ เป็นศาลตั้งบนเสา 6 เสาพร้อมมีเครื่องเช่นสังเวดั่งภายในศาล บ้านไถยวนมีบ่อน้ำใช้หลายบ่อ มีบ่อน้ำบ้านซึ่งใช้ชำระล้างเท้าก่อนขึ้นบ้าน บ่อหลังบ้านใกล้ครัว และอาจมีบ่อใกล้ตอมอบาน้ำ รั้วบ้านมี 3 ประเภท คือ รั้วตาแสงเป็นรั้วไม้ไผ่สาน ตาสี่เหลี่ยมโตซึ่งสามารถใช้ปลูกไม้เถาต่างๆให้ความเขียวชอุ่มก่อนเข้าถึงตัวบ้านเป็นรั้วชั่วคราว รั้วค้ำหรือรั้วตั้งป่องเป็นรั้วไม้ไผ่ที่ใช้ไม้ไผ่เป็นคร่าวนอนสอดทะลุไม้ไผ่ที่เป็นเสาแสดงการกั้นอาณาเขต และรั้วสลาบเป็นไม้ไผ่ขัดกันตามแนวตั้งทึบและ

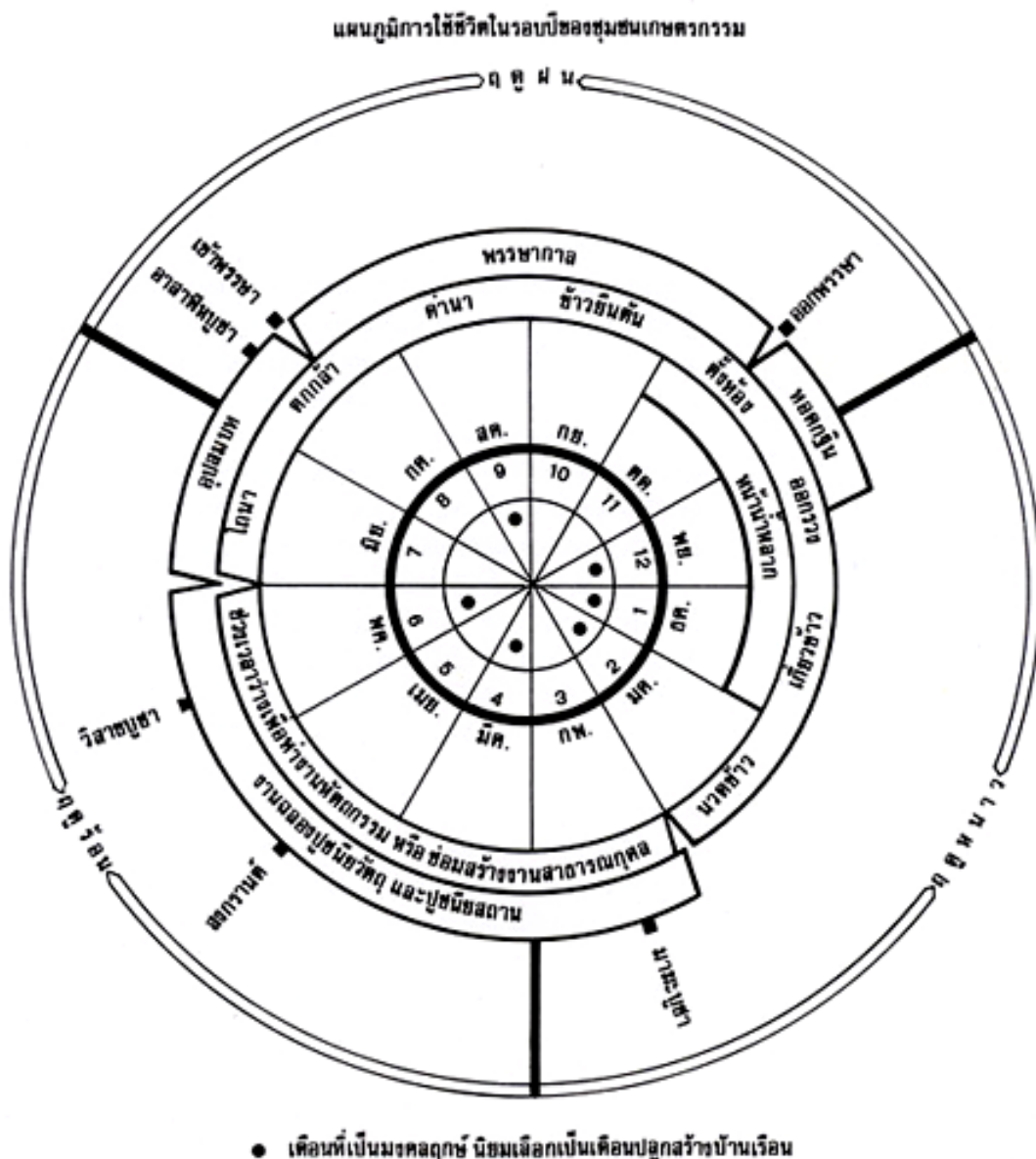
แน่นอน บางบ้านใช้สองชั้นเพื่อความปลอดภัยมากขึ้น รั้วบ้านไถยวนจะให้ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงวัฒนธรรมและลักษณะทางนามธรรมที่ลึกซึ้งมาก เพราะเรามองเห็นรั้วต่างๆต่อเนื่องผนวกกับไม้ดอกไม้ประดับเกาะตามรั้วเป็นที่น่ารื่นรมย์

ตัวบ้าน รูปลักษณะอาคารและวัสดุของบ้านไถยวน สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ เรือนไม้บัว(ไม้ไผ่) และเรือนไม้จริง สำหรับเรือนไม้จริงมักรู้จักกันในลักษณะเรือนกาแลจัดอยู่ในประเภทเรือนคหบดีด้านนามีความละเอียดอ่อนในเชิงช่าง มีเรือนอีกลักษณะหนึ่งเป็นเรือนชาวบ้านเป็นเรือนไม้บัวและเรือนไม้จริงมิใช่เรือนกาแล บ้านไถยวนเป็นเรือนใต้ถุนสูง ชั้นล่างโล่งใช้งานเอนกประสงค์ **บันไดขึ้นเรือน**เป็นบันไดขึ้นได้ชายคาไปถึงชานหน้าบ้านและต่อด้วยเดินที่เป็นบริเวณโล่งมีฝากันด้านเดียวเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ใช้พักผ่อน รับแขก ที่นอนสำหรับลูกชายหรือพ่อ และใช้ตั้งศพเวลามีคนในบ้านตายลง **จั่วบ้าน**หันไปทางทิศเหนือ - ใต้ ไถยวนถือว่าการหันจั่วบ้านไปทางทิศตะวันออก - ตะวันตกถือเป็นการอัปมงคล องค์ประกอบของศาสนสถานไถยวนประกอบด้วยซุ้มโขง วิหาร เจดีย์ซึ่งวางแกนตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก การวางจั่วบ้านจึงเฉียงไม่ให้ซ้ำกับการวางอาคารหลักของวัด บริเวณเดินจะพบ **ร้านน้ำดื่ม** เป็นชั้นสูงจากพื้นประมาณ 80 เซนติเมตร วางหม้อน้ำดื่มพร้อมกระบวย บริเวณเพดานของเดินมักห้อยโครงไม้ตาตารางจากโครงหลังคา เรียกว่า **ควัน** เพื่อเก็บของเครื่องใช้ ด้านทิศตะวันออกของเดินจะเป็น **หิ้งพระ** ซึ่งยื่นเป็นชั้นออกไปนอกแนวฝาบ้าน ชาวบ้านนิยมแขวนภาพสัญลักษณ์วันเกิด **ตัวเป็ง** เพื่อสักการบูชาไปพร้อมๆกับเวลาไหว้พระด้วย ถัดจากเดินเป็น **ห้องนอน** ซึ่งเป็นห้องปิด 4 ด้าน มีประตูต่อเนื่องกับส่วนนอก 2 ประตู ประตูหนึ่งติดกับเดิน อีกประตูหนึ่งติดกับครัวไฟ เหนือวงกบด้านบนจะติด **หยานต์** ซึ่งเป็นไม้แผ่นเดียวแกะสลักเพื่อเป็นเครื่องรางหรือยันต์กันสิ่งชั่วร้ายมาสู่ภายในเพื่อแสดงว่าเลยเข้าไปเป็นพื้นที่สำหรับภายในครอบครัวเท่านั้น คนนอกเข้าไปไม่ได้ บริเวณประตูมักยก **ธรณีประตู** ขึ้นสูง **“ข่มประตู”** ใครล่วงล้ำเข้าไปจะถือว่าผิดผีถ้าคนนั้นไม่ใช่ญาติหรือคนใกล้ชิด **การนอน** ใช้ปูเสื่อและวางฟูกบนพื้น กางมุ้ง **ฝาเรือน**ด้านยาวของห้องนอนเป็นฝาเอียงออก ฝาด้านสกัดจะเป็นฝาตรง เรือนไถยวนมีลักษณะพิเศษช่วงตามยาวของห้องนอนและครัวจะมีการวางพาดไม้กระดานแผ่นเดียวทอดตลอด เรียก **แป้นต้อง** ใช้สำหรับเดินตามยาวออกไปนอกห้องโดยไม่กระเทือนคนภายในห้องที่ยังนอนอยู่ ถ้าเป็นเรือนไม้บัว ครัวไฟจะไม่แยกต่างหาก แต่ถ้าเป็นเรือนไม้จริง ครัวไฟแยกเป็นสัดส่วนต่างหาก บริเวณ **ครัวไฟ** จะมีชั้นวางน้ำใช้เรียกว่า **หม้อน้ำชำระ** มักมีบันไดเพื่อไปตักน้ำจากบ่อหลังบ้าน เครื่องใช้ในครัวไฟบ้านไถยวนจะคล้ายกับไทใหญ่และไตคือคือยกกระบะแม่เตาไฟจากพื้นครัว บนกระบะคาดดินเหนียวและวางเตาสามเส้าหรือเตาอังโล่ บริเวณเหนือแม่เตาไฟมักทำชั้นเก็บของ เครื่องใช้ อาหารแห้ง วางหม้อ กระทะและเครื่องครัวอื่นๆ หรือแขวนสาแหรกเพื่อเก็บอาหารแห้ง **สวนเชิงบันได**เป็นลักษณะพิเศษของเรือน

ไถยวนที่ไม่เหมือนใครจะปลูกไม้ประดับ ไม้ดอก ไม้เลื้อย ไม้ให้กลิ่นหอม เช่น เข็มแดง เข็มขาว เศรษฐีเรือนใน เศรษฐีเรือนนอก ราชวดี รสสุคนธ์ พวงหยก พวงแสด ฯลฯ บ้านพื้นถิ่นไถยวนทั้งสองประเภทมีการใช้วัสดุก่อสร้างที่ต่างกัน ที่เป็นเรือนไม้บั่วจะใช้หลังคามุงใบตองตึง ฝาขัดตะพื้นบ้านใช้โครงไม้จริงผสมไม้บั่วบ้าง ที่เป็นเรือนไม้จริงหลังคามุงกระเบื้องดินขอ ผนังไม้จริง บางส่วนใช้ฝาไหล

จากวัฒนธรรมไถยวนหรือวัฒนธรรมล้านนาที่ส่งผลมายังสภาพทางกายภาพของบ้านอย่างชัดเจนทำให้นึกถึงความสงบ ร่มรื่น เขียวชอุ่ม ความอุดมสมบูรณ์และความมีน้ำใจซึ่งถ่ายทอดเป็นหมู่บ้านไถยวนที่มีช่วงบ้านกวาดเตียน สะอาด และเชื้อเชิญ มีบ้านเรือนและรั้วบ้านให้ความกลมกลืนของสีต้นไม้ตูดซึ่งเป็นไม้สีน้ำตาลอ่อนแก่กับพุ่มไม้สีเขียวและดอกไม้หลากสี บัดนี้สูญหายกลายเป็นบ้านใหม่ ตึกแถวไปหมดแล้ว

2.1.2 แผนภูมิการใช้ชีวิตในรอบปีของชุมชนเกษตรกรรม บ้านเขาแก้วอยู่ติดเขตอำเภอเส้าไห้ ซึ่งมี 5 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ คนไทยภาคกลาง คนไทยเชื้อสายมอญ คนไทยเชื้อสายจีน คนไท-ลาว และคนไทยวน กลุ่มใหญ่ที่สุดคือไทยวนหรือกลุ่มโยนกเชียงแสนในสมัยโบราณโดยชาวไทยวนรุ่นที่ 5 ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมตลอดจนวิถีชีวิตวัฒนธรรม ทั้งด้านการพูดภาษาล้านนา การแต่งกาย การทอผ้า และอาหารพื้นเมือง สังคมของไถยวนเป็นสังคมเกษตรกรรม (อรศิริ ปาณินท์, 2539) และจากแผนภูมิการใช้ชีวิตในรอบปีของชุมชนเกษตรกรรม(โชติ กัลยาณมิตร, 2539:109)จะมีช่วงเวลาว่างเพื่อทำงานหัตถกรรมของชาวไทยวนในเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม เช่น การทำเครื่องจักสาน การทอผ้าด้วยกี่กระตุก ปัจจุบันได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล และกลุ่มทอผ้ายกมุกหมู่บ้านงามล้อม เมื่อถึงหน้าน้ำหลากช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคมจะจัดให้มีการแข่งขันเรือยาวประเพณีเป็นกิจกรรมที่แสดงความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน(สัมภาษณ์กำนันสมจิตต์ ยะกุล, 2554) หลักฐานที่ยังมีให้เห็นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 คือ เรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์ ที่มหาบุญมา บิดาของอาจารย์ทรงชัย วรรณกุลกับเพื่อนที่อยู่ในรุ่นเดียวกัน คือ นายคำ ยะกุล บิดาของกำนันสมจิตต์ ยะกุล ได้ร่วมกันติดต่อขอซื้อเรือพระยามณเฑียรทองจากกรมอุทการเรือซึ่งเป็นเรือที่อยู่ในขบวนราชพิธีมีอายุมากกว่าร้อยปี ขนาดกว้าง 1.20 เมตร ยาว 27.00 เมตร มีฝีพายประจำเรือ 46 ฝีพาย ซึ่งเรือพระยามณเฑียรทองนี้มีรูปร่างลักษณะที่สวยงาม มาเป็นเรือยาวประจำวัดต้นตาลและเปลี่ยนชื่อเป็นเรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์ ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล ทั้งนี้เรือยาวลำนี้ยังมีความผูกพันกับวิถีชีวิตและกิจกรรมทางพุทธศาสนาของชุมชนในรอบปี (ดูภาพประกอบที่ 2.1)

ภาพประกอบที่ 2.1 แผนภูมิการใช้ชีวิตในรอบปีของชุมชนเกษตรกรรม
 ที่มา : โขติ กัลยาณมิตร. 2539. **สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม**. ท่าพระจันทร์ : โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

2.1.3 เรื่องเล่าของคนแม่กำปอง หมู่บ้านท่องเที่ยวกลางหุบเขา โครงการวิจัยรูปแบบการจัดการ
 ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
 (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548)...ด้วยความสงสัยของชุมชนที่ว่า รูปแบบการจัดการ
 แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนบ้านแม่กำปองเป็นอย่างไรและอยู่ภายใต้เงื่อนไขปัจจัยใดโดย

พ่อหลวงพรมมินทร์ พวงมาลา หัวหน้าโครงการวิจัย เน้นการมีส่วนร่วม หัวใจสำคัญของกระบวนการวิจัย เป้าหมายหลักของงานนี้ คือ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องมีรูปแบบที่เหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีของคนในชุมชน รวมทั้งต้องเป็นการสร้างสำนึกให้คนในชุมชนจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน เพื่อรักษาไว้ให้ลูกหลานต่อไป การศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบ้านแม่กำปองนั้น เป็นความพยายามของชุมชนที่จะทบทวนและค้นหาข้อมูลของตัวเอง เพื่อนำมากำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน องค์ความรู้และศักยภาพชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนจากการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยและผู้รู้ในชุมชนด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องนั้นทำให้ได้ข้อมูลด้านต่างๆ เพื่อที่จะมาประกอบการกำหนดแนวทางและระบบการจัดการท่องเที่ยวของแม่กำปองที่สามารถบอกเล่าได้ ดังนี้

ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า ดอกเอื้อง น้ำตก สมุนไพร เมี่ยง และการแปรรูป กาแฟและการแปรรูป และเส้นทางการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

ข้อมูลวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมและประเพณีความเป็นชุมชน ล้านนาดั้งเดิมของบ้านแม่กำปอง การจักสาน การนวดแผนโบราณ และการตีมีด

การท่องเที่ยวแบบฉบับแม่กำปอง มีแบบไป-กลับวันเดียว(one day trip) แบบทัศนศึกษา และแบบมาพักค้างคืน มีโปรแกรมทัวร์ และอัตราค่าบริการ มีกฎระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม มีคณะกรรมการโครงสร้างการบริหาร มีมาตรการของคนในชุมชนและระเบียบปฏิบัติของนักท่องเที่ยว เช่น ระเบียบปฏิบัติของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ “บ้านเล็กในป่าใหญ่” บ้านแม่กำปอง เมื่อได้พบปะกับผู้ที่ทำวิจัยทำให้ชาวบ้านคิดแล้วรู้จักเอามาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ด้วย ถือว่าเป็นการเพิ่มปัญญาของการคิดและการวิเคราะห์ซึ่งในความจริงแล้วการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นชุมชนหรือโครงการใดๆก็ตาม ถ้าไม่มีส่วนร่วมของชุมชนแล้วโครงการนั้นไปไม่รอด ส่วนกระบวนการวิจัยทำให้ชาวบ้านได้พูดคุยกันมากขึ้น มีเวทีพุดจา หรือ วางแผนแนวทางการพัฒนาชุมชนร่วมกันมากขึ้น การบริหารจัดการรายได้ ผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น โฮมสเตย์(Homestay)บ้านแม่กำปอง เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเมี่ยง มีการตลาดโดยชุมชน มีการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่กองทุนหมู่บ้านและสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์(OTOP) เครือข่ายการเรียนรู้และประสานงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน อีกหนึ่งมุมมองในการหนุนเสริมโครงการวิจัย บ้านแม่กำปองนั้นเริ่มมีแนวคิดและเริ่มมีการจัดการท่องเที่ยวมาก่อนหน้าที่จะมีงานวิจัยเข้าไปแล้ว เนื่องจากศักยภาพความพร้อมของพื้นที่ รวมทั้งโอกาสในการผลักดัน สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐภายนอก จากแรงผลักดันภายในชุมชนร่วมกับแรงกระตุ้นภายนอกชุมชนทำให้ชุมชนแม่กำปองลุกขึ้นมารวมตัวกันเพื่อที่จะคิดค้นหาวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน รวมทั้งประเพณี วัฒนธรรม เป็นการ

เตรียมความพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนก่อนที่จะระดมการท่องเที่ยวยุคใหม่เข้าสู่ชุมชน
เฉกเช่นทุกวันนี้

2.1.4 **ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลก** เป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล
ของจำสืบเอกทวี บุรณเขตต์ เกิดวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2475 ที่บ้านคลองเตาไหหรือ บ้านตาปะขาว
หาย ตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในครอบครัวที่ยากจน เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวน 12
คนมีโอกาสเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ 3 เป็นลูกรุ่นโตที่ต้องช่วยงานพ่อแม่ท่านจึงได้รับโอกาสเรียนรู้
งานหลายอย่างจากครุฑวิฑู คุณพ่อของท่านมีความรู้ในด้านช่างหลายสาขาและเป็นครูสอนวิชาศิลปะ
ในโรงเรียนประถมซึ่งต่อมาครุฑวิฑูได้ลาออกจากราชการมาประกอบอาชีพทางด้านศิลปะหลาย
แขนง ความรู้ที่สั่งสมจากการช่วยงานพ่อแม่เป็นพื้นฐานให้จำสืบเอกทวี บุรณเขตต์ ได้ใช้ประกอบ
อาชีพในเวลาต่อมา นอกจากนี้ยังเป็นผู้ใฝ่รู้ขวนขวายหาความรู้ ทำอาชีพต่างๆอีกมาก ท่านเก็บ
รวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านไทยในยุคเก่าก่อนไว้เป็นจำนวนมาก สิ่งของเกือบทั้งหมดได้มา
จากการซื้อหาแทบทั้งสิ้นใช้เวลากว่า 30 ปี จำสืบเอกทวี บุรณเขตต์ เคยรับราชการทหารได้ลาออก
จากราชการเมื่ออายุได้ 46 ปีมาตั้งโรงงานหล่อพระพุทธรูป พระบูชา พระประธานปางต่างๆบน
พื้นที่ 5 ไร่เศษในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก เพื่อประกอบอาชีพเป็นช่างปั้นหล่อพระพุทธรูป ซึ่ง
ในอาชีพนี้จำสืบเอกทวีได้รับการยอมรับว่าเป็นช่างฝีมือเยี่ยมจากบุคคลในวงการและบุคคลทั่วไป
กระทั่งในปีพุทธศักราช 2526 จำสืบเอกทวี บุรณเขตต์ ได้รับการยกย่องจากคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติให้เป็นบุคคลดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาช่างฝีมือ แขนงช่างหล่อ ท่าน
ทุ่มเทชีวิตจิตใจสร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นมา ช่วงพุทธศักราช 2526 -2533 จำสืบเอกทวี บุรณเขตต์ ได้
อธิบายนำชมแก่ผู้สนใจทุกคนโดยเฉลี่ยมีผู้ชมวันละ 30 – 50 คน ต่อมาบ้านที่จัดแสดงทรุดโทรม
มากและคับแคบ ในปีพุทธศักราช 2533 จึงได้จัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ขึ้นใหม่ และปรับปรุง
ทัศนียภาพโดยรอบพิพิธภัณฑ์ ตกแต่งสวนด้วยพันธุ์ไม้ไทยหลากหลาย ในส่วนของการจัดแสดงได้
ประมวลข้อมูลจากสมุดบันทึกที่จดเรื่องราวที่สนใจเป็นส่วนตัวไว้ ประกอบกับได้ออกไปสอบถาม
ข้อมูลต่างๆเพิ่มเติมจากชาวบ้านเพื่อให้ข้อมูลสมบูรณ์ขึ้น (พรศิริ บุรณเขตต์, 2547: 14)

“...ไปเมืองพิษณุโลกแล้วไม่ไปบ้านจำทวี ก็เหมือนหนึ่งยังไม่ถึงและซึ่งกับพิษณุโลกเลย” กว่าจะ
เป็นบุคคลที่สังคมยอมรับยกย่อง จำสืบเอกทวี บุรณเขตต์ ต้องใช้ปณิธานอย่างแรงกล้าเพื่อเอาชนะ
ความยากจน ความลำบาก ความหิว และความเหนื่อยล้า ท่านต้องกระตือรือร้นเรียนรู้โลกกว้าง
ทดแทนความด้อยโอกาสที่จะได้ศึกษาในระบบอย่างเด็กส่วนใหญ่ อดทนหนักเอาเบาผู้ทำงานใน
ครัวเรือน และเผชิญชีวิตนอกบ้านที่สำคัญ คือ มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีวินัยต่อความมุ่งมั่น
ของตนเอง...”(พรศิริ บุรณเขตต์, 2547: 32)

2.2 ทฤษฎีและกฎหมายที่รองรับ

2.2.1 การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (Human settlement) หรือ Ekistics ในภาษากรีกแต่งขึ้นโดย Konstantinos Apostolos Doxiadis ในปีค.ศ. 1942 นำไปใช้กับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งรวมถึงการวางแผนระดับภูมิภาค ระดับเมือง ระดับชุมชน และการออกแบบที่อยู่อาศัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกชนิดของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์โดยมีมุมมองทางภูมิศาสตร์ และนิเวศวิทยา สภาพแวดล้อมทางกายภาพ จิตวิทยาของมนุษย์ มานุษยวิทยา และสุนทรียภาพทางวัฒนธรรมทางการเมืองและสิ่งที่จะเกิดขึ้น

ในฐานะที่เป็นหมวดของการศึกษาทางวิทยาศาสตร์พบว่า การอาศัยสถิติและคำอธิบายการจัดระเบียบในหัวข้อประกอบของ การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ : ธรรมชาติ, คน, สิ่งปลูกสร้าง, สังคม, และเครือข่ายนั้น เป็นขอบเขตการศึกษาโดยทั่วไปมากกว่า "การวางผังเมือง" และมีการทับซ้อนกับบางส่วนของทฤษฎีสถาปัตยกรรม ทั้งนี้ทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่เรียกว่า Ekistics ประกอบด้วย

ธรรมชาติ (Nature) ได้แก่

1. ทรัพยากรธรณีวิทยา (Geologic resources)
2. ทรัพยากรภูมิประเทศ (Topographical resources)
3. ทรัพยากรดิน (Soil resources)
4. ทรัพยากรน้ำ (Water resources)
5. ชีวิตพืช (Plant life)
6. ชีวิตสัตว์ (Animal life)
7. ภูมิอากาศ (Climate)

คน (Man) ได้แก่

1. ความต้องการทางชีวภาพ (Biological needs) เช่น ที่ว่าง, อากาศ, อุณหภูมิ เป็นต้น
2. ความรู้สึกและการรับรู้ (Sensation and perception-the 'five senses')
3. ความต้องการทางอารมณ์ (Emotional needs) เช่น มนุษย์สัมพันธ์ ความมั่นคง ความงาม
4. คุณค่าทางจริยธรรม (Moral values)

สังคม (Society) ได้แก่

1. องค์ประกอบของประชากรและความหนาแน่น (Population composition and density)
2. ช่วงชั้นทางสังคม (Social stratification)
3. ลักษณะทางวัฒนธรรม (Cultural patterns)

4. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic development)

5. การศึกษา (Education)

6. อนามัยและสวัสดิการ (Health and Welfare)

7. กฎหมายและการบริหาร (Law and Administration)

สิ่งปลูกสร้าง (Shells) อาคาร ย่าน หรือ บริเวณต่างๆของเมือง ได้แก่

1. ที่อยู่อาศัย (Housing)

2. บริการชุมชน (Community services) เช่น โรงพยาบาล, โรงเรียน เป็นต้น

3. ศูนย์การค้าและตลาด(Shopping centres and markets)

4. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านนันทนาการ(Recreational facilities) เช่น โรงละคร

พิพิธภัณฑสถานกีฬา เป็นต้น

5. ศูนย์การบริหารและศูนย์ธุรกิจของเมือง(Civic and Business centers) เช่น ศาลากลาง, ศาล , สำนักงานที่ดิน เป็นต้น

6. อุตสาหกรรม(Industry)

7. ศูนย์การขนส่ง (Transportation centres)

เครือข่าย (Networks) ได้แก่

1. ระบบจ่ายน้ำ (Water supply systems)

2. ระบบไฟฟ้ากำลัง (Power supply systems)

3. ระบบการขนส่ง(Transportation systems) ได้แก่ ทางน้ำ ถนน ทางราง และ ทางอากาศ

4. ระบบการสื่อสาร(Communication systems) เช่น โทรศัพท์, วิทยุ, โทรทัศน์ เป็นต้น

5. ระบบระบายน้ำทิ้ง (Sewage)ได้แก่ น้ำเสียจากอาคาร โรงงาน ฯลฯ และระบบระบายน้ำผิวดิน (Drainage) ได้แก่ น้ำฝน น้ำหลาก เป็นต้น

6. ผังทางกายภาพ (Physical layout-Ekistic plan)

2.2.2 กฎหมาย ระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้อาศัยอำนาจในราชกิจจานุเบกษา เรื่อง กำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551 ในการกำกับดูแลโฮมสเตย์หรือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทในประเทศไทย ประกอบด้วย

1) ประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เรื่อง กำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551 ในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 20 มีนาคม 2551

2) ระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ว่าด้วยการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551

3) ระเบียบสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ว่าด้วยการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2548

4) มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย โดยกลุ่มประสานการพัฒนาบริการท่องเที่ยว สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โทร/โทรสาร. 02216 6512 หรือ <http://homestaythai.tourism.go.th> และ Template-Home stay 001-006

2.3 ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนิกา นัตรสูงเนิน(2551) ศึกษาศักยภาพตามตัวชี้วัดมาตรฐานการจัดตั้งที่พักแบบโฮมสเตย์ ในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเวียงแสน จังหวัดเชียงราย เปรียบเทียบกับดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และเพื่อศึกษาลักษณะที่พักที่นักท่องเที่ยวต้องการ ผู้ให้ข้อมูลคือ หัวหน้าครัวเรือน จำนวน 50 ครัวเรือน นักท่องเที่ยวชาวไทย 42 คน ชาวต่างประเทศ 42 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าศักยภาพความพร้อมในการจัดตั้งที่พักแบบโฮมสเตย์ ในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ด้านที่พักและด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับดีมาก ศักยภาพความพร้อมอาหารและโภชนาการ ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านมูลค่าเพิ่มอยู่ในระดับดี โดยศักยภาพความพร้อมด้านการจัดการ ด้านส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับ ต้องปรับปรุงมากที่สุด

ปวีณา งามประภาสม(2550) บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาเปรียบเทียบขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว หมู่บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และองค์การบริหารส่วนตำบลบางเจ้าฉ่า หมู่บ้านยางทอง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำ คณะกรรมการท่องเที่ยว สมาชิกกลุ่มชาวบ้าน กลุ่มพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล และจากแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า หมู่บ้านแม่กำปองมีการบริหารจัดการรายได้ที่แสดงถึงความโปร่งใสและมีการนำรายได้ไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาชุมชนในรูปแบบปันผลสหกรณ์อย่างทั่วถึง มีการจัดทำบัญชีและชี้แจงยอดรายรับและรายจ่ายให้แก่ชาวบ้านทุกคนได้ทราบต่างจากหมู่บ้านยางทอง หมู่บ้านแม่กำปองมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับของแต่ละหมู่บ้านอย่างเคร่งครัดกว่าหมู่บ้านยางทอง สำหรับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่งควรจัดกิจกรรมเพื่อสานความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวบ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลให้มากขึ้น โดยเฉพาะกับแกนนำที่ทำงานในชุมชน กระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากกว่าการเป็นผู้รับการพัฒนาเพียงฝ่ายเดียว

อุไร เอี่ยมเอาพาร(2550) ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดที่พักโฮมสเตย์ ของชุมชนบ้านแม่ตอน หมู่ที่4 ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ด้านแนวความคิด ความสนใจเข้าร่วมในการจัดที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์บริการนักท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านรูปแบบการจัดการตั้งธุรกิจการจัดที่พัก โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย หัวหน้าครอบครัว ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำส่วนท้องถิ่นหรือผู้บริหารองค์การส่วนตำบล และผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 75 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การเข้าถึงหมู่บ้านมีความสะดวกสบายเป็นถนนลาดยาง ภายในภายนอกบริเวณหมู่บ้านมีความปลอดภัย **ที่พักอาศัยสะดวกสบายในการค้างแรม และปัจจัยสำคัญของธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความเหมาะสมด้านระบบนิเวศพร้อมทั้งวัฒนธรรม**

ยุทธนา สมลา(2549) การศึกษาการบริหารจัดการที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้านบุไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา โดยยึดดัชนีชี้วัด 8 ด้านของโฮมสเตย์มาตรฐานสำหรับการบริหารจัดการ ได้แก่ ด้านที่พัก ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านความปลอดภัย ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านมูลค่าเพิ่ม และด้านส่งเสริมการตลาด มีกระบวนการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ สังเกต และแบบสอบถามสำหรับประชากร 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ 18 หลัง (100%) กลุ่มสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม 54 รายจาก 110 ราย กลุ่มนักท่องเที่ยวเดือนตุลาคม 2549-มกราคม 2550 รวม 80 ราย และผู้นำกลุ่มโฮมสเตย์-กรรมการบริหาร 3 ราย ผลการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านบุไทรใช้หลักความพอประมาทมีการวางแผนใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งส่วนเป็นที่พัก การให้บริการและกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน **หลักความมีเหตุมีผลอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน หลักภูมิคุ้มกัน** โดยมีสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำและปลูกฝังเยาวชนให้ช่วยกันดูแลรักษา เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ออกมาในรูปของผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ สร้างแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม **ปัจจัยสำคัญที่สร้างความสำเร็จในการทำโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านบุไทรมาจากภาวะความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มฯและการมีส่วนร่วมของเหล่าสมาชิก**

พชระ พิพัฒน์โยธะพงศ์(2547) การศึกษาการจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กำหนดกรอบเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการและรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยว 6 ด้าน ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านกายภาพ ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า หมู่บ้านโคกโก่งเปิดโฮมสเตย์ตั้งแต่พ.ศ.2541 จนถึงปัจจุบัน(2547) มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดการโดยชุมชนมี

ส่วนร่วม เป็นหมู่บ้านชนบท ที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทยและดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร พื้นที่ในหมู่บ้านร้อยละ 90 ใช้ทำนา แหล่งพักอาศัยส่วนใหญ่เป็นอาคารครึ่งอิฐครึ่งไม้ชั้นเดียว ใต้ถุนสูง เช่นเดียวกับบ้านทั่วไปในภาคอีสาน ในหมู่บ้านมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่างๆ ชุมชนมีความต้องการเงินทุนสำหรับบำรุงรักษาบ้านพักที่เป็นโฮมสเตย์และแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

นราธิป ผลบุญรักษ์(2547) การศึกษารูปแบบในการปรับที่อยู่อาศัยเดิมเป็น “โฮมสเตย์” ของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจำนวน 19 หลัง โดยมีเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบสอบถามและการลงพื้นที่สำรวจทางกายภาพ ในการใช้ประโยชน์ในตัวอาคาร ผลการวิจัยพบว่า จากรูปแบบเดิมเป็นอาคารเรือนไทยภาคกลาง มีห้องส้วมภายนอก การอาบน้ำให้อาบที่ทำน้ำริมคลองติดกับตัวบ้าน หรือน้ำคลองใส่ตุ่มแก้วด้วยสารส้มให้ตกตะกอน ปัจจุบันมีการสร้างห้องส้วม ห้องอาบน้ำเพิ่มนอกอาคารและในอาคาร แต่ยังคงสภาพของอาคารที่เป็นสถาปัตยกรรมทรงไทย มีการปรับที่อยู่อาศัยเดิม 5 หลังคาเรือน ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ควรมีหน่วยงานเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือกลุ่มวิจัยเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทยของมหาวิทยาลัยเข้าไปดูแล ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ความรู้ เป็นการอนุรักษ์สืบต่อไป

อาคม อาจแสง(2546) การสำรวจศักยภาพของการพัฒนาที่อยู่อาศัยรูปแบบโฮมสเตย์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และเพื่อคาดการณ์ถึงปัญหาที่อาจเกิดตามมา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากร 838ครัวเรือน มีจำนวน 271 คน โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้บริหารชุมชน ผู้ประกอบการกิจกรรมบ้านพักแบบโฮมสเตย์รวม 11 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวโดยการบันทึกและถ่ายภาพ ผลการวิจัยพบว่า มี 63 ครัวเรือน หรือร้อยละ 23.3 ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาไปสู่การเป็นที่อยู่อาศัยในรูปแบบโฮมสเตย์ ปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดตามมาได้แก่ ด้านการตลาด การสำรองที่พัก การประสานงานกับบริษัทนำเที่ยว การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การแย่งลูกค้า การตัดราคากันเอง การคาดหวังที่แตกต่างกันระหว่างแขกผู้มาพักและเจ้าของบ้าน ด้านคุณภาพการบริการ คุณภาพของอาหาร ความสะอาด ความปลอดภัย และปัญหาผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม อันนำไปสู่ความแตกแยกภายในชุมชน

2.4 สรุป

จากความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย ทฤษฎีและกฎหมายที่รองรับ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเป็นแนวทางในการหาคำตอบด้านการบริหารจัดการเรือนแรม(โฮมสเตย์)ที่บ้านเขาแก้ว หรือการพัฒนาให้เป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบานโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

เนื่องจากบ้านเขาแก้วนับเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมไทยวน มีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นกลุ่มเรือนไทยที่มีรูปแบบหลากหลายซึ่งนับวันจะหายากขึ้นทุกที บ้านเขาแก้วอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครประมาณหนึ่งร้อยกิโลเมตร ผู้ทำการวิจัยเห็นว่าบ้านเขาแก้วและชุมชนใกล้เคียงเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมล้านนา และมีเอกลักษณ์ของการปลูกสร้างเรือนไทยที่มีลักษณะเฉพาะ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ทั้งแบบไป - กลับวันเดียว(one day trip) แบบทัศนศึกษา และแบบพักแรมค้างคืน จากข้อมูลมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2551 มีจำนวนโฮมสเตย์เพียง 80 แห่งจาก 40 จังหวัด และไม่ปรากฏชื่อโฮมสเตย์จากจังหวัดสระบุรี เมื่อเทียบกับจำนวนจังหวัดในประเทศไทย 77 จังหวัด จะเห็นว่ายังมีชุมชนอีกมากที่มีศักยภาพมีความพร้อมในการจัดตั้งเรือนแรม(โฮมสเตย์) หากนำกระบวนการของหมู่บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่และผลงานวิจัยบ้านเขาแก้วนี้มาปรับใช้จะช่วยให้ชุมชนต่างๆสามารถค้นหาการบริหารจัดการเรือนแรม(โฮมสเตย์)ที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวตามลักษณะแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น เห็นความสำคัญของการสืบทอดเอกลักษณ์พื้นถิ่นอย่างยั่งยืน และมีความเข้าใจภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทย จะส่งผลให้พัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)ไทยมีการบริหารจัดการได้มาตรฐานเพื่อรองรับกับการเปิดการค้าเสรี(AFTA)ในพ.ศ.2558 และนำไปสู่การสร้างเสริมรายได้ให้กับชุมชนโดยชุมชนอีกทางหนึ่ง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การพัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)ชุมชนเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบาน กรณีศึกษาบ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง อำเภอเมืองสระบุรีนี้ ผู้ทำการวิจัยได้เชื่อมโยงระเบียบวิธีวิจัยที่มีกระบวนการที่เหมาะสมในการตอบคำถามการวิจัยที่ว่าการบริหารจัดการบ้านเขาแก้วให้เป็นเรือนแรม(โฮมสเตย์)ได้อย่างไร และบ้านเขาแก้วเป็นสถานที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ตามวิถีชีวิตชาวไทยวนด้วยความเบิกบานได้หรือไม่ โดยคำนึงถึงแนวทางการนำผลงานวิจัยนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป

3.1 รูปแบบการวิจัย (Research Design)

3.1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (เชิงคุณลักษณะ) ประกอบด้วย การสอบถามด้วยแบบสอบถามเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิท้องถิ่น โดยเลือกจากผู้ที่มีความเชื่อถือในชุมชน มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ได้แก่ เจ้าอาวาสวัด กำนัน นายกองตำรวจปกครองส่วนตำบล ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น หัวหน้ากลุ่มแม่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่างๆ เจ้าของโฮมสเตย์บ้านต้นตาล และเจ้าของเรือนแรมบ้านเขาแก้ว สำหรับผู้เยี่ยมชมได้แก่ นักท่องเที่ยว ประชาชนที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี มีประสบการณ์เคยพักโฮมสเตย์ และทำการสอบถามผู้เข้าพักก่อนออกจากโฮมสเตย์ไม่น้อยกว่า 2-3 วัน

การสังเกต (Observation) แบ่งเป็น

- สังเกตแบบมีส่วนร่วม(Participant Observation) ได้แก่ การพักแรมที่บ้านเขาแก้ว บนเรือนหลังที่ 5 และเรือนแพริมแม่น้ำป่าสัก การเข้าร่วมกิจกรรมที่หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนบ้านเขาแก้ว ได้แก่ การรับประทานอาหารแบบขันโตกชมการแสดงฟ้อนรำ

- สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม(Non-Participant Observation) ได้แก่ ดูการสอนฟ้อนรำในวันเสาร์ของนักเรียนในชุมชนที่บ้านเขาแก้ว กิจกรรมตลาดน้ำบ้านโตนด กิจกรรมศูนย์วัฒนธรรมบ้านต้นตาลและตลาดน้ำต้นตาลวันอาทิตย์

การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) ได้แก่ อาจารย์ทรงชัย วรรณกุลเจ้าของบ้านเขาแก้ว เจ้าของโฮมสเตย์บ้านต้นตาล กำนันตำบลต้นตาล เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่รับผิดชอบชุมชนอบต. ดาวเรืองและอบต.ต้นตาล-พระยาทศ

การเก็บชีวประวัติ (Life history collection) ด้วยการสืบค้นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุดหนังสือ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Internet)

3.1.2 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น(Community-Based Research-CBR)... (กาญจนา แก้วเทพ, 2553.) เป็น"รูปแบบพัฒนาการล่าสุดของงานวิจัย"ในสังคมไทยในช่วงหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา...โดยวิธีวิทยาของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ยังคงแกนหลักของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพราะเป็นงานวิจัยที่มีหลักวิชาการ ได้แก่ การกำหนดปัญหา การตั้งสมมุติฐาน รวบรวมข้อมูลและพิสูจน์สมมุติฐาน ข้อเสนอสรุปจากการศึกษา รับรองสมมุติฐานหรือได้สมมุติฐานใหม่ ซึ่งสมมุติฐานการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- บ้านเขาแก้วเป็นแหล่งถ่ายทอดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีและเรือนไทยให้คงอยู่ (อยู่รอด)
- การบริหารจัดการเรือนแรม(โฮมสเตย์)ไทยวนขึ้นอยู่กับชุมชนเข้าใจเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมด้วยการร่วมกันสืบทอดเอกลักษณ์ชุมชนด้วยความเต็มใจ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 กลุ่มประชากร ผู้ทำการวิจัยได้แบ่ง เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

ก. เจ้าของเรือนแรม(โฮมสเตย์) ได้แก่ อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล เจ้าของบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี , นางลำเจียก แก้ววงศ์พรม เจ้าของโฮมสเตย์บ้านต้นตาล

ข. ชาวไทยวน พระสงฆ์และผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดเขาแก้ววรวิหาร, พระมหาสุทัศน์ วัดสมุหประดิษฐาราม, นายกลิ่นศักดิ์ รัตมีเพชร โสภณ นายกอบตำบลดาวเรืองฝ่ายบริหาร, นายสมจิตต์ ยะกุล กำนันตำบลบ้านต้นตาล, นางสาวสมลฤดี ดอกพุ่ม นักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลต้นตาล-พระยาทศ, นางยุพิน สกุลไทย หัวหน้ากลุ่มทอผ้ายกมุมหมู่บ้านงามล้อม หมู่ 8 ตำบลต้นตาลและหัวหน้าแม่บ้านจัดทำอาหารแบบขันโตกบ้านเขาแก้ว, หัวหน้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลดาวเรือง(บ้านโตนด), สมาชิกกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล และกลุ่มนักเรียนในชุมชนใกล้เคียงที่มาเรียนพื่อนรำที่บ้านเขาแก้ว

ค. ผู้เยี่ยมเยือน นักท่องเที่ยว ได้แก่ นางสาวปารณีย์ แก้วเก็บคำและกลุ่มพนักงานกาแฟบ้านไร่, กลุ่มนักศึกษาค่ายผู้นำนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

3.2.1 กลุ่มเรือนแรม(โฮมสเตย์) 2 แห่ง ได้แก่ เรือนไทย 12 หลังที่บ้านเขาแก้วฝั่งใต้ของถนนปากบาง(สาย3225) หมู่บ้านโตนด ตำบลดาวเรือง อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี และเรือนไทยโฮมสเตย์บ้านต้นตาล 4 หลังที่ตำบลต้นตาล-พระยาทศ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

3.3.1 เตรียมผู้ช่วยสำรวจภาคสนามที่มีทักษะในการรังวัดผังบริเวณ รังวัดพื้นที่อาคาร การเขียนภาพ การถ่ายภาพ และการจดบันทึก ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ที่ฝึกปฏิบัติวิชาชีพภาคฤดูร้อน ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ การออกแบบแบบสอบถามตามสมมุติฐานเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัย

3.3.2 รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากรรณกรรม ทฤษฎี กฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.3 ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้ทำการวิจัยได้วางแผนการลงพื้นที่สำรวจรวม 3 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

การลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 1 เพื่อทำความเข้าใจภาพโดยรวมของย่านบ้านเขาแก้วและทำความเข้าใจกับชุมชน โสมสเคย์บ้านต้นตาล และเส้นทางแหล่งเรียนรู้ชุมชนวัฒนธรรมไทยวน การสำรวจภาคสนามที่บ้านเขาแก้ว ตำบลต้นตาล แหล่งท่องเที่ยว สถานที่สำคัญของชุมชน เช่น วัดตลาด ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลดาวเรือง(บ้านโตนด) กลุ่มแม่บ้านทอผ้าบ้านต้นตาล กลุ่มทอผ้าหมู่บ้านงามล้อม ม.8 ตำบลต้นตาล เป็นต้น

การลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลรายละเอียดและสัมภาษณ์เชิงลึกต่อจากการสำรวจครั้งที่ 1 ในส่วนที่เป็นที่พัก ส่วนที่เป็นหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน การเก็บรวบรวมองค์ประกอบทางเรือนไทยบ้านเขาแก้ว กลุ่มเรือที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เรือลุ่มน้ำป่าสัก และห้องแถวฝ้างที่ตลาดโบราณร้อยปีเสาไห้ ตลอดจนการจัดพื้นที่ใช้สอยกลุ่มเรือนไทยบ้านเขาแก้วกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาที่จัดขึ้น และสถานที่สำคัญๆทางประวัติศาสตร์

การลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 3 เพื่อสอบถาม และรวบรวมรายละเอียดส่วนที่ยังขาดเพื่อนำมาเขียนรายงานวิจัยให้สมบูรณ์

3.3.4 จัดทำรายงานส่งผู้ทรงคุณวุฒิตามระเบียบการวิจัยมหาวิทยาลัยศรีปทุม และปรับแก้ไขตามคำแนะนำ

3.3.5 นำเนื้อหาโครงการวิจัยนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต รายวิชาARC500 การฝึกปฏิบัติวิชาชีพทางสถาปัตยกรรมแก่นักศึกษาชั้นปีที่ 4 และหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้างให้นักศึกษามีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการสู่สังคม

3.3.6 ส่งต้นฉบับรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ให้มหาวิทยาลัยศรีปทุมผู้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย

3.3.7 เผยแพร่งานวิจัยให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอผลงานวิจัยเพื่อประเมินประโยชน์ที่ได้รับ

ทั้งนี้ผู้ทำการวิจัยได้เขียนแผนที่ความคิด (Mind Map) แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆที่เชื่อมโยงกับงานวิจัยนี้ และเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน (ภาพประกอบที่ 3.1)

3.4 เครื่องมือการวิจัย

ผู้ทำการวิจัยได้สร้างเครื่องมือการวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัยกรณีบ้านเขาแก้ว ได้แก่

3.4.1 คำถามสำหรับสอบถามเฉพาะคนที่รู้เรื่องดีจากกลุ่มประชากร

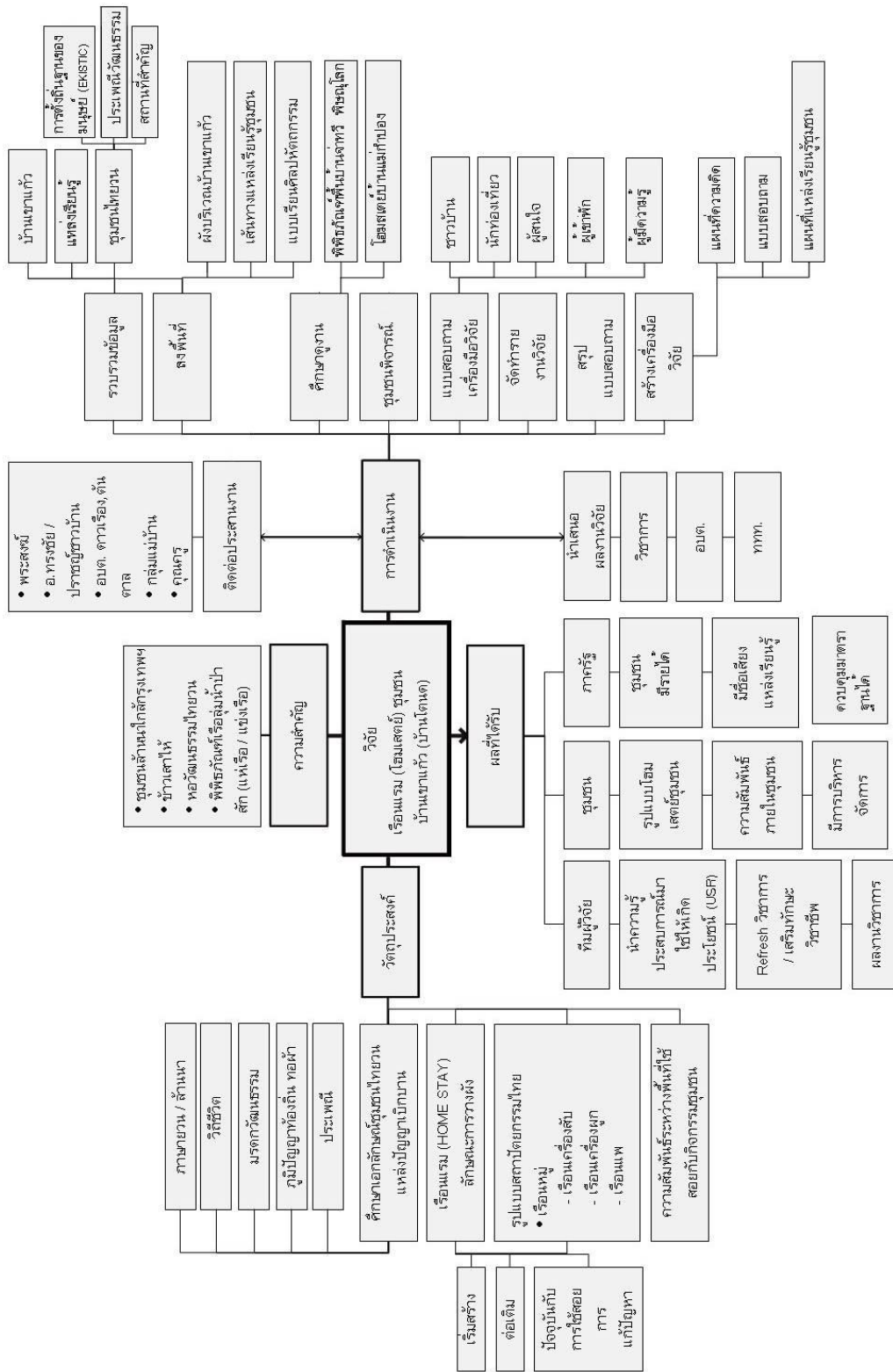
3.4.2 แผนที่แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแหล่งเรียนรู้และวัฒนธรรมล้านนากับบ้านเขาแก้ว หลังจากการลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 1 (ภาพประกอบที่ 4.85)

3.5 การรวบรวมข้อมูล

จากหนังสือ ตำรา บทความ ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์(Internet) การลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต เมื่อได้ข้อมูลตามที่ต้องการแล้ว จึงนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการจัดหมวดหมู่เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบ้านเขาแก้วตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการแจกแจงข้อมูลที่ได้มาแล้วทำตารางเปรียบเทียบเป็นร้อยละ นำมาอธิบาย แปลความหมาย เป็นการวิเคราะห์เชิงอธิบายความ (explanatory analysis) ใช้การเปรียบเทียบกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 นำไปสู่การสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะตั้งแต่ระดับชุมชนระดับกลุ่มอาคาร และระดับอาคารตามลำดับ โดยจัดทำเป็นรูป แผนที่ ตาราง รวมทั้งบรรยายประกอบ

ภาพประกอบที่ 3.1 แผนที่ความคิด(Mind Map) การวิจัยเรือแรม

บทที่ 4

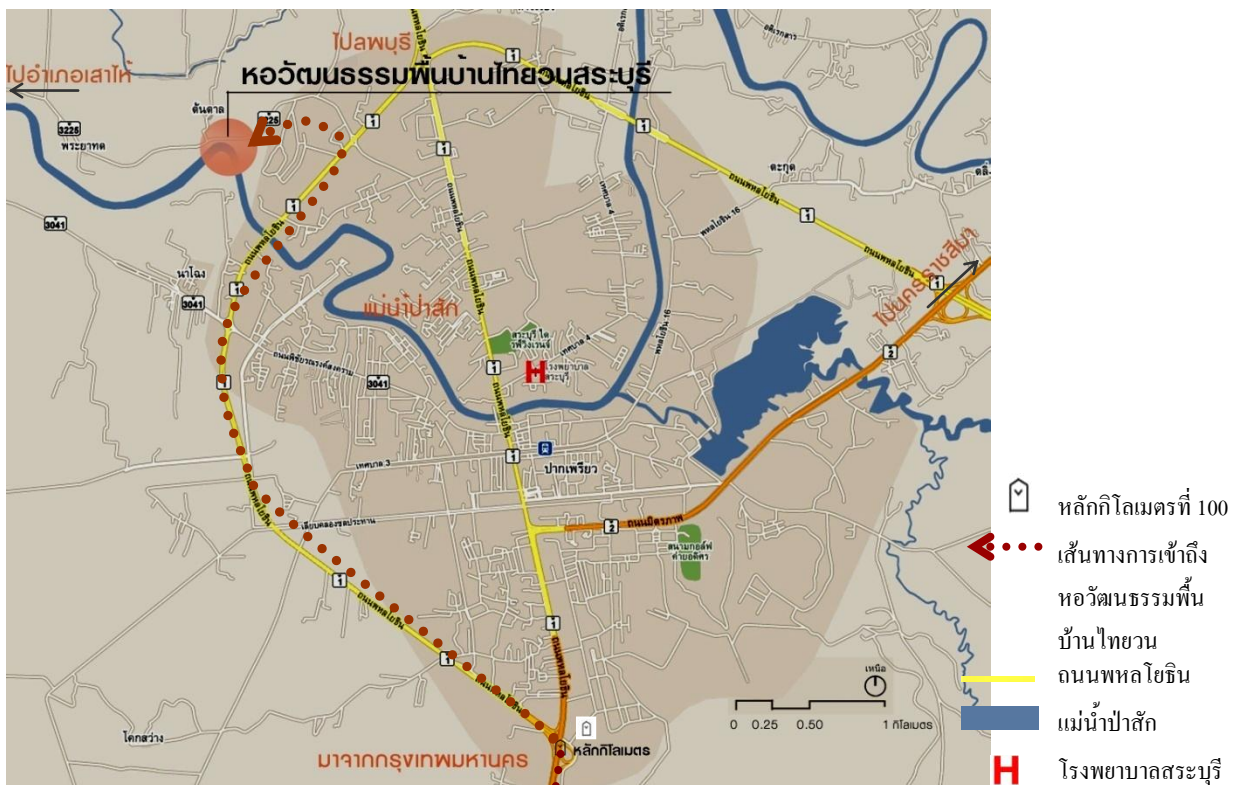
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากคำถามการวิจัย สมมุติฐานการวิจัย การลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มประชากร 3 กลุ่มตามที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมินำมาสังเคราะห์ จัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์หาคำตอบการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลที่นำเสนอ

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบ้านเขาแก้ว

การตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรีจากบทที่ 1 อาจารย์ทรงชัย วรรณกุลเป็นชาวไทยวนคนแรกที่ย้ายมาดำเนินชีวิตนอกหมู่บ้านต้นตาลเมื่อพ.ศ.2504 มาปลูกเรือนบนที่ดินของคุณย่าโกสัวัดเขาแก้ววรวิหารในเขตการปกครองท้องถื่นหมู่บ้านโดนด ตำบลดาวเรือง อำเภอเมืองสระบุรี และเรียกที่ตั้งเรือนแห่งใหม่นี้ว่า บ้านเขาแก้ว

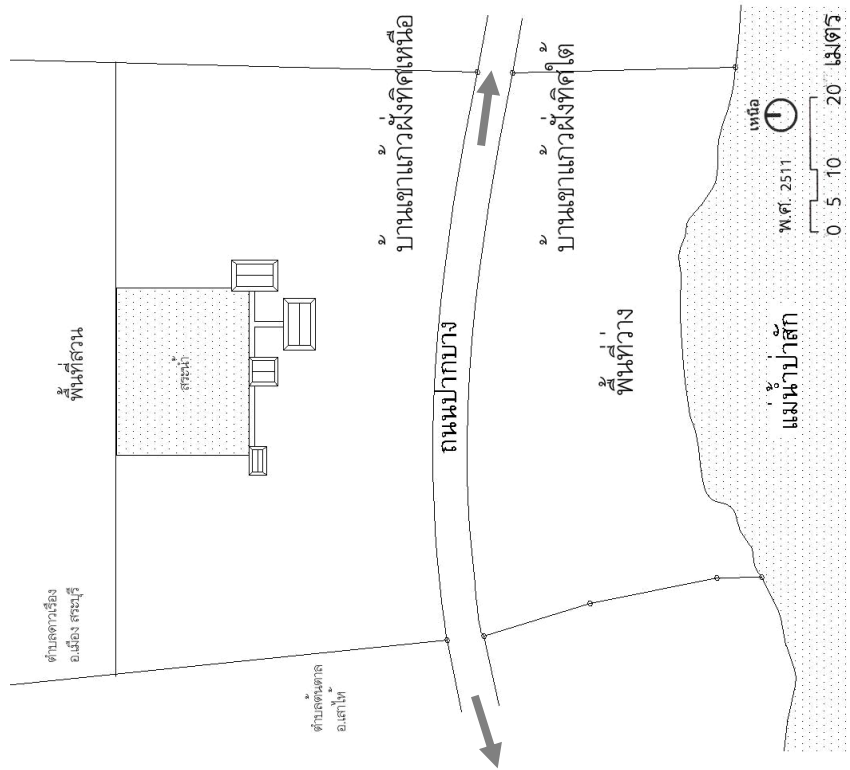
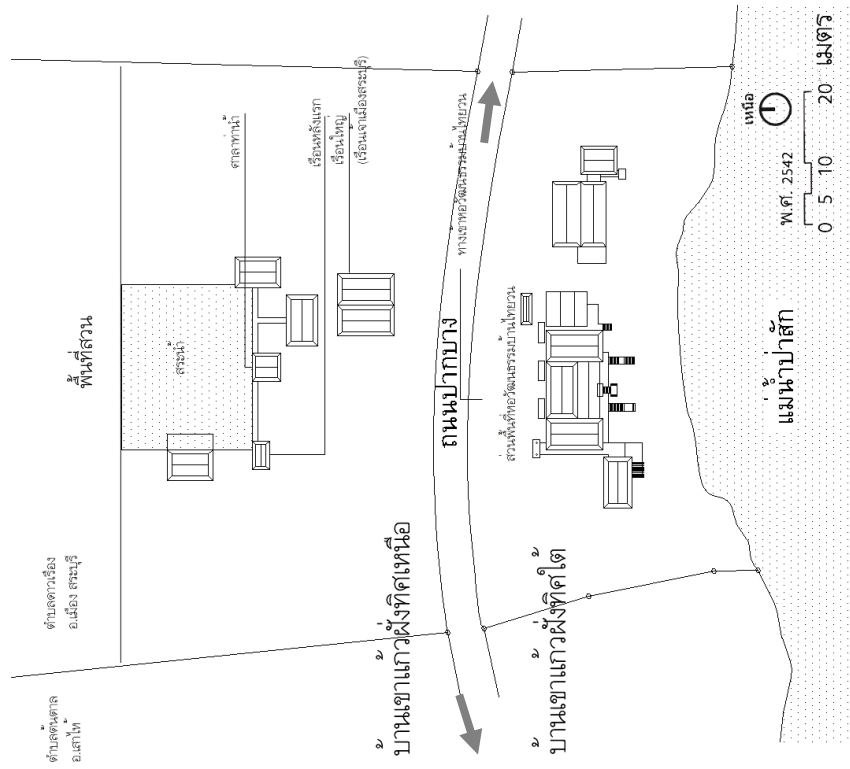

ภาพประกอบที่ 4.1 แผนที่เส้นทางสู่บ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี

ปีพ.ศ.2511 กรมทางหลวงได้ตัดถนนปากบาง(สาย3225) พาดขวางที่ดินบ้านเขาแก้ว แบ่งบ้านเขาแก้วออกเป็นสองฝั่ง ที่ดินฝั่งนี้ทอดยาวตามแนวทิศเหนือ-ใต้ ทิศเหนือจรดพื้นที่ทำการเกษตร ทิศใต้จรดแม่น้ำป่าสัก (กว้างประมาณ 60-70เมตร) อาจารย์ทรงชัย เป็นผู้ที่มิแบบแผนการดำรงชีวิตตามแบบวิถีไทยมาตลอด จึงเกิดแรงบันดาลใจให้ทำการรวบรวมเรือนไทยจากที่ต่างๆ เพื่อต้องการอนุรักษ์เรือนไทยให้คงอยู่ โดย เริ่มทำการซื้อเรือนไทยอย่างจริงจังตั้งแต่พ.ศ.2512 ในปีพ.ศ.2530 ผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรีกำหนดให้ชุมชนไทยวนเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมแห่งแรกในจังหวัดสระบุรี บ้านเขาแก้ว จึงเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปในฐานะที่เป็นสถานที่นัดพบผู้นำด้านวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีเป็นต้นมา โดยใช้ที่พักอาศัยของครอบครัวอาจารย์ทรงชัย วรรณกุลเป็นศูนย์กลาง บนที่ดินฝั่งเหนือนั้นได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยและส่วนที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ส่วนที่อยู่อาศัยประกอบด้วยกลุ่มเรือนไทย 5 หลัง เรือนใหญ่ใต้ถุนสูงหนึ่งหลัง ตั้งอยู่ใกล้ถนนปากบาง เรือนอีก 4 หลัง โอบล้อมสระน้ำ 3 ด้าน (ภาพประกอบที่ 4.3) เมื่อผู้มาเยี่ยมเยือนบ้านเขาแก้วมากขึ้น บางกลุ่มมีจำนวนมาก พื้นที่รับรองมีไม่เพียงพอ ประกอบกับอาจารย์ทรงชัยทำการปลูกสร้างเรือนไทยบนที่ดินฝั่งใต้ติดแม่น้ำป่าสักหลังแรกแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2542 ได้จัดตั้งหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีในปีเดียวกัน นอกจากนี้บ้านเขาแก้วยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการก่อสร้างเรือนไทย การปรุงเรือนให้ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยอีกด้วย(ภาพประกอบที่ 4.4)

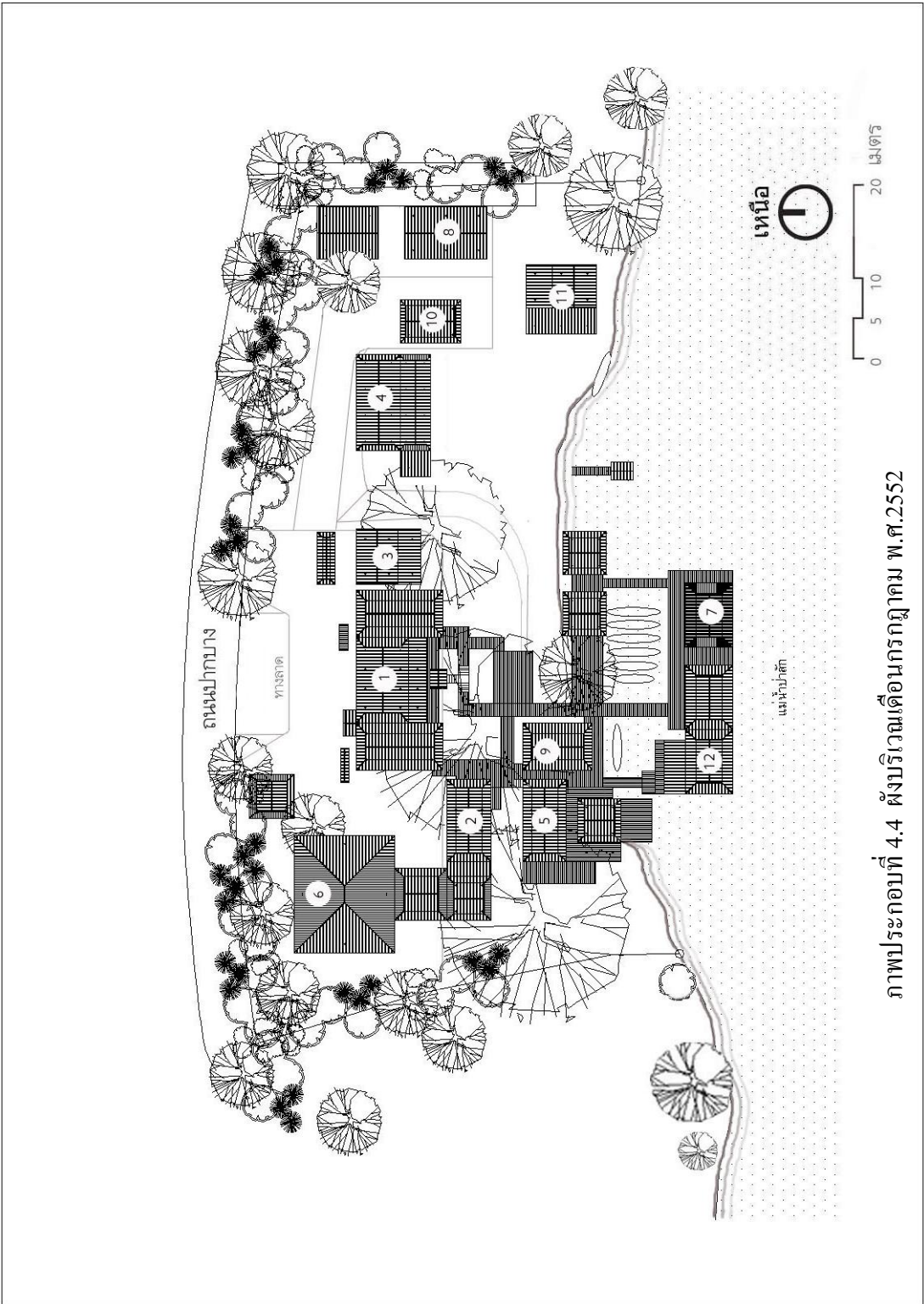

ภาพประกอบที่ 4.2 แผนที่แสดงความกว้างแม่น้ำป่าสักด้านทิศใต้ของบ้านเขาแก้ว
(ที่มา : www.googleearth.com)

ภาพประกอบที่ 4.3 เปรียบเทียบผังบริเวณบ้านเช่าแถวพ.ศ.2511 และพ.ศ.2542

ภาพประกอบที่ 4.4 ผังบริเวณเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

4.1.2 ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์

4.1.2.1 ผลการลงพื้นที่สำรวจระหว่างปี พ.ศ.2552 ถึง พ.ศ.2554

ผู้ทำการวิจัยเคยเข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมในการทัศนศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลางรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรี ประทับใจการปรุงเรือนไทยที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาของผู้นำชมรมที่มีความมุ่งมั่น จึงนำไปสู่การวิจัยครั้งนี้จากระเบียบวิธีวิจัยได้วางแผนการลงพื้นที่สำรวจรวม 3 ครั้ง โดยเริ่มจากครั้งที่หนึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาพกว้างๆในระดับชุมชน แล้วจึงลงรายละเอียดสิ่งปลูกสร้างที่บ้านเขาแก้วในครั้งที่สอง และเพิ่มเติมเสริมส่วนที่ยังขาดในครั้งที่สาม แต่ในการปฏิบัติงานจริงได้ลงพื้นที่สำรวจรวม 5 ครั้ง ดังต่อไปนี้

ก. การสำรวจครั้งที่ 1 เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552 เป็นการรวบรวมข้อมูลภาพกว้างในระดับชุมชน เพื่อทำความเข้าใจภาพโดยรวมของย่านบ้านเขาแก้ว ทำความรู้จักชาวชุมชนและโฮมสเตย์บ้านต้นตาล สำรวจเส้นทางแหล่งเรียนรู้ชุมชนวัฒนธรรมล้านนา ไร่วัดฝั่งบริเวณบ้านเขาแก้ว เขียนภาพลายเส้นผังบริเวณ แปลน รูปด้านและรูปตัด(ภาพประกอบที่ 4.4 และ 4.9 ถึง 4.15) กลุ่มเรือลุ่มน้ำป่าสัก (ภาพประกอบที่ 4.8) บันทึกภาพแหล่งท่องเที่ยว สรุปลงแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชนได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาคารทางศาสนา กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกลุ่มประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ดังข้อมูลที่ปรากฏในข้อ 4.1.3

ภาพประกอบที่ 4.5 ป้ายชื่อที่มีภาษา
ชนก่ากับ

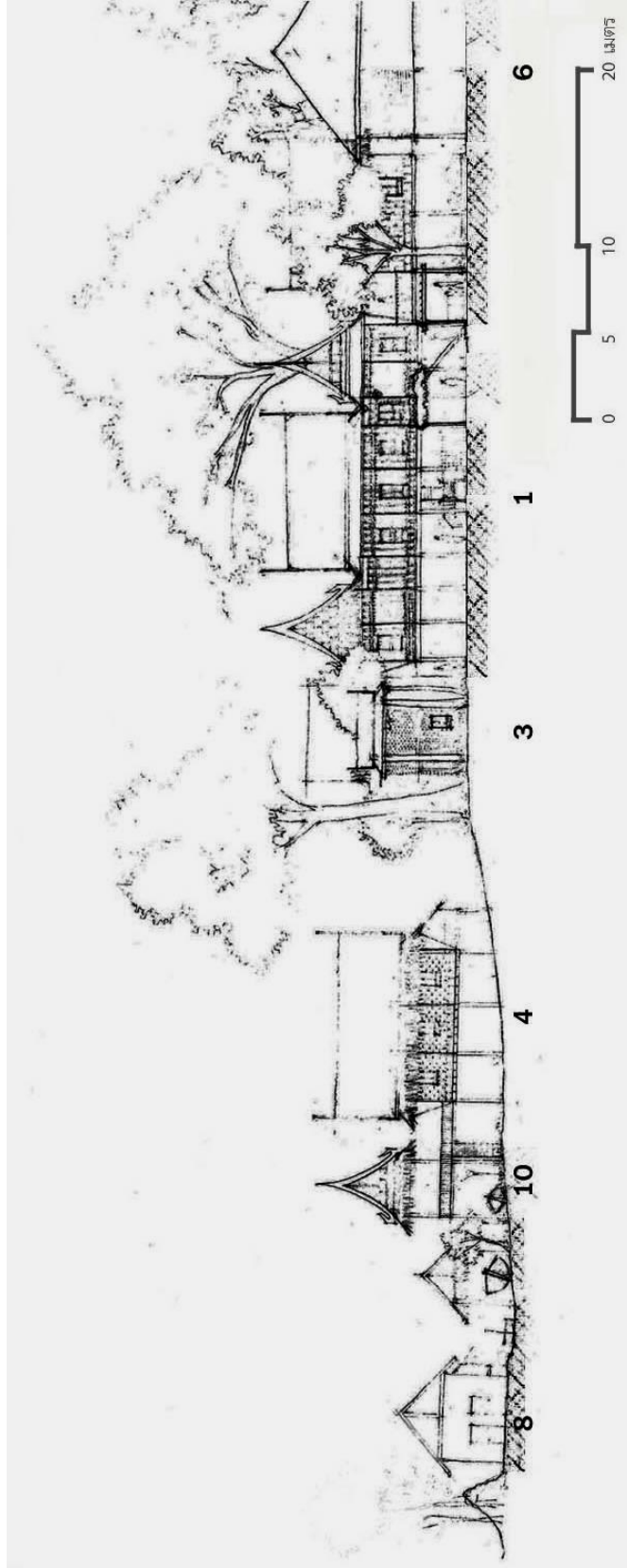
ภาพประกอบที่ 4.6 เรือนหลังที่ 4 มองจาก
ทิศใต้ด้านแม่น้ำป่าสัก

ภาพประกอบที่ 4.7 เรือนหลังที่ 9 มองจาก
ทิศใต้ริมแม่น้ำป่าสัก

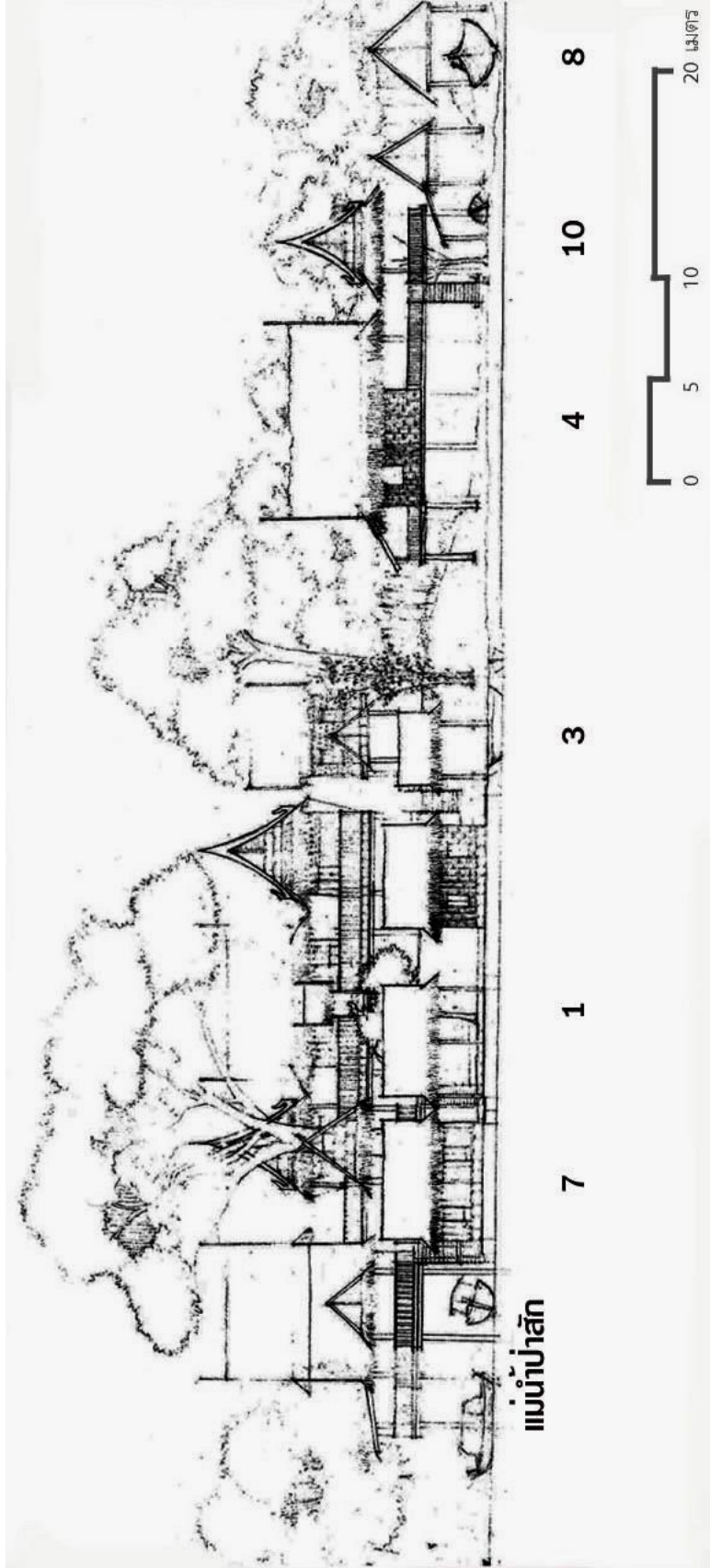
ภาพประกอบที่ 4.8 จัดแสดงกลุ่มเรือ
ลุ่มแม่น้ำป่าสัก

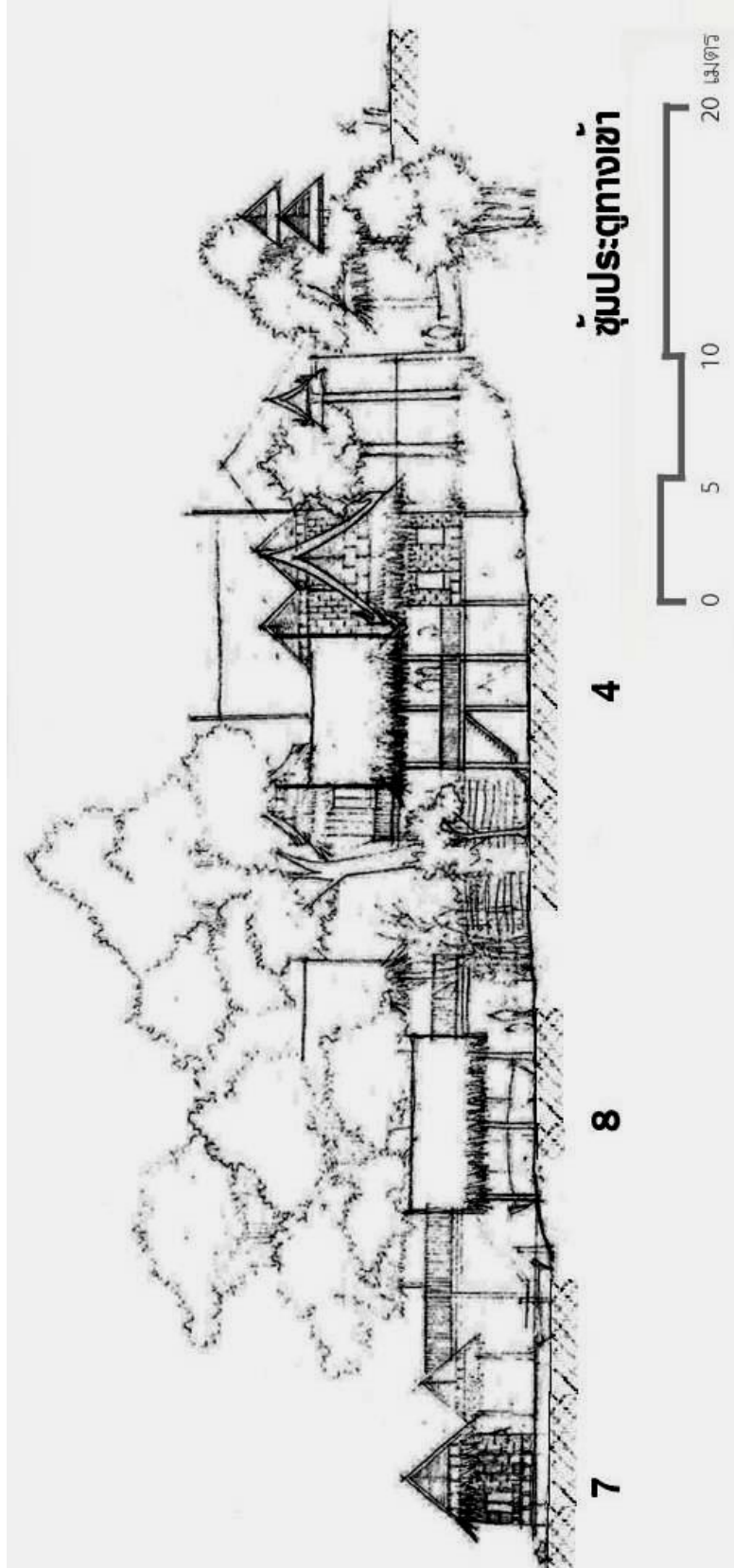
(เลขประกอบภาพแสดงถึงเรือนไทย
หลังที่ 1-10 ตามที่แสดงไว้ในผังบริเวณ)

ภาพประกอบที่ 4.9 รูปด้านทิศเหนือเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

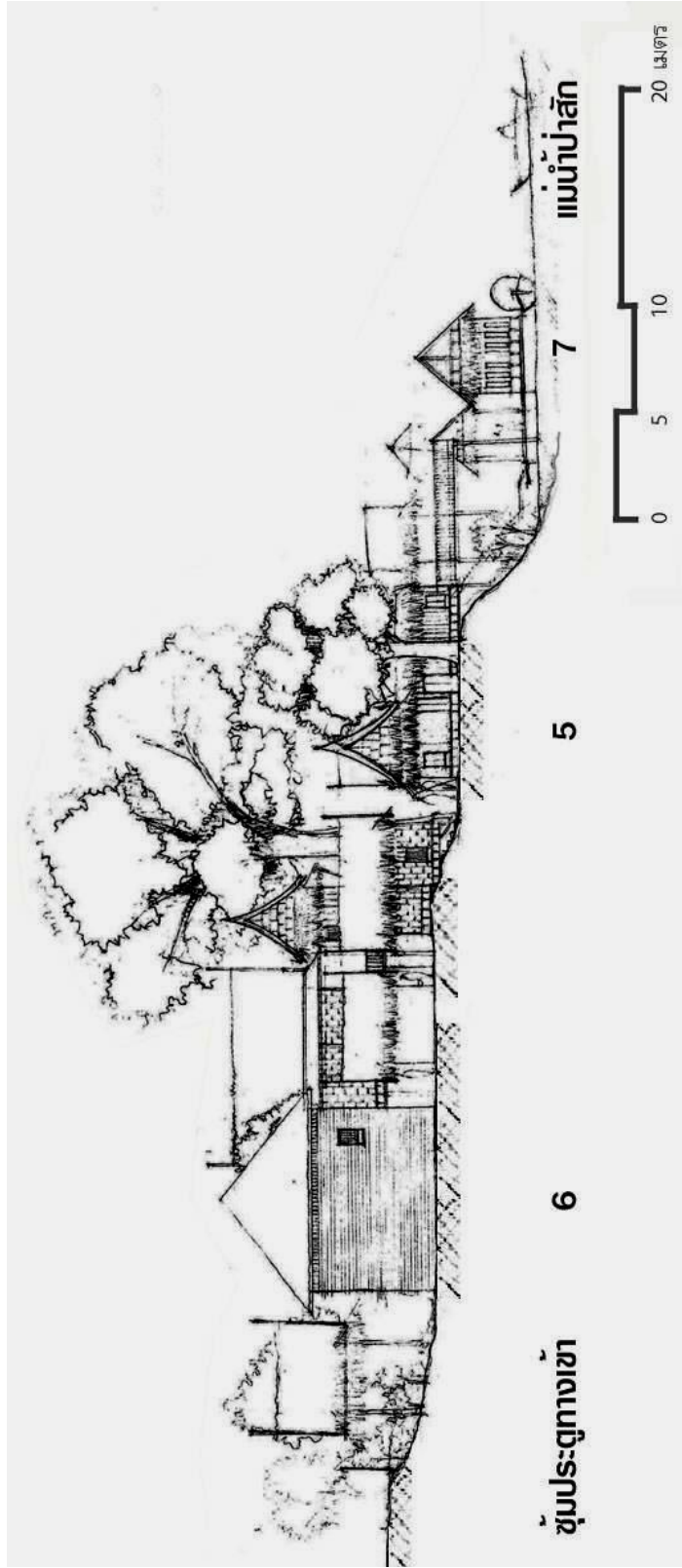

ภาพประกอบที่ 4.10 รูปด้านทิศใต้เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552
(เลขประกอบภาพแสดงถึงเรือนไทย
หลังที่ 1-10 ตามที่แสดงไว้ในผังบริเวณ)

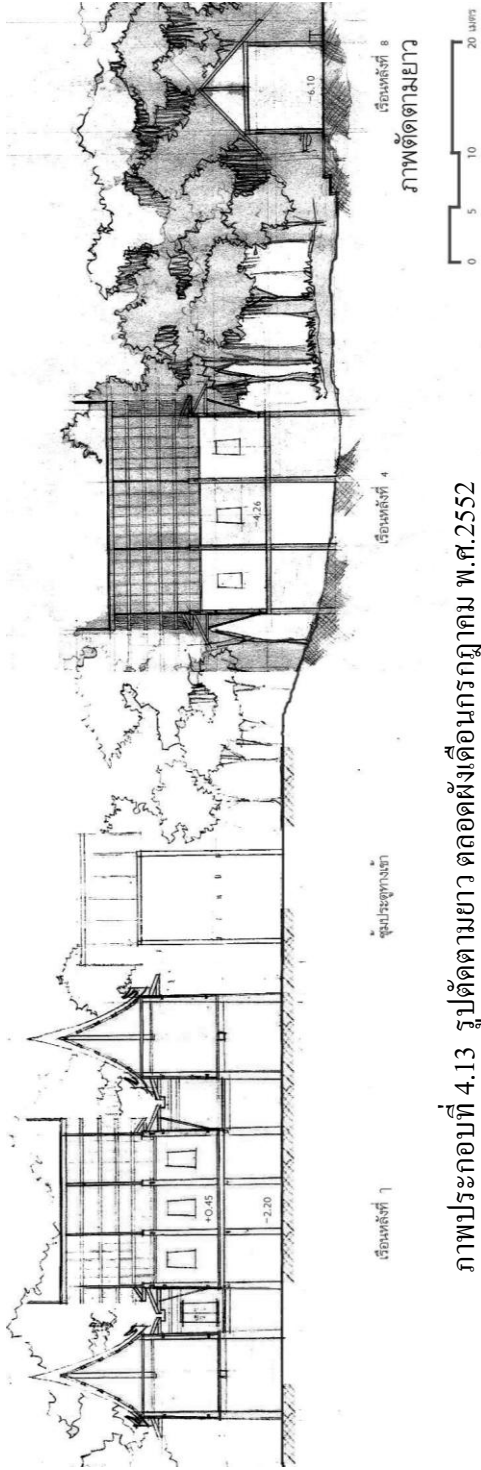

ภาพประกอบที่ 4.11 รูปด้านทิศตะวันออกเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552
(เค้าประกอบภาพแสดงถึงเรือนไทย
หลังที่ 4,7,8 ตามที่แสดงไว้ในผังบริเวณ)

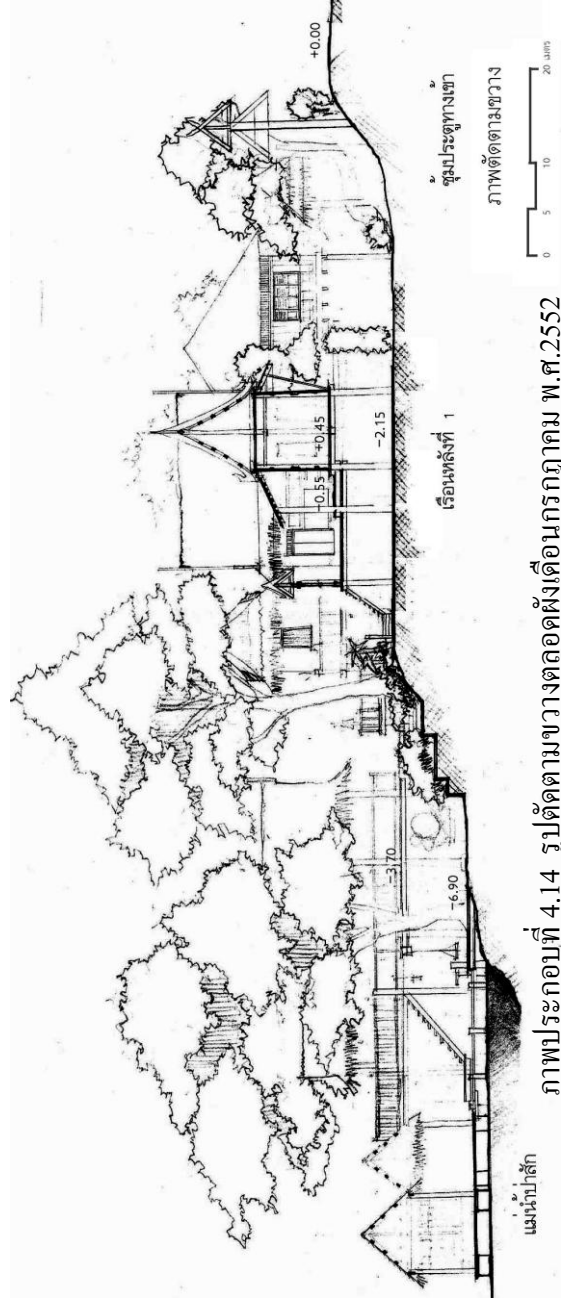

(เลขประกอบภาพแสดงถึงเรือนไทย
 หลังที่ 5,6,7 ตามที่แสดงไว้ในผังบริเวณ)

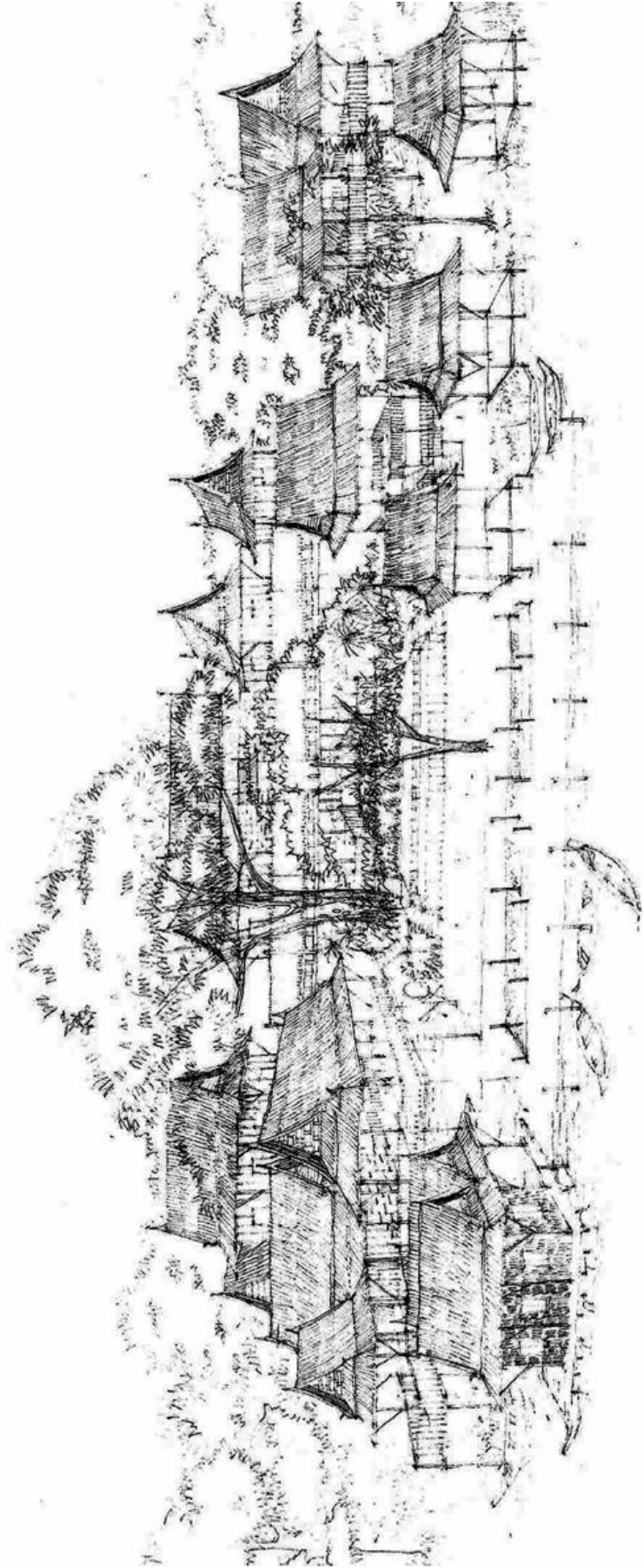
ภาพประกอบที่ 4.12 รูปด้านทิศตะวันตกเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

ภาพประกอบที่ 4.13 รูปตัดตามยาว ตลอดฝั่งเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

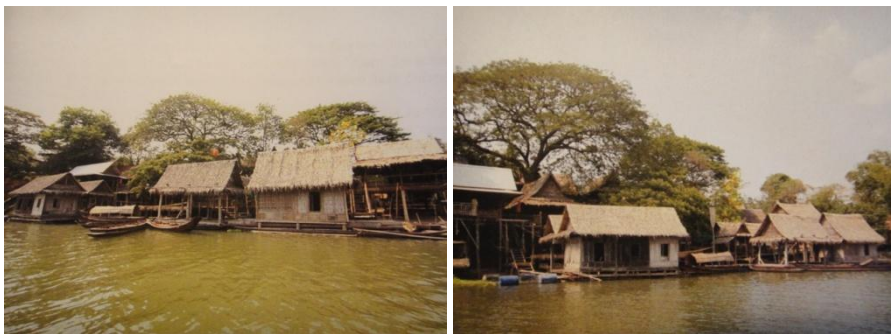
ภาพประกอบที่ 4.14 รูปตัดตามขวาง ตลอดฝั่งเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

ภาพประกอบที่ 4.15 ที่ศนียภาพลายเส้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2552

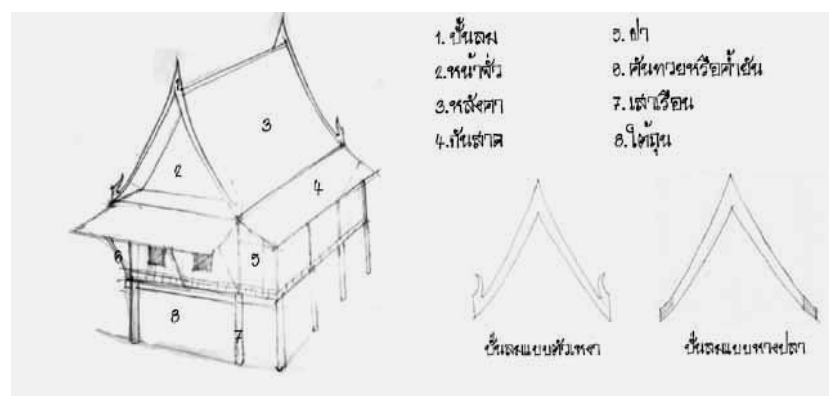

ข. การสำรวจครั้งที่ 2 เป็นการสำรวจ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2553 ร่วมกับนักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้าง เป็นการนำบางส่วนโครงการวิจัยนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษามีส่วนร่วมในโครงการบริการวิชาการสู่สังคม 3 โครงการ ได้แก่ โครงการประมาณการค่าใช้จ่ายปรับปรุงตลาดน้ำดาวเรือง โครงการประมาณการค่าใช้จ่ายปรับปรุงสิ่งปลูกสร้างบ้านเขาแก้ว และโครงการประมาณการค่าใช้จ่ายบูรณะซ่อมแซมพระอุโบสถและบริเวณโดยรอบวัดสมุหประดิษฐารามวรวิหาร โดยแบ่งนักศึกษาเป็น 3 กลุ่มทำการสำรวจและจัดทำรายงานให้แก่เจ้าของหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อนำไปจัดหางบประมาณต่อไป

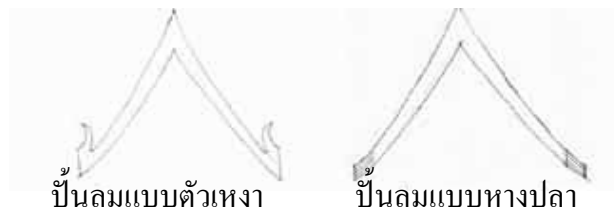
ภาพประกอบที่ 4.16 กลุ่มเรือนริมแม่น้ำป่าสักด้านทิศใต้เดือนเมษายน พ.ศ.2553

ค. การสำรวจครั้งที่ 3 เป็นการสำรวจเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2553ร่วมกับนักศึกษาฝึกงานชั้นปีที่ 5 หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต เป็นการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์เชิงลึกต่อจากการสำรวจครั้งที่ 1 ในส่วนที่เป็นที่พัก ส่วนที่เป็นหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนการเก็บรวบรวมองค์ประกอบทางเรือนไทยบ้านเขาแก้ว(ภาพประกอบที่ 4.17ถึง4.30)และห้องแถวฝาถึงที่ตลาดโบราณเส้าให้ตลอดจนการจัดพื้นที่ใช้สอยกลุ่มเรือนไทยบ้านเขาแก้วกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาที่จัดขึ้นจากการสำรวจองค์ประกอบของเรือนไทยที่บ้านเขาแก้วมีรายละเอียดดังนี้

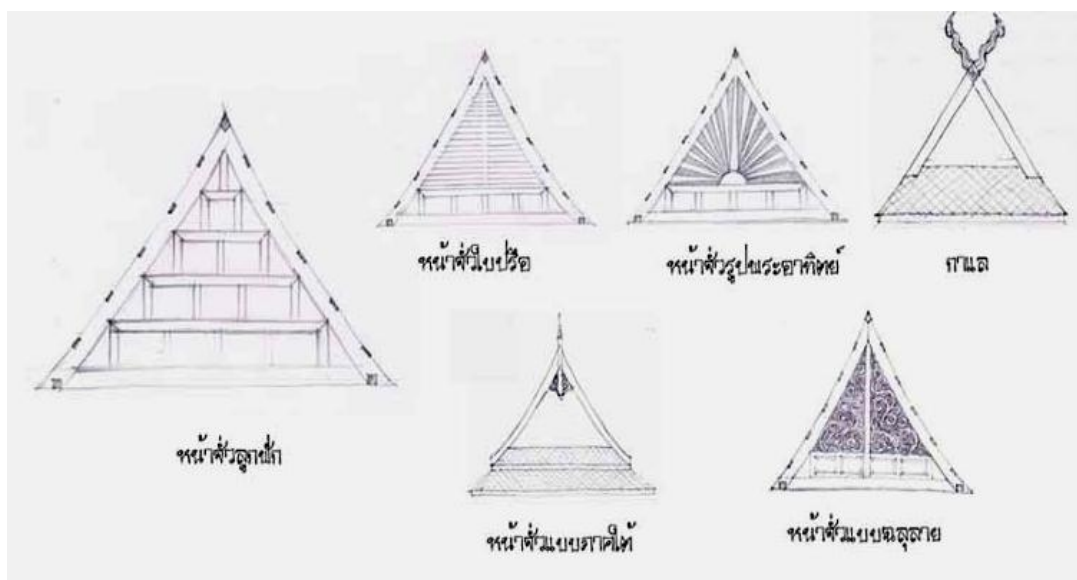
ภาพประกอบที่ 4.17 ชื่อเรียกองค์ประกอบของเรือนไทย

1. ปั้นลม คือไม้แผ่นแบนตั้งอยู่บนไม้แป๊ะหัวเสาเป็นรูปสามเหลี่ยมบริเวณหน้าจั่วของเรือน

ภาพประกอบที่ 4.18 ปั้นลมแบบต่างๆ

2. หน้าจั่ว คือแผงรูปสามเหลี่ยมกรุปิดช่องว่างที่ตอนหัวและท้ายของเรือนเหนือฝาเรือน ด้านสกัดสำหรับบังแดดและกันฝน บางครั้งก็เรียกว่าจั่ว

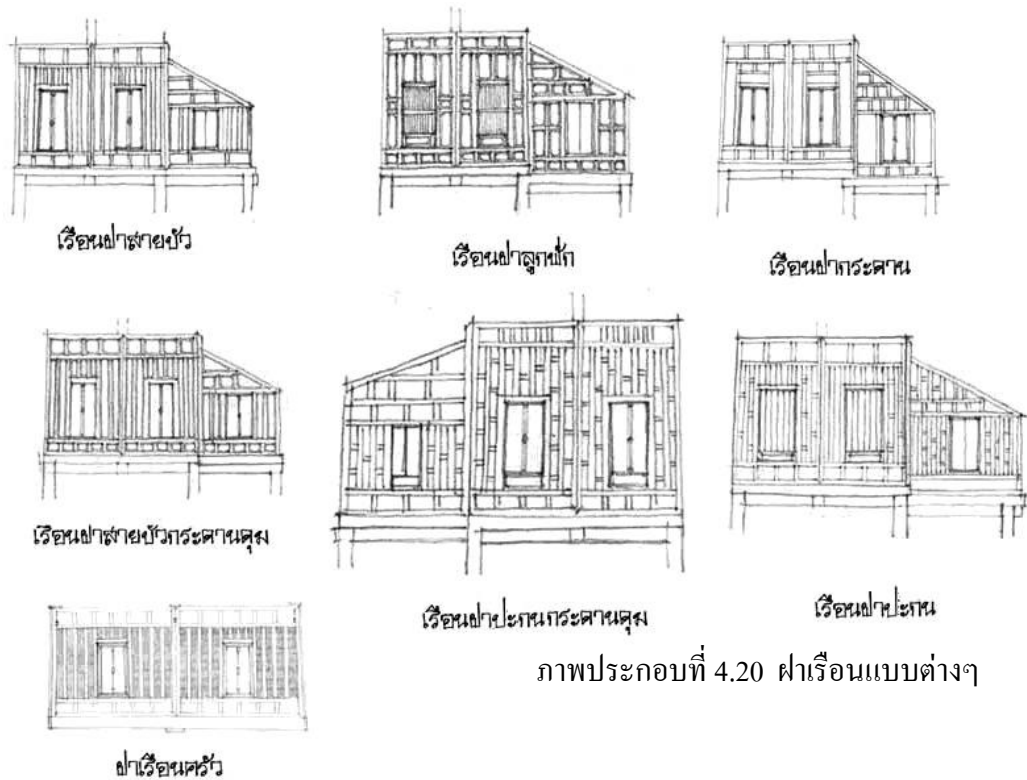

ภาพประกอบที่ 4.19 หน้าจั่วแบบต่างๆ

3. หลังคา เป็นหลังคาทรงสูงเพื่อการระบายน้ำฝนที่ดีไม่รั่วซึมได้ง่าย หลังคาทรงสูงยังมีช่องว่าง อากาศใต้หลังคาที่ช่วยให้การระบายอากาศผ่านช่องว่างระหว่างกระเบื้องและยังช่วยลดการแผ่รังสีความร้อนจากหลังคาอีกด้วย ด้านสกัดของหลังคาเรือนมีปั้นลม “ตัวหงา” ที่มีไว้ป้องกันลมพายุ หรือลมแรงพัดตีเอากระเบื้องหลังคาหลุดปลิว เรือนไทยมักจะมีการขึ้นหลังคาโดยรอบเพื่อป้องกันแสงแดดและฝนสาด มีไม้ค้ำยันเรียก “แขนนาง” รับชายคากันสาด โดยความลาดชันของหลังคาขึ้นอยู่กับวัสดุที่มุงหลังคาด้วย

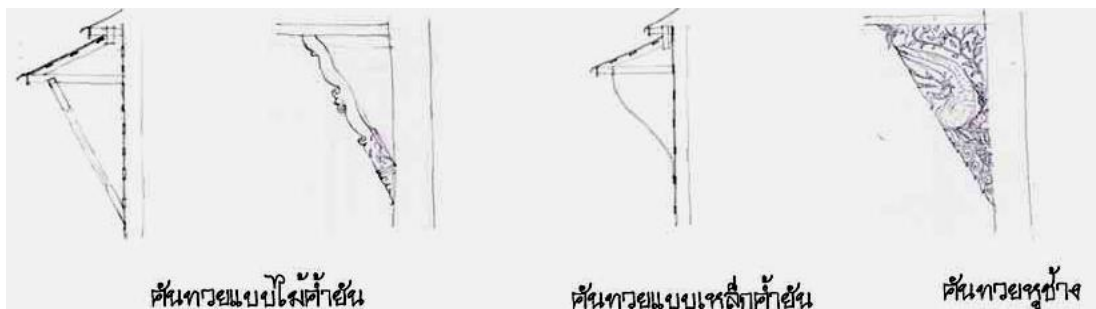
4. กั้นสาด คือส่วนหนึ่งของหลังคาที่ยื่นออกไปโดยรอบ ลดระดับจากหลังคาลงมาและทำมุมน้อยกว่าหลังคาประกอบด้วย จันทัน กั้นสาด แป กลอน วัสดุมุ่งปลายจันทันด้านหนึ่งตอกยึดอยู่กับเสาด้วยสลักไม้(ค้ำคาว) อีกข้างหนึ่งก็รองรับด้วยไม้ค้ำยัน หรือเสานางเรียง ทำหน้าที่กันแดด ล้อมและฝนสาด

5. ฝา คือสิ่งที่ทำขึ้นกั้นล้อมด้านนอก หรือกั้นแบ่งพื้นที่ภายในเรือนเป็นห้อง ดูศัพท์ ภาคผนวก ก

ภาพประกอบที่ 4.20 ฝาเรือนแบบต่างๆ

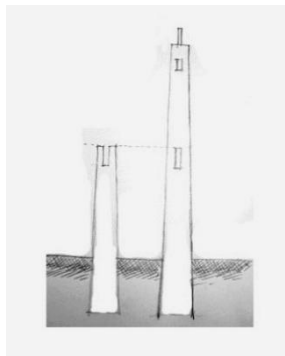
6. คันทวย, ค้ำยัน, หน้าแขนหรือ ทวย คือส่วนหนึ่งของสถาปัตยกรรมไทยทำหน้าที่ค้ำยัน ชายคามักแกะสลักหรือหล่อเป็นลวดลายสวยงามคันทวยมีทั้งเป็นไม้และปูนปั้นตามแต่ประเภทของอาคาร

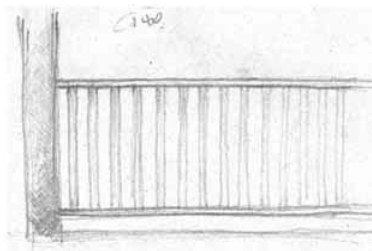
ภาพประกอบที่ 4.21 คันทวย หรือค้ำยันแบบต่างๆ

7. เสาเรือน คือไม้ท่อนกลมยาวตลอดลำโคนเสามีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๒๔ เซนติเมตร ใช้ไม้เต็งรัง ไม้มะค่า ไม้แดง เสาต่างๆ ที่จะนำมาเป็นเสาเรือนต้องเป็นเสาที่ดี มีตาเสา อยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องถูกโกลก การเจาะรูเสาเพื่อใส่รอดหรือใส่เด้าก็ต้องมีวิธีที่ถูกต้องในการวัด เพื่อที่จะทำให้เจ้าของอยู่เย็นเป็นสุข

ภาพประกอบที่ 4.22 เสาเรือน

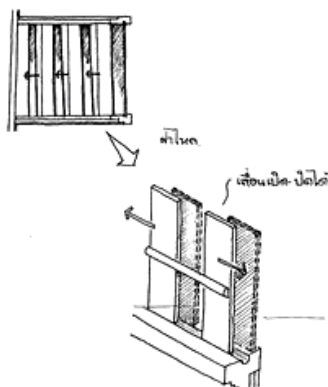

ภาพประกอบที่ 4.23 ลูกกรงระเบียง

8. ระเบียง อยู่ส่วนหน้าของห้องนอน เป็นส่วนที่กึ่งเปิดโล่ง ใช้เป็นที่นั่งเล่น รับแขก พักผ่อน และใช้เป็นที่นอนของแขกที่มาพัก หากมีลูกสาวก็ให้ลูกสาวนอนในห้องนอน ส่วนพ่อแม่จะออกมาอนที่ระเบียงนี้ บางหลังมีระเบียงขนาดยาวเลยไปถึงหน้าห้องครัว ใช้ส่วนนี้เป็นที่รับประทานอาหารเช้าเป็นไม้จริงเหมือนกับพื้นห้องนอน

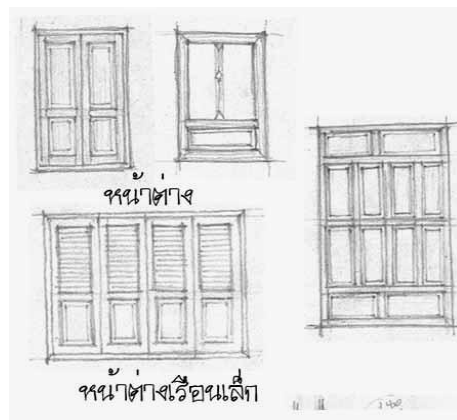
(ฤทัย ใจจงรัก, http://guru.sanook.com/search/knowledge_search.php)

9. ฝาไหล เป็นการทำฝาไม้สองชั้นที่ดีเว้นช่องสลักกัน หากเลื่อนมาซ้อนกันก็จะเป็นฝาผนังที่ทึบตัน แต่หากเลื่อนขยับฝาชั้นในก็จะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างแผ่นกระดานที่ดีไม่ทางตั้ง เป็นช่องโล่งสูงตามต้องการขึ้นที่ฝานั้น ทำให้แสง และลมสามารถผ่านเข้าออกได้ เหมือนกับประตู หน้าต่างบานเลื่อนเราในปัจจุบัน นิยมทำ ในบริเวณที่ต้องการให้เป็นช่องมองผ่านออกจากตัวบ้าน หรือต้องการลมในบางเวลา

ภาพประกอบที่ 4.24 ลักษณะการใช้งานของฝาไหล

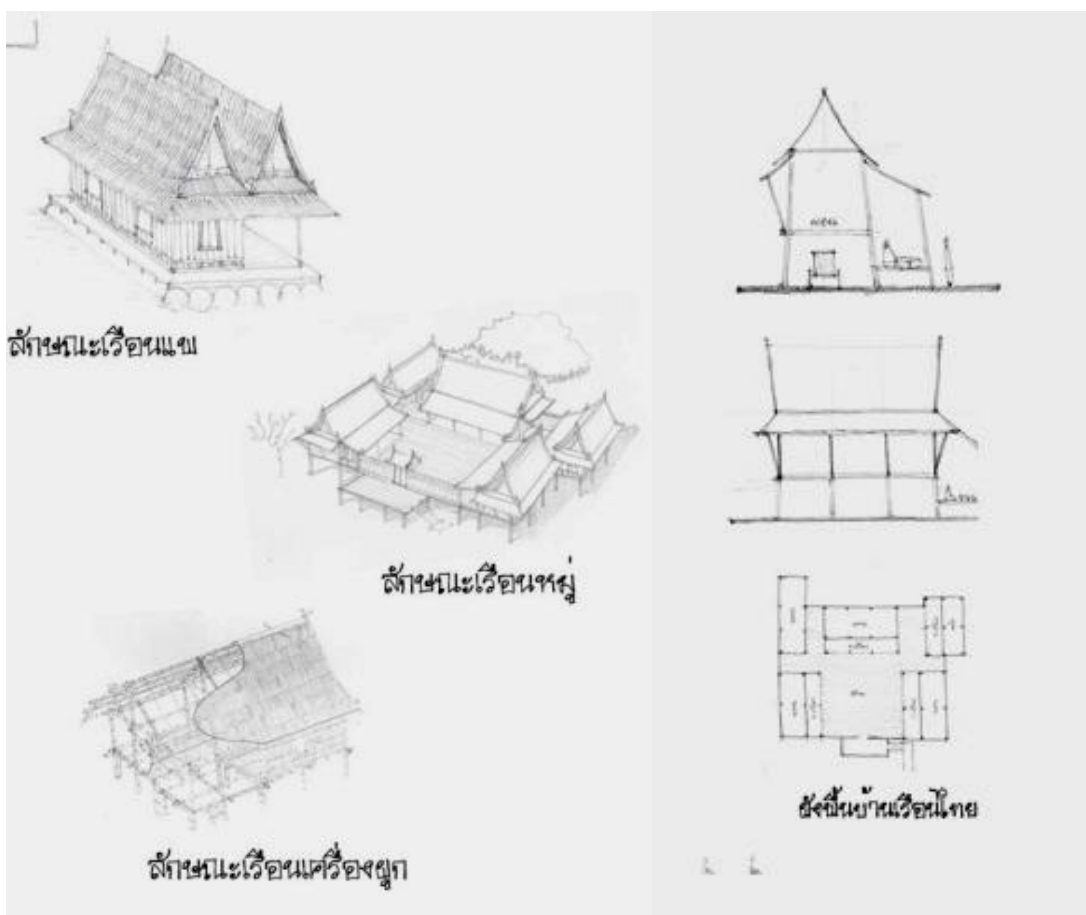
(ที่มา : โดยคุณยอดเยี่ยม เทพธรานนท์, ร้อยพัน ปัญหาในงานก่อสร้าง เล่ม 5 ฉบับภูมิปัญญาช่างไทย.)

ภาพประกอบที่ 4.25 หน้าต่างแบบต่างๆ

10. หน้าต่าง ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ช่วยควบคุมแสงสว่างภายในห้อง...มีสองแบบคือแบบเปิดโล่งและแบบที่มีกรงลุมะหวาดหรือกรงไม้สี่เหลี่ยมกันให้มีความปลอดภัย อาจแกะสลักลวดลายหรือเป็นบานเรียบ(ภาพประกอบที่ 4.25)...(แน่น้อย ปัญจพรรค์, 2536: 26)

11. ใต้ถุน คือส่วนที่อยู่ใต้ตัวบ้านของเรือนไทย แต่โบราณมาคนไทยจะปลูกบ้านแบบมีใต้ถุนสูงขนาดคนสามารถเดินผ่านเข้าไปได้ ใต้ถุนเป็นพื้นที่โล่งซึ่งใช้เก็บข้าวของ บางอย่างเช่นเครื่องมือทำเกษตรกรรมเป็นที่อาศัยของสัตว์เลี้ยง เป็นที่หลบร้อน นั่งพักและเป็นที่ทำงานต่างๆในเวลากลางวัน บางบ้านใช้เป็นที่พักเรือในหน้าแล้ง และเป็นที่จอดเรือในหน้าน้ำ เมื่อน้ำหลากจะยกพื้นเป็นแคร่ไว้วางของให้พ้นน้ำ

ภาพประกอบที่ 4.26 ลักษณะเรือนและผังพื้นบ้านเรือนไทย

12. ฝาถ้ง หรือ หน้าถ้ง เป็นหน้าแพ, หน้าโรง ที่ปิดด้วยแผ่นกระดานหลาย ๆ แผ่นตั้งใน
รางเรียงต่อ ๆ กันจนเต็มช่องหน้าแพ หรือ หน้าบ้าน

ภาพถ่ายเส้นห้องแถวฝาถ้งตลาดร้อยปีเสาไห้

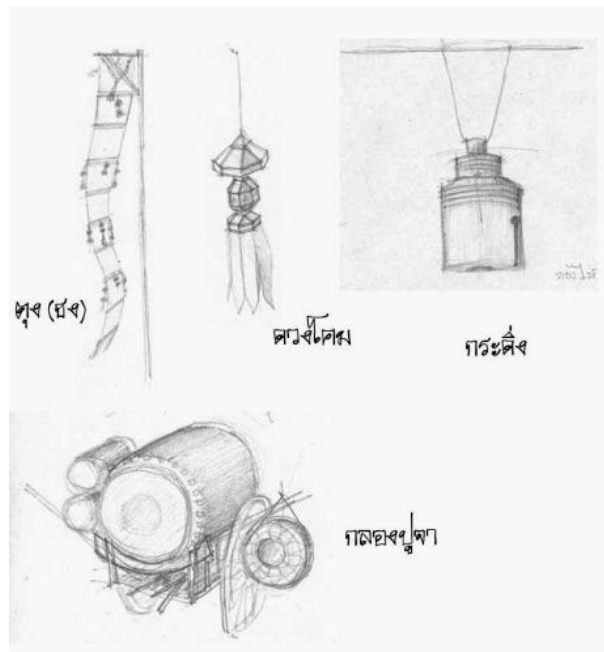
ห้องแถวฝาถ้งตลาดโบราณเสาไห้

(ที่มาของภาพ:<http://art.hcu.ac.th/ss2223new>)

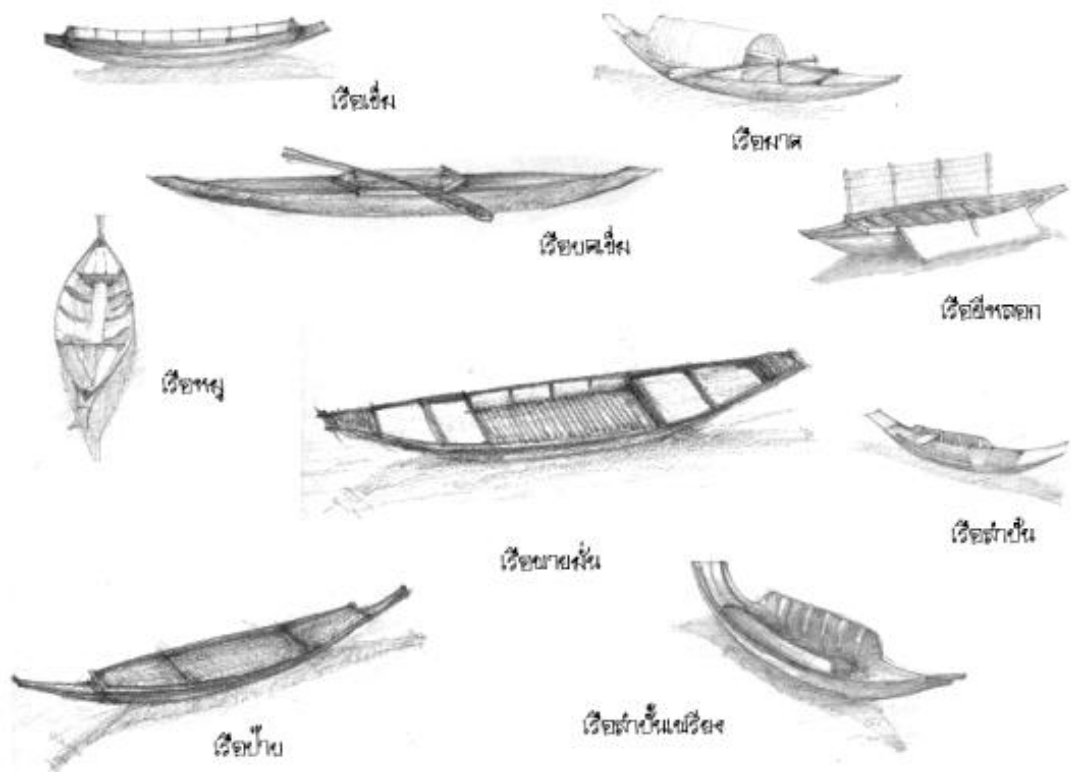
ภาพประกอบที่ 4.27 ลักษณะของฝาถ้งหรือหน้าถ้ง

ภาพประกอบที่ 4.28 ห้องแถวฝาถ้งแบบติดบานพับ และเปลี่ยนเป็นประตูเหล็ก

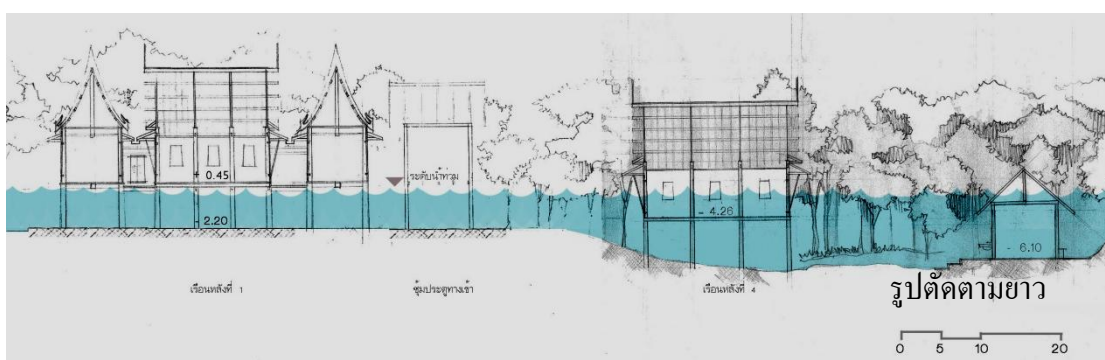
ภาพประกอบที่ 4.29 เครื่องตกแต่งเรือน

ภาพประกอบที่ 4.30 เรือแบบต่างๆในกลุ่มน้ำป่าสัก

ง. การสำรวจครั้งที่ 4 เป็นการสำรวจเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2553 หลังจากบ้านเขาแก้วประสบอุทกภัยระหว่างวันที่ 17-29 ตุลาคม พ.ศ.2553 สาเหตุจากการระบายน้ำล้นเขื่อนพระรามหก ทำให้ระดับในแม่น้ำป่าสักท่วมขึ้นสูงอย่างรวดเร็วจนถึงสันจั่วของเรือนหลังที่ 4, 5, 9 และถึงท้องพื้นเรือนหลังที่ 1 กระแสน้ำที่หลากมาด้วยความเร็วและแรงพัดเรือหลายลำที่จอดแสดงริมตลิ่งหลุดลอยไปกับสายน้ำ

ระดับน้ำท่วม

ภาพประกอบที่ 4.31 รูปตัดตามยาวแสดงระดับน้ำท่วมขังเดือนตุลาคม พ.ศ.2553

ระดับน้ำท่วม

ระดับน้ำปกติ

ภาพประกอบที่ 4.32 รูปตัดตามขวางแสดงระดับน้ำท่วมขังเดือนตุลาคม พ.ศ.2553

ภาพประกอบที่ 4.33 ระดับน้ำท่วมบ้านเขาแก้ว ภาพบนระดับ-6.90 เมตร ภาพล่างระดับ-2.15 เมตร

ภาพประกอบที่ 4.34 ระดับน้ำบริเวณช่วง
หน้าบ้านด้านทิศเหนือ

ภาพประกอบที่ 4.35 ระดับน้ำท่วมที่ เรือน
พ่อนราไต้ถุนเรือนหลังที่ 1

ภาพประกอบที่ 4.36 ระดับน้ำท่วมครัวไฟ
เรือนหลังที่ 2

ภาพประกอบที่ 4.37 ระดับน้ำท่วมห้องจัด
แสดงผ้าทอโบราณชั้นล่างเรือนหลังที่ 6

ภาพประกอบที่ 4.38 เมื่อระดับน้ำลดลงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2553

จ. การสำรวจครั้งที่ 5 เป็นการสำรวจเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2554 องค์ประกอบของเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว เริ่มจากวิธีการปลูกสร้างบ้านเรือนเริ่มจากการขอ - การซื้อ-การให้ จากหลายแหล่งทั้งภายในจังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดเพชรบูรณ์ ในลักษณะที่ถูกรื้อลงมากองไว้ ส่วนเรือนที่ยังมีความสมบูรณ์มีเพียงเรือนเดียวคือ เรือนหลังที่ 9 ดังนั้นเมื่อมาปลูกสร้างที่บ้านเขาแก้ว บางหลังจึงมีฝาเรือนหลายรูปแบบอยู่ในเรือนเดียวกันเช่นเรือนหลังที่ 3 ดังข้อมูลที่ปรากฏในข้อ 4.1.2.2 และการจำแนกเรือนตามลำดับการก่อสร้าง(ภาพประกอบที่ 4.40 ถึง 4.58)

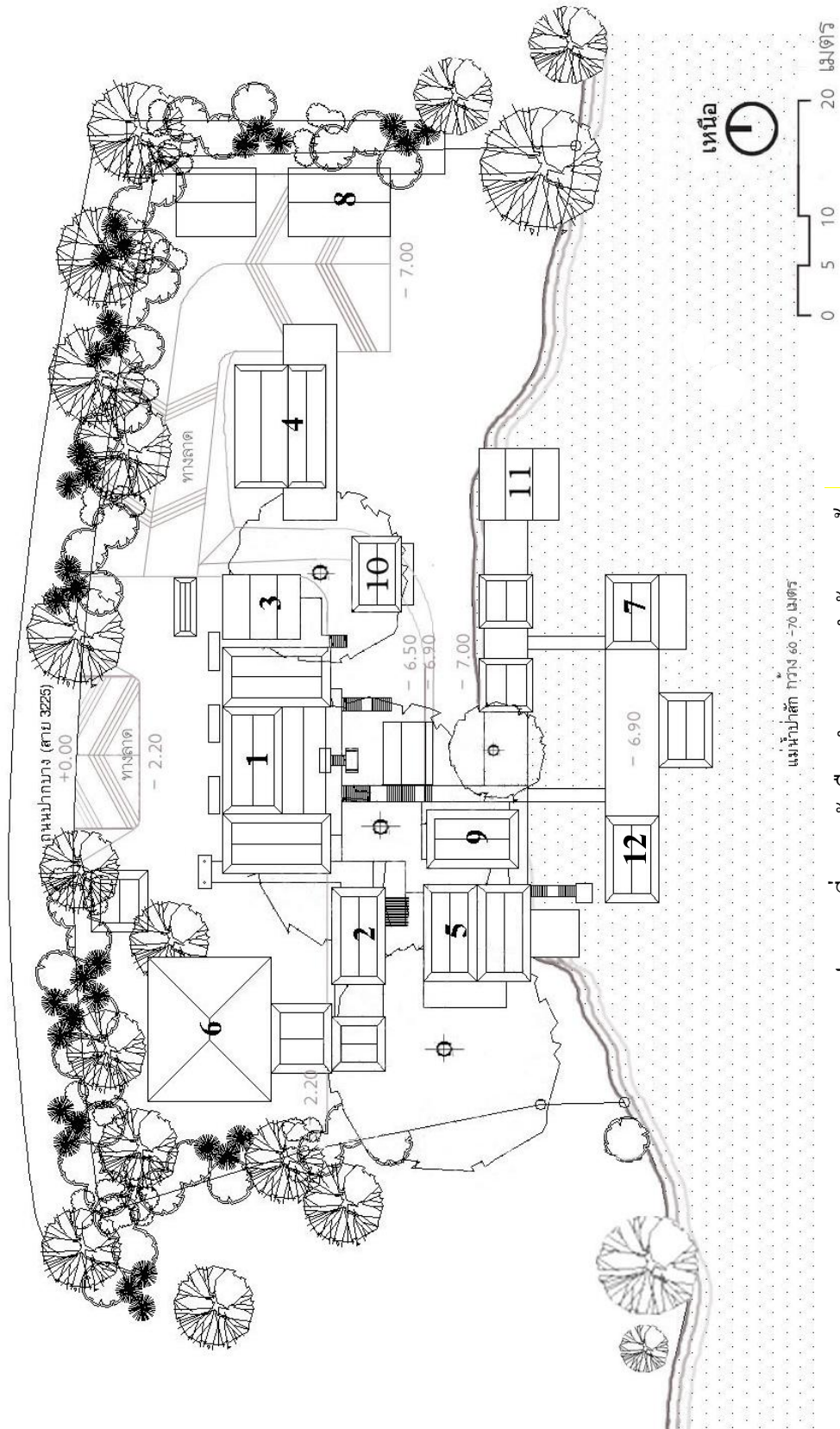

ภาพประกอบที่ 4.39 สภาพบ้านเขาแก้วระหว่างการฟื้นฟูเดือนมกราคม พ.ศ.2554

4.1.2.2 การจำแนก เรือนตามลำดับการก่อสร้าง

ที่มาของเรือนมี 3 ลักษณะได้แก่ การขอ การซื้อ และการให้ การเลือกซื้อเรือนจะเลือกเรือนขนาดกลางที่เจ้าของเรือลงมากองไว้แล้วมี 3 ขนาด ได้แก่ เรือนขนาดใหญ่กว้าง 6 สอก, เรือนขนาดกลางกว้าง 5-6 สอก, เรือนขนาดเล็กกว้าง 4-5 สอก สำหรับวิธีการเสาะแสวงหาเรือนไทยนั้น มีทั้งเดินทางไปด้วยตนเองและสั่งคนในพื้นที่ช่วยหาให้การซื้อเรือนเริ่มอย่างจริงจังในปีพ.ศ.2512 ผู้วิจัยได้ลำดับการได้มาของเรือนจากการสัมภาษณ์อาจารย์ทรงชัย ตามลำดับการก่อสร้างจากฝั่งเรือน พ.ศ.2553 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 4.40 ฟังก์ชันจำแนกตามลำดับการสร้าง

เรือนหลังที่ 1 เรือนประธาน ตั้งอยู่ตรงกลางของฝั่งบ้านเขาแก้ว เป็นเรือนหมู่ได้ทุนสูงได้มาจาก 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเสาไห้ และอำเภอแก่งคอย เจ้าของเดิมเป็นคหบดี อายุเรือน 70-80 ปี ประกอบด้วยเรือนฝาปะกน 3 หลัง ตั้งอยู่บนพื้นชานเดียวกัน เรือนจั่วเดี่ยวสองหลังหันหน้าจั่วสู่แม่น้ำป่าสัก เรือนจั่วเดี่ยวอยู่ตรงกลางหันเรือนตามตะวัน มาจากอำเภอเมือง เรือนด้านขวามือเมื่อมองจากถนนปากบาง ฝาเรือนมาจากอำเภอแก่งคอย หน้าจั่วมาจากอำเภอเสาไห้เป็นแบบฉลุลายสวยงาม หลังคามุงสังกะสี ชายคาหน้าจั่วมุงจากทับไว้เฉพาะด้านริมแม่น้ำป่าสัก ส่วนเสาเป็นไม้มะค่าแต่พบที่จังหวัดลพบุรี เมื่อสอบถามเจ้าของพบว่าซื้อมาจากจังหวัดสระบุรี ปลุกสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2542

ภาพประกอบที่ 4.41 เรือนหลังที่ 1 ด้านทิศเหนือติดถนนปากบาง

ภาพประกอบที่ 4.42 เรือนหลังที่ 1 ด้านทิศใต้หันหน้าสู่แม่น้ำป่าสัก

ภาพประกอบที่ 4.43 เรือนหลังที่ 1 ด้านทิศตะวันตก

ภาพประกอบที่ 4.44 หน้าจั่วแบบฉลุลายงดงามได้จากอำเภอเสาไห้

เรือนหลังที่ 2 เรือนจั่วเดี่ยวใต้ถุนสูง ปลูกเรือนตามตะวัน ฝาปะกน หลังคามุงสังกะสี ชั้นใต้ถุนเสริมเป็นเดินด้วยพื้นไม้จริง บางแผ่นกว้าง 24 นิ้ว เดินสูงจากทางเดิน 40 ซม. ใช้ประโยชน์กิจกรรมหลายอย่างหรือนั่งห้อยขาได้ เรือนนี้มีการต่อเติมเรือนครัวชั้นล่างออกไปทางทิศตะวันตกของเรือน ต่อมามีการต่อเติมเรือนชั้นล่างด้านทิศใต้เพื่อเป็นที่เก็บโตก ภาชนะและเครื่องใช้ต่างๆในครัว

ภาพประกอบที่ 4.45 มองจากซุ้มทางเข้าหลัก ด้านทิศเหนือ ขวามือเป็นเรือนหลังที่ 2

ภาพประกอบที่ 4.46 การเสริมเดินพื้นไม้ใต้ถุนเรือนหลังที่ 2 และต่อเติมครัวไฟ

เรือนหลังที่ 3 เรือนจั่วเดี่ยวใต้ถุนมีฝาปิด ปลูกเรือนตามตะวัน พบฝาหลายแบบ ได้แก่ ฝาปะกน ฝาเกร็ดและ ฝาสำหรับวด หลังคามุงสังกะสี มีบันไดขึ้นชั้นบนอยู่นอกตัวเรือน

ภาพประกอบที่ 4.47 เรือนหลังที่ 3 ด้านทิศตะวันออกและตะวันตกเฉียงเหนือ

เรือนหลังที่ 4 เรือนจั่วแฝด ใต้ถุนสูง ฝาปะกน หลังคามุงจาก ใต้เสาและหน้าจั่วจากบ้าน
ต้นตาล ฝาเรือนมาจากอำเภอแก่งคอย เคยเป็นเรือนที่ใช้ถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องขุนช้างขุนแผน

ด้านทิศใต้ริมแม่น้ำป่าสัก

ด้านทิศเหนือติดถนนปากบาง

ภาพประกอบที่ 4.48 เรือนหลังที่ 4 ด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้

เรือนหลังที่ 5 เดิมเป็นเรือนจั่วเดี่ยวได้มาจากจังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน เจ้าของเป็น
หลานเสือก ตัวเรือนซื้อมาในราคา 35,000 บาท รวมค่าแรงขนย้ายเป็นเงิน 45,000 บาท บ้านเดิมที่
สุพรรณบุรี มีเรือนครัวอยู่ข้างๆ แต่ไม่ได้ย้ายมา เมื่อมาปลูกที่บ้านเขาแก้วอยากให้คงบรรยากาศ
เรือนริมน้ำไว้ เรือนนี้เป็นเรือนโจง สังกะสีได้จากกรณีประตูจะมีความสูงกว่าเรือนทั่วไปเชื่อว่า
ป้องกันไม่ให้คนเข้าถึงผู้ที่อยู่ในห้องหับได้ง่าย ห้องพระจะอยู่ด้านข้างก่อนเข้าห้องนอน มีประตูเข้า
ห้องนอนจากห้องพระนี้ ฝาเรือนมีหลายลักษณะ หลังคาตัวเรือนมุงสังกะสีลูกฟูก ด้านนอกชานมุง
สังกะสีขึ้นรูปสมัยใหม่ สำหรับหลังคานอกชานนี้มีการเปลี่ยนรูปแบบและขนาดให้ใหญ่ขึ้นเพื่อกัน
ฝนและกันแดดเพื่อใช้กิจกรรมต่างๆ ได้ตลอดเวลาจากฝั่งบริเวณบ้านเขาแก้วปีพ.ศ.2552 และพ.ศ.
2553

ภาพประกอบที่ 4.49 เรือนหลังที่ 5 มองจาก
ระเบียงเรือนหลังที่ 9 ด้านทิศใต้ริมแม่น้ำป่าสัก

ภาพประกอบที่ 4.50 เรือนหลังที่ 5 มี
กรณีประตูยกสูงเพื่อกันผู้บุกรุก

ภาพประกอบที่ 4.51 ห้องพระของเรือนหลังที่ 5 มีประตูเข้าห้องนอน

ภาพประกอบที่ 4.52 ฝาปะกน 3 แบบในเรือนหลังที่ 5

ภาพประกอบที่ 4.53 เรือนหลังที่ 5 เปลี่ยนรูปแบบและขนาดหลังคานอกชานด้านทิศใต้ พ.ศ.2553

เรือนหลังที่ 6 เรือนแบบกระหลาป่า..(เสนอ นิลเดช, ๒๕๔๔).....หลังคาทรงปั้นหยา ได้มาจากตำบลดั่นตาล เป็นเรือนหลังแรกในหมู่บ้านที่เป็นทรงสมัยใหม่ เป็นเรือนที่คุณย่าของ อาจารย์ทรงชัยสร้างให้คุณอา อายุเรือนราว 70-80 ปี ย้ายเรือนมาปลูกที่บ้านเขาแก้ว พ.ศ.2552

ภาพประกอบที่ 4.54 เรือนหลังที่ 6 หลังคาทรงปั้นหยากับเรือนครัวกับห้องน้ำ-ส้วม พ.ศ.2553

เรือนหลังที่ 7 เรือนแพจั่วแฝด ฝาปะกน เดิมเป็นเรือนไทยจั่วเดี่ยว เป็นหลังเดี่ยวที่ซื้อมา เมื่อเป็นตัวเรือนสมบูรณ์

ภาพประกอบที่ 4.55 เรือนหลังที่ 7 เรือนแพฝาปะกน

เรือนหลังที่ 8 ยุงข้าวได้มาพร้อมกับเรือนหลังที่ 7 แต่ถูกน้ำท่วมใหญ่ เมื่อวันที่ 17-29 ตุลาคม พ.ศ.2553 ได้พัดฝาและหลังคาหายไป

ภาพประกอบที่ 4.56 เรือนหลังที่ 8 ยุงข้าวหลังน้ำท่วมเดือนตุลาคม พ.ศ.2553

เรือนหลังที่ 9 เรือนจั่วเดี่ยวใต้ถุนสูง มีระเบียงโดยรอบ ได้มาด้วยการขอเสา คานและพื้น จากโรงสีเขาแก้ว หลังคามุงจากแหล่งผลิตจากจังหวัดสมุทรปราการ ราคาตั้บละ4บาท สร้างเสร็จปี พ.ศ.2552 เคยเป็นฉากละครปีแคว้นางหงส์ การปลูกเรือนขวางตะวันตกวันนี้มีเหตุมาจากการใช้สอยโดย หันเรือนด้านยาวเข้าสู่เวทีการแสดงและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม

ภาพประกอบที่ 4.57 เรือนหลังที่ 9 มองจากทิศเหนือสู่ม่าน้ำป่าสัก

ภาพประกอบที่ 4.58 เรือนหลังที่ 9 ด้านทิศตะวันออกมองจากลานการแสดง

4.1.3 แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยวน สระบุรี

4.1.3.1 รายชื่อสถานที่และแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ บนถนนสายวัฒนธรรมไทยวน เริ่มนับตั้งแต่ว่าแยกจากถนนเลียบเมืองสระบุรี(ไปลพบุรี) เข้าถนนปากบาง(ทางหลวงสาย 3225) ขนานไปกับแม่น้ำป่าสัก ผ่านบ้านเขาแก้ว(หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี) เลี้ยวซ้ายตรงสามแยกไปเส้นทางหลวงสาย 3041 เมื่อถึงสี่แยกไฟแดงเลี้ยวขวาไปจนถึงหอนาฬิกาแล้วเลี้ยวขวาเข้าที่ว่าการอำเภอเสาให้ติดกันเป็นศูนย์แข่งขันเรือยาวประเพณี ขวามือจะเป็นตลาดร้อยปี เสาให้ร่วมระยะทาง 10 กิโลเมตร(ภาพประกอบที่ 4.83)พบว่ามีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญตามเส้นทาง ดังนี้

- 1) วัดโตนด
- 2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลดาวเรือง(บ้านโตนด)
- 3) บ้านเขาแก้ว(หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี) และประชนาชมรมไทยวน
- 4) ท่าหินลาด(ข้ามฝักแม่น้ำป่าสัก)เขื่องบ้านเขาแก้ว
- 5) วัดเขาแก้ววรวิหาร ได้ขึ้นทะเบียนกรมศิลปากร
- 6) วัดต้นตาล บริเวณตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนแห่งแรกในจังหวัดสระบุรี
- 7) ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล / จัดแสดงเรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์
- 8) ตลาดต้นน้ำต้นตาล
- 9) โฮมสเตย์(Homestay)บ้านต้นตาล 17 หลัง
- 10) กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล
- 11) ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ หมู่ 6 ตำบลต้นตาล

- 12) วัดพระยาทศ
- 13) วัดท่าช้างเหนือ
- 14) วัดท่าช้างใต้
- 15) วัดพะเยาว์
- 16) วัดสมุหประดิษฐาราม (ข้ามฝากแม่น้ำป่าสัก) ได้ขึ้นทะเบียนกรมศิลปากร
- 17) ศูนย์แข่งขันเรือยาวประเพณี เทศบาลอำเภอเสนาให้
- 18) ตลาดร้อยปีเสนาให้(ตลาดโบราณเสนาให้)

4.1.3.2 รายละเอียดสถานที่และแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาคารทางศาสนา กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกลุ่มประเพณี ศิลปวัฒนธรรม

ก. กลุ่มอาคารทางศาสนา

๑. วัดโตนด เดิมชื่อวัดหงษาดาราวาส เป็นวัดมอญ ตาโหนดเป็นคนสร้างวัด มีดินตาลโตนด

๒. วัดเขาแก้ววรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ เลขที่ ๑ หมู่ ๑ ตำบลดินตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี บนเนินเขาเตี้ยๆ ประวัติความเป็นมาสันนิษฐานว่าเป็นพระอารามที่สร้างตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อราวปีพ.ศ.2171 ตั้งอยู่บนเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการรอยพระพุทธรูป บูรณปฏิสังขรณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกรมหลวงพระนุชิตชิโนรสตรวจการคณะสงฆ์ทอดพระเนตรป่ายัดที่ทำหินลาด รับสั่งว่าเป็นภาษามครจึงทรงให้เรียกเป็นคำไทยว่า วัดเขาแก้ว เป็นนามพระอารามตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา มหาบุญมา (บิดาอาจารย์ทรงชัย วรรณกุล) ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส ก่อนสึกมาเป็นครูและท่านเป็นผู้สร้างบันไดนาคเป็นทางขึ้นสู่ข่วงวัด ปัจจุบันวัดเขาแก้ววรวิหารได้ขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร(8 มีนาคม พ.ศ.2478) โดยมีพุทธศิลปกรรมที่สำคัญ ได้แก่

๒.๑ พระอุโบสถทรงไทย ก่ออิฐถือปูนเครื่องลายของแบบไทยประเพณี ส่วนหลังคาซ้อนกัน 2 ชั้น มีมุขลดที่ด้านหน้าและด้านหลัง ส่วนฐานพระอุโบสถเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ รอบพระอุโบสถก่อเป็นฐานสิงห์

๒.๒ พระเจดีย์ประธานทรงปราสาท ๕ ยอด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ มีที่มาจากการผสมผสานงานศิลปกรรมหลายแห่ง แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนฐาน ส่วนกลาง และส่วนยอด

ส่วนฐาน ชั้นล่างของพระเจดีย์ก่อเป็นฐานเขียง

ส่วนกลาง ได้แก่ เรือนธาตุของพระเจดีย์ มีซุ้มจรนำประดิษฐานพระพุทธรูปยืน 4 ทิศ มีการก่อบัวคว่ำและบัวหงายกับปากแล ลักษณะเป็นจะงอยเส้นโค้ง แบบเดียวกับที่ปรากฏในการก่อสร้างเจดีย์ทรงปราสาทศิลปะล้านนาและศิลปะล้านช้าง เรือนธาตุของพระปรางค์รวมทั้ง

ส่วนยอดเจดีย์ทรงเครื่องสมัยรัตนโกสินทร์สอดคล้องกับการตั้งถิ่นฐานชุมชนที่ปรากฏการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ไทยวน และ ชาวพื้นเมือง

ส่วนยอด ก่อเป็นเจดีย์ทรงระฆัง ถัดขึ้นไปเป็นบัวกลุ่มเถา 7 ชั้น รองรับปลียอดและลูกแก้วด้านบนสุด สันนิษฐานว่ามีที่มาจากส่วนยอดของเจดีย์ทรงเครื่องสมัยรัตนโกสินทร์

๒.๓ วิหารจัตุรมุขยอดพระปรารักษ์ เป็นพระวิหารขนาดเล็กก่ออิฐถือปูน มีแผนผังรูปกากบาทตรงกลางก่อเป็นเสาขนาดใหญ่รองรับยอดพระปรารักษ์ 5 ยอด ตั้งบนฐานสิงห์ประดับ นกศูล มี 4 मुख ขึ้นออกมาเป็นวิหารขนาดเล็ก मुखด้านทิศตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาทรงเครื่องปางห้ามสมุทรขนาดใหญ่ครองจีวรคูนนูนลายดอกกลิ้งปิดทองประดับกระจกแบบพระราชนิคมสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3 ถึงต้นรัชกาลที่ 4 จารึกปีที่สร้างพ.ศ.2414 คราวเดียวกับพระพุทธรูปปฏิมาปางห้ามสมุทรและพระมาลัยถือตาลปัตรใน मुख เดียวกัน मुखด้านทิศใต้ประตูทางเข้าเป็นประตูไม้จำหลักเป็นรูปเสี้ยววงหรือทวารบาลแบบจีนที่มีรายละเอียดงดงามภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาปางสมาธิ และรอยพระพุทธรูปบาทจำลองหล่อด้วยสำริดมีรูปสัญลักษณ์มงคล 108 (ภาพประกอบที่ 4.60) मुखด้านทิศตะวันออกประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาปางปาลีโดยกัประทับนั่งห้อยพระบาทบนโขดหินศิลาจำลองตามเรื่องราวพุทธประวัติ

ภาพจิตรกรรมสีฝุ่น เขียนประดับภายในวิหารจัตุรมุขยอดปรารักษ์ มีเนื้อหาสำคัญ 2 เรื่องคือ พระสงฆ์ปลงอสุภกรรมฐาน(การพิจารณาซากศพ)และนรกภูมิ - เปรตวิสัยภูมิ เปรียบเสมือนเป็นสื่อการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการปฏิบัติแต่สิ่งที่งดงาม ภาพหญิงสาวแต่งกายคล้ายนุ่งผ้าซิ่นเกล้ามวยผมคล้ายชาวไทยวนล้านนา สะท้อนให้เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่โดยรอบวัดเขาแก้ว

ส่วนหลังคาเป็นเครื่องไม้มุงกระเบื้องมีหน้าบันประดับลายปูนปั้นอิทธิพลศิลปะจีนจารึกชื่อผู้สร้าง พ.ศ.2413

๒.๔ ศาลาโรงธรรม (สมคิด จิระทัศนกุล, 2544) ใช้เป็นที่แสดงธรรมเทศนาในวันอุโบสถหรือวันพระ สร้างขึ้นด้วยการก่ออิฐเป็นเสาเพื่อรองรับส่วนหลังคาเครื่องไม้ จึงเรียกศาลาโรงธรรมเครื่องก่อ รูปแบบลักษณะเดียวกันกับศาลาเครื่องไม้แทบทุกประการ ส่วนของอาสน์สงฆ์หรือเรียกธรรมาสน์ปูนนิยมนวางชิดเข้าไปด้านในเพื่อให้บริเวณตอนกลางมีพื้นที่มากขึ้น... (ภาพประกอบที่ 4.59)

๓. วัดต้นตาล สร้างขึ้นเป็นวัดเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2210 แต่เดิมบริเวณนี้เต็มไปด้วยต้นตาลมากมาย ต่อมาหลายสภาพเป็นวัดร้าง พ.ศ.2347เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนอพยพมาจากเมืองเชียงแสนพบว่าบริเวณนี้มีความร่มรื่นเขียวชอุ่มของธรรมชาติและอยู่ใกล้แหล่งน้ำจึงได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและตั้งอยู่ติดกับบริเวณช่วงชุมชน ห่างออกไปทางทิศตะวันตก 500 เมตร มีทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ 1 ใน 5 แห่งของแม่น้ำ 5 สาย

๔. วัดพระยาทศ มีเจดีย์หลวงรูปทรงล้านนาทรงระฆังคว่ำ มีวิหารเดิมเป็นเครื่องไม้ และมีลวดลายที่ระเบียงและพื้นหินแกะสลักที่สวยงาม (ภาพประกอบที่ 4.62)

๕. วัดท่าช้างเหนือ มีธรรมศาสตร์ศิลปกรรมล้านนา(ภาพประกอบที่ 4.62)สมัยรัชกาลที่ 5 พระยาอิทธิดำรงเอาช่างลงอาบน้ำที่ท่าช้างของวัด

๖. วัดท่าช้างใต้ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เคยเสด็จสร้างน้ำที่ท่าช้างของวัด

๗. วัดพะเยาวิ มีพระพุทธรูปทองคำได้อัญเชิญมาจากวัดร้างกลางทุ่งสมัยอยุธยา เดิมหุ้มด้วยปูนต่อมาเมื่อปูนกะเทาะออกจึงพบองค์พระทำด้วยทองคำ

๘. วัดสมุหประดิษฐาราม(เอกสารพิมพ์ที่: สำนักงานเจ้าอาวาส วัดสมุหประดิษฐาราม) เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายเจ้าพระยาอินทรบดินทร์ มหินทรมหากัลยานิมิตร(โต)ต้นตระกูลกัลยานิมิตรได้สร้างวัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 เพื่ออุทิศให้มารดา เมื่อสร้างเสร็จแล้วจึงน้อมเกล้าฯถวายเป็นพระอารามหลวงแต่จะเป็นในรัชกาลใดไม่แน่ชัด และท่านได้สร้างพระเจดีย์บรรจุอัฐิมารดาด้านริมแม่น้ำป่าสัก สิ่งสำคัญในวัดนี้(ภาพประกอบที่ 4.61) ได้แก่

๘.๑ โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกนักธรรมบาลีแห่งแรกในจังหวัดสระบุรี เจ้าคุณโตสร้างในปีพ.ศ.๒๔๗๒ มีลายฉลุเหนือกรอบประตูที่สวยงาม รวมทั้งราวระเบียงและราวบันได

๘.๒ พระอุโบสถวางในแนวทิศเหนือทิศใต้หันหน้าสู่แม่น้ำป่าสัก ชุ่มระเบียงรอบพระอุโบสถและหน้าบันประดับปูนปั้นลวดลายสวยงามเป็นศิลปะในสมัยรัชกาลที่ 3 ภายในมีพระประธาน“พระพุทธรูปรัชกาลกัลยานิมิตรประดิษฐาราม”ปางมารวิชัยสมัยสุโขทัยกับพระอิศวรสาวกสององค์ และภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเรื่องราวทางพุทธศาสนา ส่วนผนังด้านหน้าข้างประตูฝั่งซ้ายแสดงเรื่องราววัฒนธรรมล้านนา

๘.๓ ภูมิเจ้าอาวาสก่อสร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลัง หลังคาทรงปั้นหยาชายคาฉลุ ลวดลายแกะสลักที่อ่อนช้อยมีทางต่อเนื่องกับหอฉันและทางขึ้นเป็นชุ่มประตูประดับปูนปั้นที่งดงาม

๘.๔ ตุ๊กตาจีน วัสดุเป็นหินเขียวแกะสลัก ลักษณะแบบเขียนจีนยืนสูง1.16เมตรเหมือนในวัดสุทัศน์ที่เสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

๙. วัดปากบาง, ๑๐. วัดบ้านยาง, ๑๑. วัดเพชร, ๑๒. วัดจันทบุรี, ๑๓. วัดซ่งเป็นวัดที่(ฟิล์ม) รัฐภูมิ มาบวชเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2553 ก่อนเดินทางไปศึกษาที่ ประเทศอังกฤษ, ๑๔. วัดห้วยหวาย-วัดหนองโน, ๑๕. วัดอัมพวัน, ๑๖. วัดสูง, ๑๗. วัดเจ้าฟ้า

ภาพประกอบที่ 4.59 ศาสนาสถานภายในวัดเขาแก้ววรวิหาร รูปที่ 1. ซุ้มบันไดนาคทางขึ้น
ช่วงวัดสร้างสมัยพระมหานุกูมาเป็นเจ้าอาวาส 2. เจดีย์ประธานทรงปราสาท 5 ยอดและ
วิหารจัตุรมุขยอดพระปรารักษ์ 3. หอระฆังโบราณ 4. ศาลาโรงธรรมเครื่องก่อหรือศาลาดิน

ภาพประกอบที่ 4.60 พระพุทธศิลป์ภายในวัดเขาแก้ววรวิหาร รูปที่ 1. พระพุทธปฎิมา
ทรงเครื่องปางห้ามสมุทรขนาดใหญ่ครองจีวรคูนนูนลายดอกลงรักปิดทองประดับกระจก
พระพุทธปฎิมาปางห้ามสมุทร 2. พระมาลัยถือตาลปัตร 3. รอยพระพุทธบาทจำลองหล่อด้วยสำริด

ภาพประกอบที่ 4.61 รูปที่ 1.พระอุโบสถสมัยรัชกาลที่ 3 2.โรงเรียนปริยัติธรรม
แห่งแรก 3.กุฏิเจ้าอาวาสไม้สักทอง 4.พระประธานปางมารวิชัย
สมัยสุโขทัยกับพระอัครสาวกสององค์ในวัดสมุหประดิษฐาราม

ภาพประกอบที่ 4.62 รูปที่ 1.เจดีย์หลวงรูปทรงล้านนา 2.เสาหินแกะสลัก
ลวดลายงดงามที่วัดพระยาทศ 3.ธรรมาสถาปัตยกรรมล้านนาที่วัดท่าช้างเหนือ

ข. กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

๑. ทำหินลาดอยู่คนละฝากแม่น้ำไม่ไกลจากวัดเขาแก้ววรวิหาร เชื่อมกับบ้านเขาแก้ว มีผลต่อการตั้งชื่อวัดเขาแก้ว ครั้งในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 กรมหลวงพระนุชิตชิโนรส ตรวจการคณะสงฆ์ ทอดพระเนตรป่ายัดที่ ทำหินลาด รับสั่งว่าเป็นภาษามคธจึงทรงให้เรียกเป็นคำไทยว่าวัดเขาแก้ว เป็นนามพระอารามตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (ภาพบนซ้ายของภาพประกอบที่ 4.63)

๒. ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ ห่างจากวัดต้นตาลออกไปทางทิศตะวันตก 500 เมตรอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลต้นตาล ตรงข้ามวัดไผ่ล้อม เป็นหนึ่งในเบญจสุทธิตรงคา หมายถึง แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ 1 ใน 5 แห่งของแม่น้ำ 5 สาย ที่ตรงตามลักษณะ คือ ชื่อมงคลนาม น้ำไม่แห้ง มีตาน้ำ แหล่งน้ำลึก ถือเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่อัญเชิญมาใช้ประกอบพระราชพิธีมหามงคลที่สำคัญยิ่งจนถึงทุกวันนี้ ได้แก่ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก และพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ประกอบด้วย แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่มาจาก แม่น้ำเจ้าพระยา จากจังหวัดอ่างทอง, แม่น้ำบางปะกง จากจังหวัดนครนายก, แม่น้ำป่าสัก จากจังหวัดสระบุรี(ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้), แม่น้ำเพชรบุรี จากจังหวัดเพชรบุรี, แม่น้ำราชบุรี จากจังหวัดสมุทรสาคร

๓. ศูนย์แข่งขันเรือยาวประเพณีเทศบาลตำบลเสาไห้ การใช้ชีวิตในรอบปีของชุมชนเกษตรกรรม (ภาพประกอบที่ 2.1) จะมีช่วงเวลาว่างเพื่อทำงานหัตถกรรม ช่วงหน้าน้ำที่เว้นว่างในฤดูทำนาแต่ละหมู่บ้านจะจัดให้มีการแข่งเรือยาวขึ้น เป็นกีฬาแห่งชาติแสดงความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน (สัมภาษณ์กำนันสมจิตต์ ยะกุล)

ภาพประกอบที่ 4.63 รูปที่ 1.ทำหินลาด 2.ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ 3.ศูนย์แข่งขันเรือยาวประเพณี

ค. กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๑. หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีที่บ้านเขาแก้ว จัดให้มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้านนาสืบสานประเพณียี่เป็ง อนุรักษ์ศิลปปะการฟ้อนรำล้านนา การจัดแสดงผ้าทอโบราณ พิพิธภัณฑ์เรือลุ่มน้ำป่าสัก และจัดเตรียมขันโตกอาหารพื้นถิ่นพร้อมการแสดงไว้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ลักษณะโครงสร้างการวางผังบริเวณบ้านแบบบ้านไทยวน(ช่วงบ้าน) และองค์ประกอบเรือนไทยที่มีความหลากหลาย

๒. ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล มีการจัดแสดง **เรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์** เป็นเรือยาวโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปี มีรูปลักษณะที่สวยงาม(ภาพประกอบที่ 4.64) ...ความหมายของเรือยาว (เรือแข่ง) เป็นเรือขุดจากไม้ตะเคียนทั้งต้น ลำต้นตรงไม่มีตาหรือรูรอยแตกร้าว ในสมัยก่อนชาวบ้านจะร่วมมือร่วมใจกันขุดเรือที่วัดและใช้ชื่อวัดหรือคณะสงฆ์เข้าแข่งขัน มีการแข่งขันกันระหว่างตำบล หมู่บ้าน เป็นการสร้างความสามัคคีและถือว่าเป็นงานสนุกสนานประจำปี เป็นพาหนะในการเดินทางเรือ ปัจจุบันใช้พายแข่งขันความเร็ว เป็นกีฬาทางน้ำอย่างหนึ่ง พบเห็นได้ในเกือบทุกภาคของประเทศไทย...(ประวัติศาสตร์การพานิชย์นาวิไทย : 92)... ประวัติเรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์ เดิมชื่อเรือพระยามณเฑียรทองเป็นเรือที่อยู่ในขบวนราชพิธี หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มหาบุญมา(นายทรง วรรณกุล)บิดาอาจารย์ทรงชัย วรรณกุล และนายคำ ยะกุล(บิดาของกำนันสมจิตต์ ยะกุล)ได้ไปติดต่อขอซื้อมาไว้เป็นเรือประจำวัดต้นตาล ราคา ๘๐ บาท ทำด้วยไม้ตะเคียนทอง ขนาดกว้าง 1.20 เมตร ยาว 27 เมตร มีฝีพายประจำเรือ 46 ฝีพาย เพื่อใช้ในการงานประเพณี อาทิเช่น งานประเพณีทอดกฐินหลวงทางน้ำ งานทอดผ้าป่าสามัคคี งานแข่งเรือยาว งานทอดกฐิน งานบุญสลากภัตฯ ต่อมาพ.ศ.2490 ชาวบ้านต้นตาลได้เปลี่ยนชื่อเป็นเรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์เพื่อนำไปลงแข่งขันในงานประเพณีแข่งขันเรือยาวลุ่มแม่น้ำป่าสัก

๓. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลควาเรือง(บ้าน โตนด) ผลิตกล้วยน้ำว้าทับอบแห้ง เป็นสินค้า OTOP (ภาพประกอบที่ 4.65)

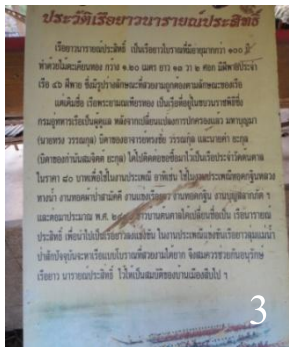
๔. กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล เกิดจากกลุ่มสตรีที่ว่างงานรวมตัวกันใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว และเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การทอผ้าด้วยมือให้กับเยาวชนและบุคคลทั่วไปที่สนใจผ้าทอด้วยกี่กระตุกแบบ 2-4-6-8-12 ตะกรอ ผลิตผ้าฝ้ายทอมือ ได้แก่ ผ้าขาวม้า ผ้าถุง ผ้าสี่เขา ผ้าลายดอกพิกุล ผ้าพื้นหรือผ้าลายนำไปตัดชุดเครื่องแบบส่งจำหน่ายทั่วประเทศ ถ้าเป็นผ้าพื้นผลิตได้วันละ 5 เมตรต่อกี่ ผ้าลายผลิตได้วันละ 1 เมตรต่อกี่

๕. กลุ่มทอผ้ายกมุกหมู่บ้านงามล้อม หมู่ที่ 8 ตำบลต้นตาล ผลิตผ้าทอไทยวนโบราณ ได้แก่ ผ้ายกมุก ผ้าซิ่นตีนจก ผ้าเก็บสำหรับชนชั้นสูง(ภาพประกอบที่ 4.65)

๖. ตลาดน้ำต้นตาล ทุกวันอาทิตย์ แม่ค้าทุกคนจะนุ่งผ้าซิ่น พุดคำเมืองเหนือ มีอาหารและขนมพื้นเมือง มีการแสดงวัฒนธรรมล้านนา

๗. ตลาดร้อยปีเส้าไห้(ตลาดโบราณเส้าไห้) พบว่ามีลักษณะเป็นห้องแถวไม้จริงฝาฉ้าง ปลูกสร้างต่อเนื่องเป็นแนวยาวไปตามลำน้ำป่าสักมีถนนหลวงบริบูรณ์เชื่อมห้องแถวสองข้าง สำหรับห้องแถวริมแม่น้ำจะเปิดโล่งหลังร้านด้วย เมื่อคนเดินบนถนนตรงกลางตลาดสามารถทอดสายตาสู่น้ำป่าสักได้ ลักษณะฝาฉ้าง(ฝากระดานไม้จริง)จะเป็นทั้งผนังและช่องเปิด กระดานไม้ทางตั้งแต่ละแผ่นจะวางเรียงในร่องรางบนและรางล่าง มีมือจับเพื่อยกบานกลางออกจากรางก่อน แล้วทยอยเอาแผ่นถัดไปออกมา ด้านบนของฝาฉ้างจะเป็นช่องระบายอากาศดีด้วยไม้จริงทางตั้งเว้นแผ่น ปัจจุบันกระดานไม้ทางตั้งถูกคิดบานพับเพื่อความสะดวกในการเปิด-ปิด บางห้องเปลี่ยนเป็นประตูเหล็กยึด บางห้องให้ผู้อื่นเช่าพื้นที่ค้าขาย ผู้คนจะมาเที่ยววันเสาร์-อาทิตย์ เมนูที่ขึ้นชื่อ คือ ก๋วยเตี๋ยวกรอบ 100 ปี สูตร “กั้งฮวด” เส้าไห้ ไร่แป้งห่อเกี้ยวสูตรพิเศษปรุงเอง เมื่อทอดแล้วเนื้อแป้งกรอบบางแทบละลายเมื่อสัมผัสลิ้น

ภาพประกอบที่ 4.64 รูปที่ 1.หอวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไทยวน สระบุรี 2.ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล 3.หมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรมตำบลต้นตาล จัดแสดงเรือยาวนารายณ์ประสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 4.65 รูปที่ 1.กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลดาวเรือง(บ้าน โตนด)
2.กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล 3.กลุ่มทอผ้ายกมุกหมู่บ้านงมล้อม

ภาพประกอบที่ 4.66 รูปที่ 1.ตลาดน้ำดาวเรือง 2.ตลาดต้นตาล 3.ตลาดโบราณร้อยปีเสาไห้

ง. กลุ่มประเพณี ศิลปวัฒนธรรม

สิ่งที่บ่งบอกว่าเป็นคนขอนแก่นมี 2 อย่าง คือ ภาษาและประเพณี(พิเนตร น้อยพุทธา, 2545)

๑. ภาษา ภาษาไทยขอนแก่น มีสำเนียงการพูด ถ้อยคำ หนังสือและประเพณีอันเนื่องจากภาษาที่มีลักษณะแตกต่างจากล้านนาและภาคกลาง เช่น สำเนียงการพูดของไทยขอนแก่นค่อนข้างจะแข็งและห้วนกว่าสำเนียงของชาวล้านนาเล็กน้อย ภาษาขอนแก่นจะลงท้ายประโยคด้วย ก๊ะ ไม่ใช่คำเจ้า เหมือนคนเมืองเหนือในปัจจุบัน ถ้อยคำบางคำต่างไปจากภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น ข้าวเปียะ (ข้าวต้ม) ข้าวแจ๊ะ(ข้าวแฉะ) ข้าวปั้น(ข้าวเหนียว) จี๊จี้(จีเหนียว) จี๊จ่ม(ชอบบ่น) จี๊แอ่(งอแง) จี๊ด้อง(ผอม) ฯลฯ คนขอนแก่นมีหนังสือขอนแก่นที่มีมาเก่ามาก นักขริวิทยาสันนิษฐานว่าหนังสือขอนแก่นจะคลี่คลายมาจากอักษรมอญโบราณเมื่ออพยพจากเชียงแสนมาอยู่สระบุรีก็นำหนังสือขอนแก่นมาใช้ในหมู่บ้าน นิยมสร้างหนังสือขอนแก่นโดยเฉพาะคัมภีร์เทศน์ถวายวัดเป็นการตอบแทนพระคุณของบูรพการี เช่น เรื่องชาดกต่างๆ เรื่องขอมปีไถล(ขอมพระไตรปิฎก) สำหรับประเพณีอันเนื่องจากภาษาและหนังสือ คือ การเทศน์มหาชาติด้วยสำเนียงขอนแก่นซึ่งมีท่วงทำนองไพเราะมากต่างจากทำนองการเทศน์ของล้านนา ที่น่าเสียดายคือคณูปูที่เขียนภาษาขอนแก่นสุดท้ายได้เสียชีวิตลงปลายปีพ.ศ.๒๕๕๓

๒. ประเพณีวัฒนธรรมแบบเชียงแสนมาใช้ที่สระบุรี ได้แก่

- ประเพณีการทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย เรียกว่า เวณทาน ทานขันข้าว และปอยข้าวสงฆ์
  - ประเพณีตีกลองประจำวัดเพื่อบอกวัน-เวลา มีกลองทัด กลองเท็ง กลองคู่บ กลองตะและกลองบูชา(บูชา)
  - ประเพณีตรุษ-สงกรานต์
  - ประเพณีถวายสลากภัต
  - ประเพณีการกวนข้าวทิพย์
  - ตัวตั่งสี่(ท้าวตั่งสี่) ได้แก่เทวดาผู้รักษาโลกทั้งสี่ทิศ
  - ประเพณีตามประทีป เทศกาลยี่เป็งไทยวน ลอยกระทงในเดือนพฤศจิกายนทุกปี มีผู้เข้าร่วมประมาณ 5,000 คน งานเริ่มหลังเที่ยงวัน ตั้งแต่บ่ายโมงถึง 4 ทุ่ม กลางวันแข่งเรือยาว
    - 16.00-17.00 น. นำกระทงลอยลงน้ำ
    - 18.00 น. ประกวดนางนพมาศ
    - 19.00 น. การแสดงแสง สี เสียง Light and Sound
  - ประเพณีเกี่ยวกับผี ที่คนขอนแก่นนับถือ ได้แก่ ผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ผีประจำวัด ผีประจำท้องถิ่น ผีที่อยู่ในตัวคน และผีที่มาตามคำขอ
  - ศิลปะการฟ้อนรำล้านนา มีจัดการแสดง 2 แห่ง คือ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน สระบุรีที่บ้านเขาแก้ว และศูนย์วัฒนธรรมตำบลคันตาล(ตลาดค่าน้ำคั่นตาล)
- สรุปลักษณะคนขอนแก่น 10 ประการ คือ นักเดินทาง ชอบสร้างบุญ อุคหนุนกัน ขยันดี กวีเก่ง นักเลงลือฝีมือดี ของขลังมัน กตัญญู รักหมู่บ้าน (พิเนตร น้อยพุทธา, 2545)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(โดยใช้แนวคิดวิธีวิทยาของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น)ที่ยังคงแกนหลักของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การกำหนดปัญหา การตั้งสมมุติฐาน รวบรวมข้อมูล พิสูจน์สมมุติฐาน ข้อสรุปจากการศึกษา รับรองสมมุติฐานหรือได้สมมุติฐานใหม่...(กาญจนา แก้วเทพ, 2553.) ทั้งนี้ผู้ทำการวิจัยได้ทำการรวบรวมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรี เอกลักษณะทางวัฒนธรรมล้านนา ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบ้านเขาแก้ว ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์เพื่อนำมาพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งไว้ และเพื่อสนับสนุนคำว่า โสมสเดย์ ที่เป็นคำในภาษาไทยว่า เรือนแรม ตามลำดับดังนี้

การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 1

“ บ้านเขาแก้วเป็นแหล่งถ่ายทอดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีและเรือนไทยให้คงอยู่(อยู่รอด) ” ผู้ทำการวิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น คือ

- ความเหมือนและความแตกต่างของบ้านไทยวน 3 แห่ง ได้แก่ บ้านไคยวนที่ดอยสะเก็ดจังหวัดเชียงใหม่ บ้านเขาแก้วจังหวัดสระบุรี และโสมสเดย์บ้านต้นตาลจังหวัดสระบุรี
- การเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยกลุ่มเรือนไทย กิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาและการพักแรมที่บ้านเขาแก้ว
- ภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว

การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 2

“ การบริหารจัดการเรือนแรม(โสมสเดย์)ไทยวนขึ้นอยู่กับชุมชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมด้วยการร่วมกันสืบทอดเอกลักษณ์ชุมชนด้วยความเต็มใจ” แบ่งเป็น

- การเปรียบเทียบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ของชุมชนตามมาตรฐานโสมสเดย์ไทย พ.ศ.2551ระหว่างบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ บ้านเขาแก้วจังหวัดสระบุรี และโสมสเดย์บ้านต้นตาลจังหวัดสระบุรี
- ความคุ้มค่าบนเส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวนสระบุรี
- ความเหมือนและความแตกต่างของบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำที จังหวัดพิษณุโลก

การพิสูจน์สมมุติฐานดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยที่ว่า

- การบริหารจัดการบ้านเขาแก้วให้เป็นเรือนแรม(โสมสเดย์)ได้อย่างไร
- บ้านเขาแก้วเป็นสถานที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ตามวิถีชีวิตชาวไทยวนด้วยความเบิกบานได้หรือไม่

4.2.1 การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 1

4.2.1.1 ความเหมือนและความแตกต่างของบ้านไถยวน 3 แห่ง ได้แก่ ที่ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่บ้านเขาแก้วจังหวัดสระบุรี และโฮมสเตย์บ้านต้นตาลจังหวัดสระบุรี

ผู้ทำการวิจัยได้นำเนื้อหา บ้านไถยวน ที่ดอยสะเก็ด เชียงใหม่...(อรศิริ ปาณินท์, 2539.) มาเปรียบเทียบกับบ้านไถยวนสระบุรี ที่กล่าวว่า... ไถยวนหรือไถยวน คือ การกล่าวถึงคนไทยที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นเฉพาะกลุ่มคือวัฒนธรรมล้านนา และจากทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน(Ekistics)กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ได้ชี้ให้เห็นความเหมือนความแตกต่างระหว่างลักษณะทางกายภาพชุมชนบริเวณบ้าน ตำบลของชาวไถยวนเชียงใหม่และไถยวนสระบุรี ดังนี้

การตั้งถิ่นฐานทางกายภาพกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ชุมชนไถยวนเชียงใหม่และชุมชนไถยวนสระบุรีมีความเหมือนกันในการตั้งชุมชนบนที่ราบลุ่มริมลำน้ำเกาะตัวยาวไปตามลำน้ำน้อยใหญ่ สังคมของไถยวนเป็นสังคมเกษตรกรรมและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยา คือความร่วมมือกันช่วยเหลือของธรรมชาติให้ทั้งความร่วมมือและอบอุ่นไปพร้อมกัน ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมแหล่งน้ำและต้องพึ่งพาอาศัยน้ำเพื่อการเกษตร ดังนั้นเมื่อชาวไถยวนมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสระบุรีได้เลือกพื้นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำป่าสักบริเวณวัดจันทบุรีมาจนถึงบ้านต้นตาลก่อนจะมีวัดต้นตาลซึ่งมีทรัพยากรดินทรัพยากรน้ำเหมาะกับการทำการเกษตร สำหรับบ้านเขาแก้วซึ่งแต่เดิมเจ้าของบ้านเกิดในหมู่บ้านต้นตาล เมื่อย้ายออกมาปลูกเรือนนอกหมู่บ้านได้เลือกที่ดินติดแม่น้ำป่าสักเชื่อมต่อกับเรือสวน(ภาพประกอบที่ 4.3) และวางผังบริเวณบ้านในลักษณะคล้ายกับบ้านไถยวนที่เชียงใหม่ ที่มีลำรางหน้าบ้านรองรับน้ำไหลลงสู่บ่อน้ำขนาดใหญ่หลังบ้านในส่วนที่เชื่อมกับเรือสวนไร่นาที่อยู่ถัดออกไปและใช้อุปโภคบริโภคด้วย (ภาพประกอบที่ 4.68 และ 4.69)

ภาพประกอบที่ 4.67 การตั้งถิ่นฐานชุมชนไถยวนบนพื้นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก

ภาพประกอบที่ 4.68 ลำรางหน้าบ้านเขาแก้ว(บ้านสวน)รองรับน้ำไหลลงสู่บ่อน้ำหลังบ้าน

ภาพประกอบที่ 4.69 บ่อน้ำหลังบ้านเขาแก้ว(บ้านสวน)ที่รองรับและเก็บไว้ใช้ในการเกษตร

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ชุมชน ชนบทหรือหมู่บ้านมีโครงสร้างทางกายภาพ เช่นเดียวกับชุมชนเมือง คือ ประกอบด้วยลานกลางหมู่บ้านหรือช่วงหมู่บ้าน เป็นที่ตั้ง “เสาใจบ้าน” ซึ่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางประเพณีของหมู่บ้าน(อรศิริ ปาณินท์, 2539.)ในหมู่บ้านต้นตาลมีลักษณะเช่นเดียวกันคือมีลานกลางหมู่บ้านรายล้อมด้วยบ้านเรือน วัด ร้านค้า ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล สาธัญปโกศ จะมีชาวบ้านเฝ้าของมาขายในช่วงเช้า และจัดกิจกรรมทางประเพณีของหมู่บ้าน

ภาพประกอบที่ 4.70 ลานกลางหมู่บ้านหรือช่วงหมู่บ้านต้นตาล

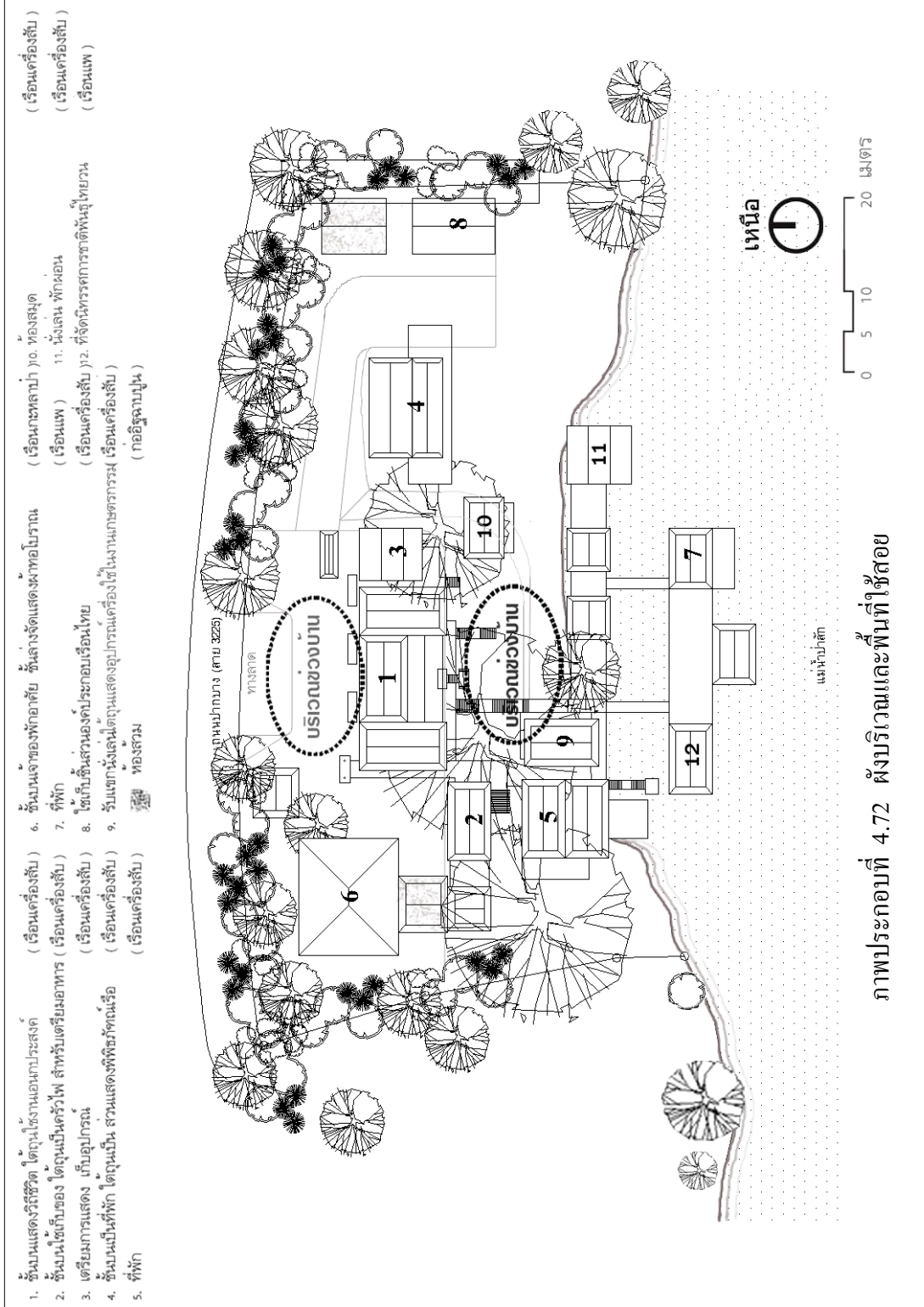

บริเวณบ้าน ในหมู่บ้านต้นตาลพบว่าบ้านเรือนอยู่ติดกันค่อนข้างหนาแน่นไม่พบช่วงบ้านต่างจากบ้านเขาแก้วที่มีโครงสร้างทางกายภาพของผังบริเวณบ้านใกล้เคียงกับบ้านไทรยวนเชียงใหม่ ประกอบด้วยรั้วบ้านภายในรั้วบ้านจะเข้าถึงลานบ้านหรือ **ช่วงบ้าน** ซึ่งอยู่บริเวณหน้าบ้านที่กวาดเตียน สะอาด ร่มรื่นและเขียวชอุ่ม แต่จะไม่พบขี้ข้าว โรงเลี้ยงสัตว์และโรงเก็บของต่างๆ เนื่องจากเจ้าของบ้านประกอบอาชีพครุมิได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการเลี้ยงไก่กับสุนัขหลังบ้านมี **ตอมอบน้ำ สวนครัวและสวนผลไม้** บ้านไทรยวนเชียงใหม่มี **บ่อน้ำใช้** หลายบ่อแต่บ้านไทรยวนเขาแก้วสระบุรีมีบ่อน้ำขนาดใหญ่บ่อเดียวอยู่หลังบ้านใกล้ครัวและใช้อาบน้ำด้วย ส่วนรั้วบ้านมีทั้งรั้วตาแสงเป็นรั้วไม้ไผ่สานดาสีเหลืองโตซึ่งสามารถใช้ปลูกไม้เลื้อยต่างๆ ได้ให้ความเขียวชอุ่มก่อนเข้าถึงตัวบ้านเป็นรั้วค้ำหรือรั้วตั้งปองเป็นรั้วไม้ไผ่ที่ใช้ไม้ไผ่เป็นคร่าวนอนสอดทะลุไม้ไผ่ที่เป็นเสาแสดงการกั้นอาณาเขต และรั้วสถาปเป็นไม้ไผ่ขัดกันตามแนวตั้งทึบและแน่นหนา

ภาพประกอบที่ 4.71 รั้วตาแสง รั้วค้ำหรือรั้วตั้งปอง และรั้วสถาปพบที่บ้านเขาแก้ว

สำหรับบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทรยวนริมแม่น้ำป่าสัก ด้านทิศเหนืออยู่ติดถนนปากบาง(สาย 3225) ทิศใต้ติดแม่น้ำป่าสัก เป็นพื้นที่ลาดชันเจ้าของได้ปรับแต่งให้ลดหลั่นไปตามการใช้สอย ระดับแรกของได้ถนนเรือนหลังที่ 1 ต่ำกว่าถนนปากบาง 2.15 เมตร ระดับที่สองเป็นพื้นที่ชันบนของเรือนหลังที่ 9 ต่ำกว่าถนนปากบาง 3.70 เมตร ระดับที่สามเป็นลานการแสดงต่ำกว่าถนนปากบาง 6.90 เมตร เจ้าของกำหนดโครงสร้างทางกายภาพของผังบริเวณบ้านประกอบด้วยรั้วบ้าน ภายในรั้วบ้านจะเข้าถึงลานหรือ **ช่วงบ้าน** ซึ่งมีอยู่สองแห่ง(ภาพประกอบที่ 4.72) ได้แก่ บริเวณหน้าบ้านด้านทิศเหนือติดถนนปากบางและบริเวณลานการแสดงด้านทิศใต้ริมแม่น้ำป่าสักทั้งสองแห่งมีการเก็บกวาด สะอาดเตียน ร่มรื่นและเขียวชอุ่ม ส่วนบ่อน้ำด้วยปัจจุบันมีน้ำประปาใช้แล้วจึงไม่จำเป็นต้องมีบ่อน้ำและอยู่ใกล้แม่น้ำ

ภาพประกอบที่ 4.72 ผังบริเวณและพื้นที่ใช้สอย

บ้าน รูปลักษณะอาคารและวัสดุของบ้านไถยวน สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ เรือนไม้บัว(ไม้ไผ่)และเรือนไม้จริง บ้านไถยวนเป็นเรือนใต้ถุนสูง ชั้นล่างโล่งใช้งานเอนกประสงค์ (อรศิริปาณินท์, 2539.) จากการสำรวจตัวบ้านที่บ้านต้นตาล ส่วนใหญ่เป็นอาคารสองชั้นครึ่งตึกครึ่งไม้ยังคงเหลือเรือนไม้จริงใต้ถุนสูงไม่กี่หลังที่ยังสมบูรณ์อยู่เป็นบ้านเก่าอายุเกือบ 200 ปีของนางลำเจียก แก้ววงศ์พรวน เลขที่ 5 หมู่ที่ 4 ตำบลต้นตาล อำเภอเสาให้ อยู่อาศัยเป็นรุ่นที่ 3 ใต้ถุนเดิมใช้เลี้ยงควายเอาไว้ไถนา บนเรือนเป็นโถงโล่ง มีสิ่งที่คงลักษณะของบ้านไถยวน คือ เติ้นและฝาไหล ปัจจุบันนางลำเจียกประกอบอาชีพทำขนมขาย และเป็นโฮมสเตย์หนึ่งใน 17 หลัง ติดต่อเข้าพักได้ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลต้นตาล-พระยาทศ ได้รับรางวัลกินรีทองคำในปีพ.ศ.2551 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและได้รับรางวัลโครงการภายใต้แผนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข จังหวัดสระบุรี เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรม หมู่ที่ 4 ตำบลต้นตาลอำเภอเสาให้ปีพ.ศ.2550

ภาพประกอบที่ 4.73 ภาพซ้ายโฮมสเตย์เรือนไทยใต้ถุนสูงอายุเกือบ 200 ปีของนางลำเจียก ภาพขวาโฮมสเตย์ของกำนันสมจิตต์ ยะกุล

จากการสัมภาษณ์ อาจารย์ทรงชัยเจ้าของบ้านเขาแก้วฝั่งเหนือถนนปากบาง เรือนหลังใหญ่ เดิมเป็นเรือนเจ้าเมืองสระบุรี พระสยามบดี ท่านได้ซื้อเรือนเจ้าเมืองมาเมื่อปีพ.ศ.2518 ส่วนบ้านเขาแก้วฝั่งใต้ถนนปากบางที่เรียกว่าหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไถยวนเป็นกลุ่มเรือนไทยที่ได้มาจากจังหวัดลพบุรี สุพรรณบุรี เพชรบูรณ์และในจังหวัดสระบุรีด้วยการขอ การซื้อ และการให้ เป็นเรือนที่ถูกรื้อลงมากอง ทุกเรือนเป็นเรือนไม้จริงใต้ถุนสูง ชั้นล่างโล่ง(ภาพประกอบที่ 4.41 ถึง 4.58) จากข้อมูลการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์สามารถจำแนกเรือนตามลำดับการก่อสร้างได้ ดูข้อ 4.1.2.2

ดังนั้นบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไถยวนสระบุรีจึงมีความเหมือนบ้านไถยวน เชียงใหม่ตรงที่เป็นเรือนไม้จริง มีเต็นท์ ทรณิประตุ ฝาเรือน การนอนใช้ปูเสื่อกางมุ้ง การยกกระบะแม่เตาไฟจากพื้นครัว และสวนเชิงบันได ส่วนรูปลักษณะที่แตกต่างจากบ้านไถยวน เชียงใหม่ ได้แก่ บันไดขึ้นเรือน จั่วบ้าน รัาน้ำดื่ม ควัน หิ้งพระ ตัวเป็้ง และแป้นตอง โดยได้เปรียบเทียบลักษณะบ้านไถยวน 3 แห่ง ตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบลักษณะบ้านไถยวน(ไถยวน) 3 แห่ง

ลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	บ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง	โอมสเตย์ ตำบลต้นตาล
• การตั้งถิ่นฐานทางกายภาพกับลักษณะทางภูมิศาสตร์สังคมเกษตรกรรมบนที่ราบริมน้ำ	√	√	√
• ระบบนิเวศวิทยาวิธีนำน้ำจากแหล่งน้ำเข้าทุกพื้นที่ในชุมชน	√	√	x
• ลักษณะทางกายภาพของชุมชน			
ช่วงบ้าน	√	x	√
เสาเอนบ้าน	√	x	√
• บริเวณบ้าน			
รั้วบ้าน	√	√	x
ช่วงบ้าน	√	√	x
ศาลพระภูมิ	√	√	x
ขี้วัว	√	√	x
โรงเลี้ยงสัตว์	√	√	x
โรงเก็บของ	√	√	x
ตึบบอบน้ำ	√	√	x
สวนครัว สวนผลไม้	√	√	x
หอเสื่อบ้าน	√	x	x
บ่อน้ำใช้	√	√	x
• ตัวบ้าน			
เรือนใต้ถุนสูง	√	√	√
ชานหน้าบ้าน	√	√	√
เต็น	√	√	√
จั่วบ้านหันทิศเหนือ – ใต้	√	√	√
ร้านน้ำดื่ม	√	√	x
คว้น	√	√	x
หิ้งพระ	√	√	√

ลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	บ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง	โฮมสเตย์ ตำบลต้นตาล
• ห้องนอน			
ห้ายนต์	√	√	X
ข่มประตู่	√	√	X
แป้นตอง	√	√	X
ปูเสื่อ นอนฟูกบนพื้น กางมุ้ง	√	√	X
• ครัวไฟ			
หม้อน้ำช้าวะ	√	√	X
กระบะแม่เตาไฟ	√	√	X
เตาสามเส้า เตาอั้งโล่	√	√	X
• สวนเชิงบันได			
ไม้ดอก ไม้เลื้อย ไม้ให้กลิ่นหอม	√	√	X
• วัสดุก่อสร้าง			
เรือนไม้บัว	√	√	X
หลังคามุงใบตองตึง	√	X	X
ฝาขัดแตะ	√	√	X
พื้นบ้าน โครงไม้จริง ผสมไม้บัว	√	√	√
เรือนไม้จริง	√	√	√
หลังคามุงกระเบื้องดินขอ	√	X	X
ผนังไม้จริงบางส่วนมีฝาไหล	√	√	√
จำนวน	36	30	12
ค่าเฉลี่ยร้อยละ	100	83	33.33

สรุป บ้านเขาแก้วมีลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นล้านนาใกล้เคียงกับบ้านไตยวน ที่ดอยสะเก็ด เชียงใหม่ร้อยละ 83 ขณะที่โฮมสเตย์ของนางลำเจียกบ้านต้นตาลซึ่งเป็นเรือนไม้จริงได้ถูกสูงอายุกว่าเกือบสองร้อยปีมีลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นล้านนาใกล้เคียงกับบ้านไตยวน ที่ดอยสะเก็ด เชียงใหม่ร้อยละ 33.33

4.2.1.2 การเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยกลุ่มเรือนไทย กิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาและการพักแรมที่บ้านเขาแก้ว

จากการลงพื้นที่สำรวจครั้งล่าสุดเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2554 พบว่าบ้านเขาแก้วได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมขังช่วงเดือนตุลาคมพ.ศ.2553 อย่างมาก (ภาพประกอบที่ 4.31 ถึง 4.38) ซึ่งต้องใช้เวลาซ่อมแซมปรับปรุงฟื้นฟูโครงสร้างทางกายภาพมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้สิ่งของจัดแสดงหลายชิ้นสูญหาย ได้แก่ เรือหลายลำ ตู้ข้าว ห้องจัดแสดงผ้าทอโบราณได้รับความเสียหาย มีผลให้กิจกรรมในหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีต้องหยุดชะงักไป ส่วนกิจกรรมที่ยังจัดแสดงได้อยู่ คือ การพ้อนรำพร้อมรับประทานอาหารแบบขันโตก สำหรับการวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้น ณ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนโดยทั่วไป ประกอบด้วย

1. การจัดแสดงนิทรรศการ

- ผ้าทอไทยวนโบราณประกอบด้วย ผ้าเก็บชั้นสูง ผ้ายกมุก ผ้าจีนดินจก ผ้าจก ที่ชั้นล่างเรือนหลังที่ 6 (ภาพประกอบที่ 4.37 และ 4.54)
- อุปกรณ์ เครื่องใช้ในการทำไร่ ทำนาที่ได้ถุนเรือนหลังที่ 4 และ 9 (ภาพประกอบที่ 4.74)
- พิพิธภัณฑวัตถุแม่ น้ำป่าสักบริเวณริมแม่น้ำป่าสัก (ภาพประกอบที่ 4.75)

2. การสอนพ้อนรำวัฒนธรรมล้านนาและรำไทยภาคกลางแก่ลูกหลานไทยวนในชุมชนและย่านใกล้เคียงทุกวันเสาร์ ได้ถุนเรือนหลังที่ 1 (ภาพประกอบที่ 4.76)

3. การแสดงพ้อนรำพื้นบ้านล้านนา(ภาพประกอบที่ 4.78) ผสมกับพ้อนรำภาคกลางที่บริเวณช่วงบ้านด้านทิศใต้ นางรำทุกคนแต่งกายชุดไทยวน ปัจจุบันมีการจัดแสดง 2 แห่ง คือ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีที่บ้านเขาแก้ว และศูนย์วัฒนธรรมตำบลคันตาล(ตลาดด้านน้ำคันตาล) โดยมีชื่อชุดการแสดงดังนี้ พ้อนเล็บ-พ้อนเทียน ดำนานไทยวน นูชาป่าสัก พ้อนปิติ(นพบุรี)-อวยพร พ้อนปิติ(ปราสาทไหว)-อวยพร พ้อนโคม เชื่อว่าถวายเป็นพุทธบูชาจะเป็นสิริมงคล พ้อนวิถีคนเมือง ผาง-ล่องสะเปา(สะเปา/เรือสำเภา) พ้อนล่องแม่ปิง พ้อนนกยูงแม่ฮ่องสอน ผางประทีป หมายถึง ภาชนะใส่เทียนจุด ผางดอกไม้ พ้อนตุ้ง (ตุ้งมีหลายชนิด ตุ้งมโหด) สาวไหมพ้อนมาลัย รำอวยพร เป็นของภาคกลาง รำวงไทยวนสระบุรี ก้ายลาย(ไทลื้อ) พ้อนนก(ไทใหญ่) รำโทนพื้นถิ่นสระบุรี และรำวง(สมัยยุค จอมพลป.อยากให้เป็นศิลปะประจำชาติ)

4. รับประทานอาหารแบบขันโตก (ภาพประกอบที่ 4.77) พร้อมชมการแสดงพ้อนรำพื้นบ้านล้านนาที่บริเวณช่วงบ้านด้านทิศใต้ริมลำน้ำป่าสัก นั่งล้อมวงกันรอบๆ โตก โตกละประมาณ 4-5 คนอาหารพื้นเมืองในแต่ละโตกประกอบด้วย น้ำพริกหนุ่ม แคบหมู ลาบหรือ หมูแดดเดียว ต้ม

เปอะ แกงไก่บ้านพริกไทยดำใส่ใบหญ้านาง ผักสด ข้าวเหนียวและข้าวสวย ขนมกงหรือทับทิมกรอบ เป็นต้น

5. ที่พักแรมรับรองได้ 30-50 คน บนเรือนไม้จริง 5 หลัง เรือนแพ 3 หลัง (ภาพประกอบที่ 4.80) การนอนแบบปูเสื่อ นอนฟูก กางมุ้งแบบฝาครอบ (ภาพประกอบที่ 4.79)

6. การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ เช่น ผ้าพื้นสำหรับตัดชุด ผ้าถุงธรรมดา ผ้าถุงยกมุก ย้อม ถูงผ้าแบบต่าง และผ้าสไบ

ภาพประกอบที่ 4.74 จัดแสดงอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำไร่นาได้เรือนหลังที่ 9

ภาพประกอบที่ 4.75 จัดแสดงเรือประเภทต่างๆริมลำน้ำในอดีตปี พ.ศ. 2552

ภาพประกอบที่ 4.76 การสอนฟ้อนรำพื้นบ้านล้านนาทุกวันเสาร์ได้ถูกรื้อถอนหลังที่ 1

ภาพประกอบที่ 4.77 การแสดงฟ้อนรำวัฒนธรรมล้านนาพร้อมกับอาหารแบบขันโตกที่ข่วงบ้าน
ด้านทิศใต้

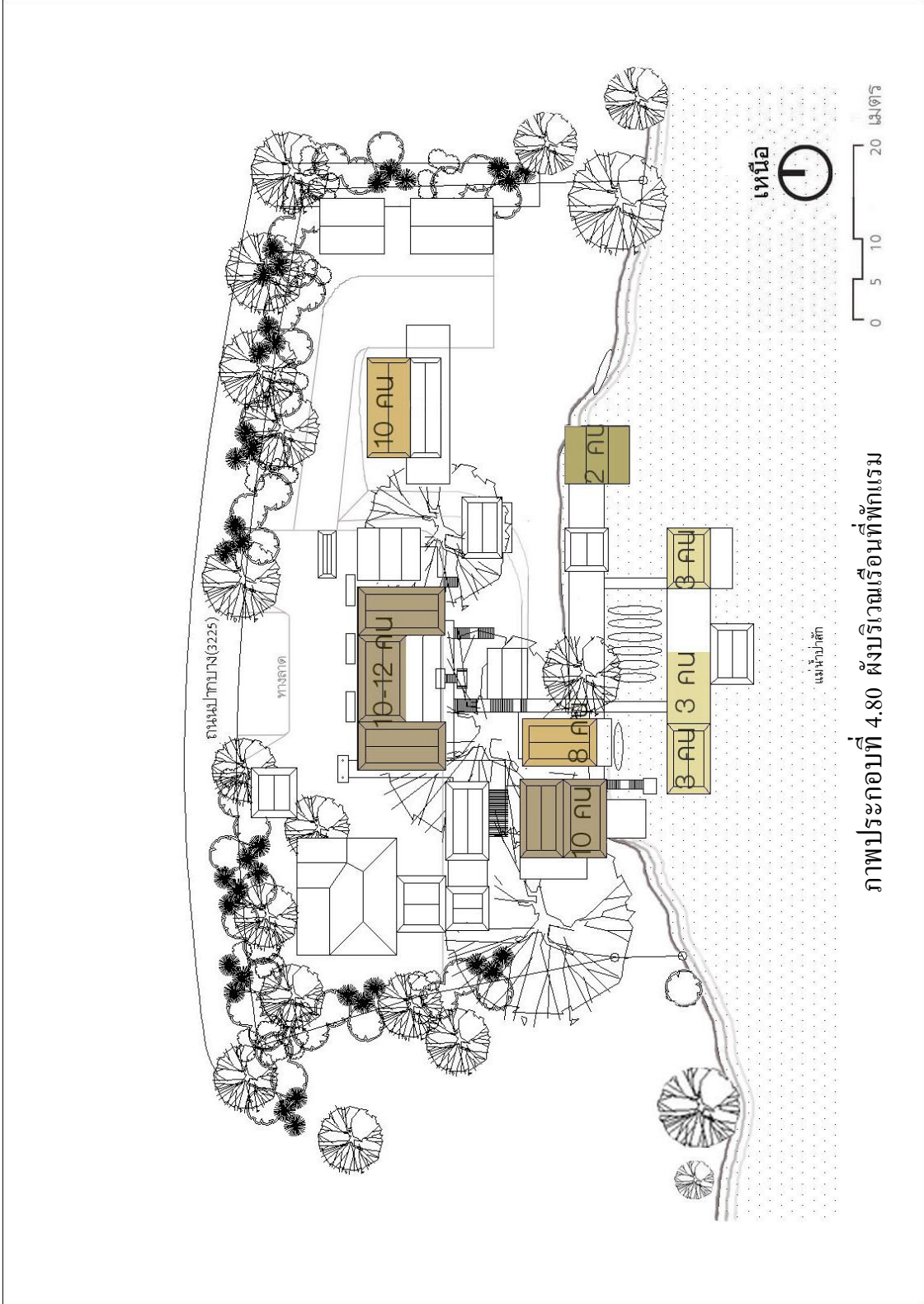

ภาพประกอบที่ 4.78 การแสดงการฟ้อนรำวัฒนธรรมล้านนา และรำไทยภาคกลางในชุดแต่งกายแบบชาวไทยวน

ภาพประกอบที่ 4.79 ปู่เสื่อ นอนฟูก กางมุ้งแบบฝาครอบ บนเรือนหลังที่ 5

ภาพประกอบที่ 4.80 ผังบริเวณเรือนที่พักแรม

ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอย กิจกรรมทางวัฒนธรรมและการพักผ่อนที่บ้านเขาแก้ว

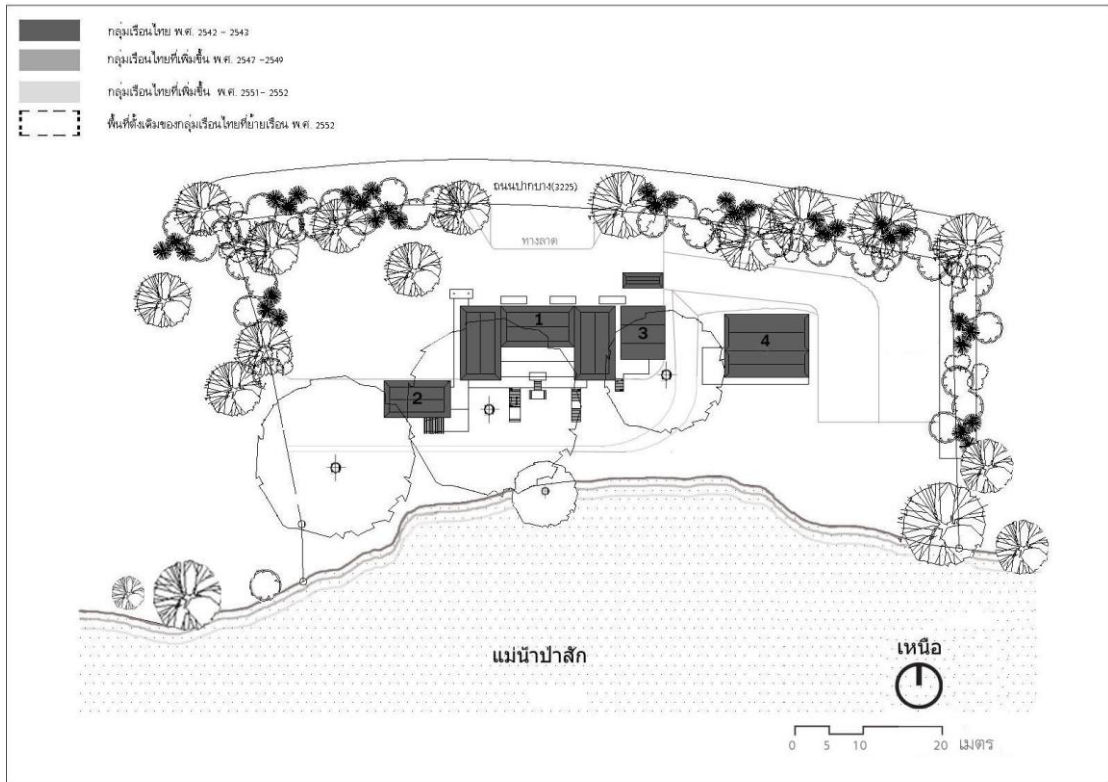
ประเภทกิจกรรม	ทำประจำ	ทำ บางครั้ง	เรือนหลังที่ หรือบริเวณที่ จัดทำ
ก.การจัดแสดงนิทรรศการ			
ผ้าทอโบราณ		√	6
อุปกรณ์ทางการเกษตร	√		4 และ 5
พิพิธภัณฑ์เรือลุ่มน้ำป่าสัก	√		ริมแม่น้ำ
องค์ประกอบเรือนไทย	√		ทุกหลัง
เครื่องตกแต่งเรือน		√	ทุกหลัง
สอนฟ้อนรำทุกวันเสาร์	√		1
ข.กิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนา			
ทำบุญสลากภัต		√	ทั่วบริเวณ
เทศกาลยี่เป็ง		√	ทั่วบริเวณ
ภาษาพื้นเมือง	√		ทั่วบริเวณ
อาหารแบบขันโตก + ฟ้อนรำล้านนา	√		1, 2 และ ช่วงทศได้
จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ		√	2
ค. การพักผ่อนและวิถีชีวิตประจำวัน			
ที่พักแรมของผู้เยี่ยมชม		√	1,4,5,7,9,11
ที่พักเจ้าของบ้าน	√		6
เก็บกวาดช่วงบ้านทำทุกวัน	√		ทั่วบริเวณ
การดูแลพืชพันธุ์รอบบริเวณให้ความร่มรื่น	√		ทั่วบริเวณ
จัดห้องสมุด		√	10
ซ่อมแซมสิ่งของจัดแสดง		√	2, 3, 8
การปรุงเรือน		√	10,11,12
รวม 18 กิจกรรม	9	9	ทุกหลัง
ค่าเฉลี่ยร้อยละ	50	50	

สรุป การใช้พื้นที่รอบบริเวณบ้านเขาแก้วและกลุ่มเรือนไทยแบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ การจัดแสดงนิทรรศการ กิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนา การพักผ่อนและวิถีชีวิตประจำวัน รวม 18 กิจกรรม กิจกรรมที่ทำสม่ำเสมอเท่ากับกิจกรรมที่ทำบางครั้งมีละกันทั้ง 3 กิจกรรม ส่วนกิจกรรมที่ทำสม่ำเสมอที่มีจำนวนมากที่สุดคือการจัดแสดงนิทรรศการ รองลงมาคือการพักผ่อนและวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาทำสม่ำเสมอ น้อยที่สุด และการจัดกิจกรรมได้ครอบคลุมทั่วบริเวณบ้านเขาแก้วฝั่งใต้บนพื้นที่ 2ไร่

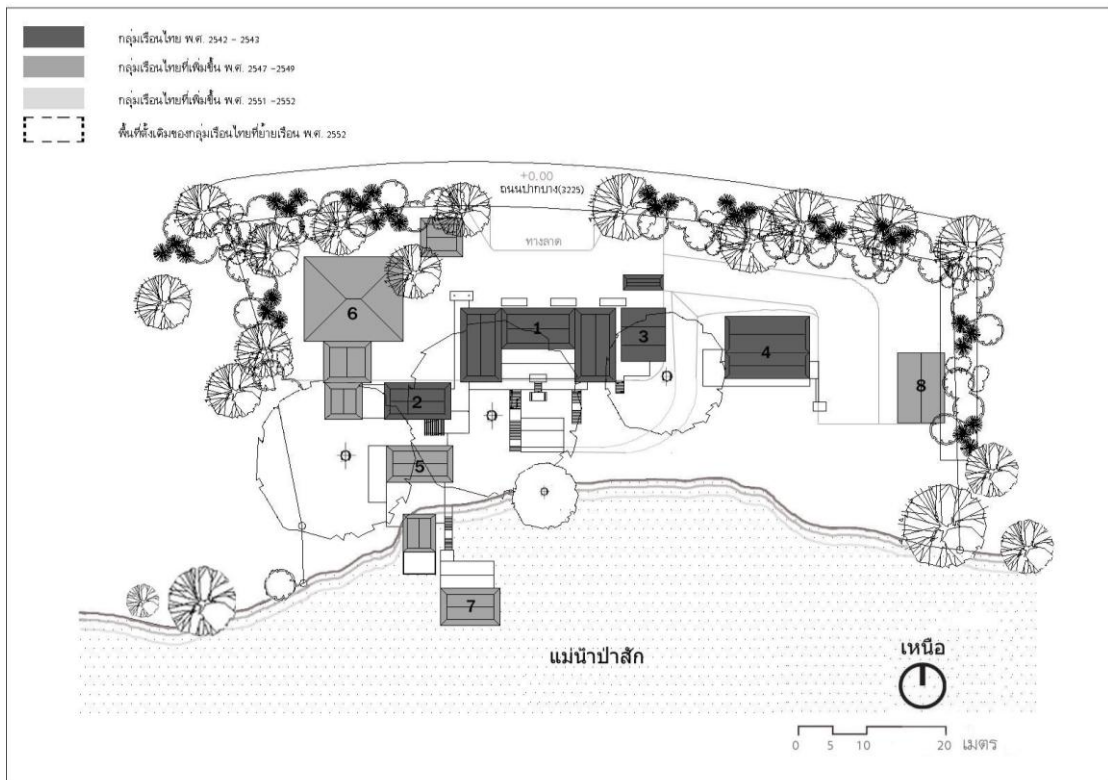
4.2.1.3 ภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว

จากการลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 3 ได้เห็นองค์ประกอบของเรือนไทยหลายรูปแบบให้ศึกษา นับเป็นฐานข้อมูลของจริงที่นักศึกษาหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์ควรเรียนรู้ เช่น เรือนหลังที่ 1 จะมีหน้าจั่วหลายรูปแบบ บางแบบจั่วกลางดงาม ด้านภูมิปัญญาช่างไทยที่กำหนดสัดส่วนของเรือนเป็นมาตรฐานสามารถถอดชิ้นส่วนและประกอบเรือนใหม่ได้ภายในสองวัน เรือนไทยนับเป็นการก่อสร้างระบบชิ้นส่วนสำเร็จรูป (Prefabrication) สามารถถอดย้ายจากที่ต่างๆแล้วนำมาประกอบขึ้นเป็นเรือนใหม่ จากข้อ 4.1.2.2 การจำแนกเรือนตามลำดับการสร้าง และภาพประกอบที่ 4.81 ถึง 4.84 แสดงผังบริเวณบ้านเขาแก้วตั้งแต่ปีพ.ศ.2542- 2554 จากปีพ.ศ.2542 มีเรือนไทยเพียง 4 หลัง ในปัจจุบันมีเรือนไทยรวม 12 หลัง จะเห็นพัฒนาการของการปรับเปลี่ยนผังบริเวณและการปรุงเรือนของบ้านเขาแก้ว ได้แก่ เรือนชานหลังที่ 5 มีการต่อเติม เปลี่ยนรูปทรง เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคา เรือนหลังที่ 6 มีการปรับรูปทรงหลังคาเพื่อลดความสูง การย้ายเรือนหลังที่ 10 และเรือแพรมน้ำ นอกจากนี้ยังมีการปรุงเรือนหลายหลังให้เหมาะสมกับการใช้สอย ด้วยลักษณะเด่นของเรือนไทยได้ถูกสูงเพื่อใช้งานเอนกประสงค์นั้น สามารถปรับพื้นที่ใช้สอยของที่โล่งชั้นล่างของเรือนไทยแต่ละหลังให้เหมาะสมกับกิจกรรมของบ้านเขาแก้ว หรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีได้เป็นอย่างดี (ตารางที่ 4.3)

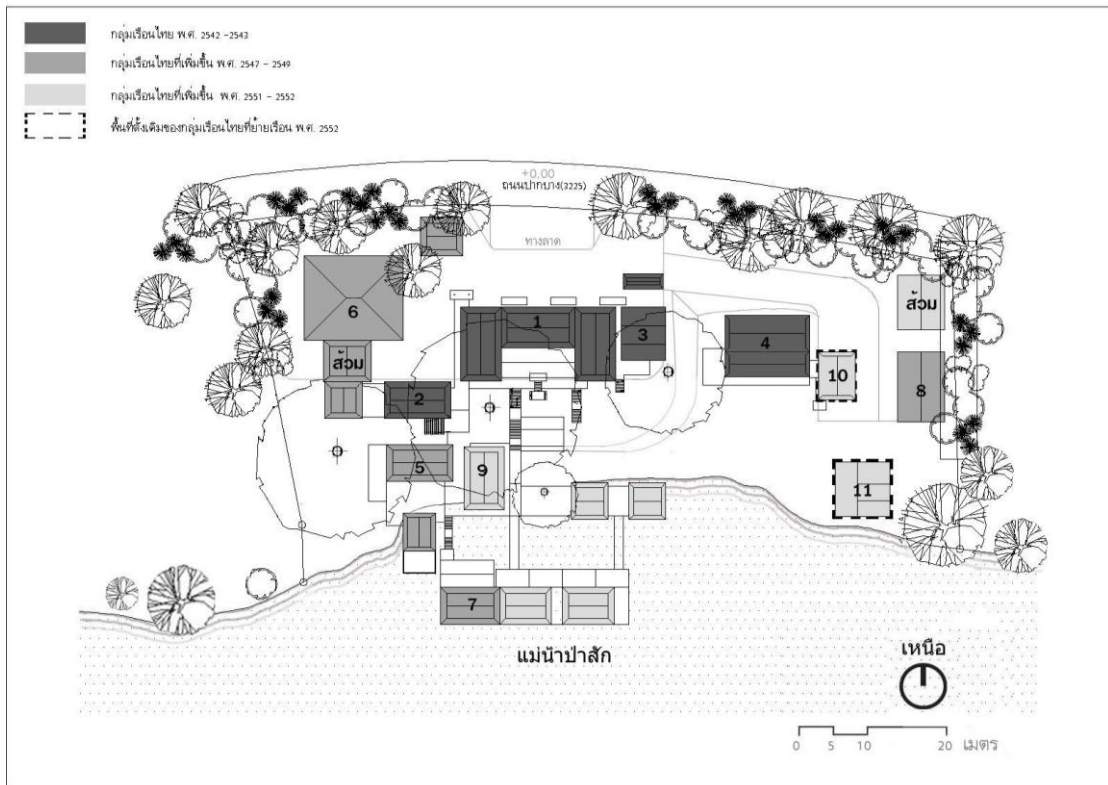
การลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 4 และ 5 เป็นการต่อยอดในเรื่องสัณฐานของชานน้ำและสถาปัตยกรรมบนน้ำจากอุทกภัยในเดือนตุลาคมพ.ศ.2553(ภาพประกอบที่ 4.31 ถึง 4.39) เป็นการพิสูจน์ภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทยและที่กล่าวว่าเรือนไทยเป็นสถาปัตยกรรมสะเทินน้ำสะเทินบกได้อย่างชัดเจน นับเป็นความชาญฉลาดของช่างไทยที่ออกแบบบ้านเรือนที่มีพื้นสูงตั้งอยู่บนเสาซึ่งมีความเหมาะสมกับความเป็นเมืองน้ำของประเทศไทย การยกพื้นได้ถูกสูง ชายคายื่นนอกจากจะช่วยให้เกิดร่มเงา กันแดดกันฝนแล้วยังช่วยในการระบายอากาศ ถ่ายเทอากาศเหมาะกับภูมิภาคร้อนชื้นของบ้านเราได้เป็นอย่างดี รวมทั้งการใช้วัสดุก่อสร้าง โครงสร้าง ฝาเรือนที่เป็นไม้จริง หลังคามุงตบจากด้วยคุณสมบัติของวัสดุจากธรรมชาติจะไม่เก็บสะสมความร้อนเหมือนผนังก่ออิฐฉาบปูนจึงทำให้ผู้อยู่อาศัยมีความสบายมากกว่า

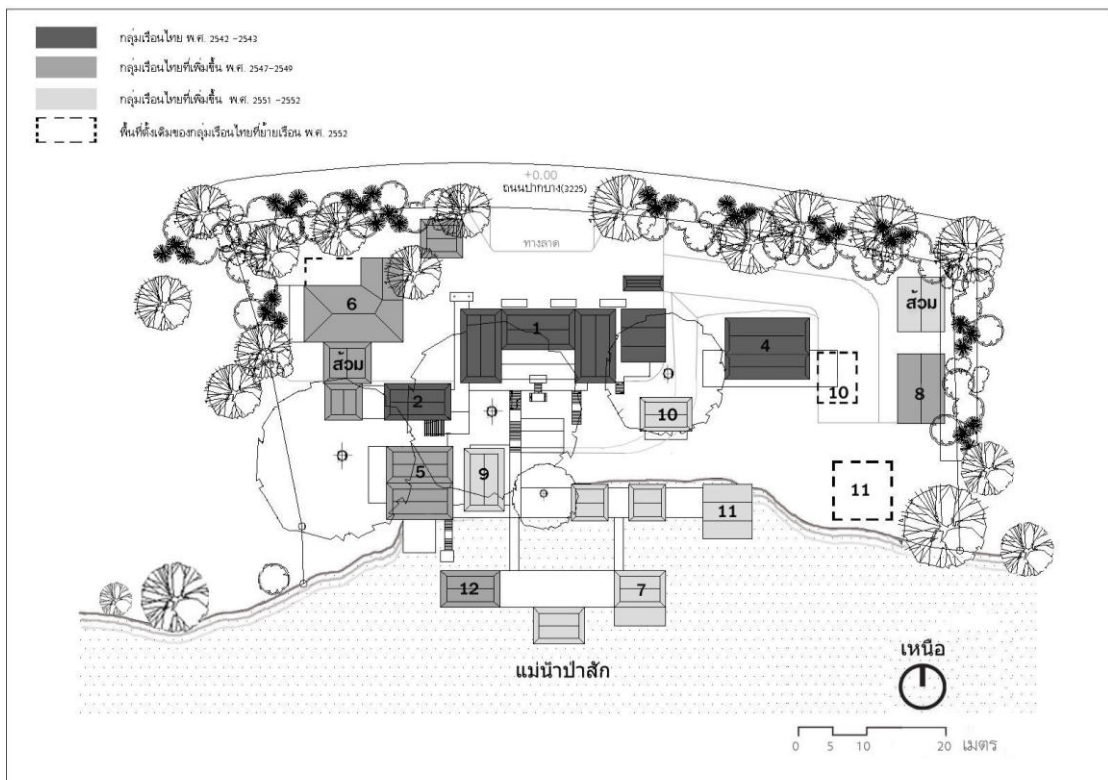
ภาพประกอบที่ 4.81 ผังบริเวณบ้านเขาแก้ว พ.ศ. 2542 - 2543

ภาพประกอบที่ 4.82 ผังบริเวณบ้านเขาแก้ว พ.ศ. 2547- 2549

ภาพประกอบที่ 4.83 ผังบริเวณบ้านเขาแก้ว พ.ศ. 2511 - 2512

ภาพประกอบที่ 4.84 ผังบริเวณบ้านเขาแก้ว พ.ศ. 2513 - 2514

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบการใช้สอยเดิมกับการใช้สอยใหม่

เรือน หลัง ที่	ลักษณะเรือน	การใช้สอยเดิม		การใช้สอยใหม่	
		ชั้นบน	ใต้ถุน	ชั้นบน	ใต้ถุน
1	เรือนหมู่ 3 หลัง ใต้ถุนสูง	พัก อาศัย	เอนกประสงค์	พักอาศัยและถ่ายทำ ภาพยนตร์	สอนเพื่อนรำ ประชุม/ สัมมนา รับประทานอาหาร
2	เรือนจั่วเดี่ยวใต้ ถุนสูง	พัก อาศัย	เอนกประสงค์	เก็บของ	เตรียมอาหารนั่ง พักผ่อน
3	เรือนจั่วเดี่ยวใต้ ถุนทึบ	พัก อาศัย	ไม่ทราบ	เก็บของการแสดง	แต่งตัวนางรำ เก็บ อุปกรณ์
4	เรือนจั่วแฝด มี ชาน	พัก อาศัย	เอนกประสงค์	พักอาศัย	นิทรรศการเรือ ขึ้นส่วนเรือไทย
5	เรือนจั่วเดี่ยว	พัก อาศัย	ไม่มี	พักอาศัย	เก็บของ
6	เรือนกระหลาป่า ปั้นหย่า	พัก อาศัย	รับแขก	เจ้าของพักอาศัย	จัดแสดงผ้าทอโบราณ เก็บของ
7	เรือนแฝด ปะกน มินอก ชาน	พัก อาศัย	ไม่มี	พักอาศัย	ไม่มี
8	ซุ้มข้าว	-	เก็บ ข้าวเปลือก	เก็บขึ้นส่วนเรือนไทย	เก็บขึ้นส่วนเรือนไทย
9	เรือนจั่วเดี่ยว ระเบียงรอบ 3 ด้าน	รับแขก	เอนกประสงค์	ถ่ายทำภาพยนตร์ชมการ แสดงนั่งเล่น , กิน ขันโตก	แสดงอุปกรณ์ ทำไร้ทำ นา ทำสวน
10	เรือนจั่วเดี่ยว ระเบียง 4 ด้าน	พักผ่อน	เอนกประสงค์	พักอาศัย	ชมการแสดงนั่งเล่น
11	เรือนจั่วเดี่ยว ฝา 2 ด้าน	-	-	อ่านหนังสือ	-
12	เรือนจั่วเดี่ยว แฝดรวก	-	พักผ่อน	-	จัดแสดงชาติพันธุ์ ไทยวน

4.2.2 การพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 2

4.2.2.1 การเปรียบเทียบที่พักแรมบ้านเขาแก้วกับบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออนจังหวัดเชียงใหม่ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551

โฮมสเตย์ไทย หมายถึง “ การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งซึ่งนักท่องเที่ยวจะพักร่วมกับเจ้าของบ้านหลังเดียวกัน และศึกษาธรรมชาติ วิถีชีวิตไทยหรือวัฒนธรรมไทย โดยมีการจัดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควรและได้จดทะเบียนต่อสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว” (ข้อมูลจาก: <http://homestaythai.tourism.go.th>)

ด้วยบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี เป็นกลุ่มเรือนไทยที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสายสำคัญ มีการเข้าถึงได้โดยสะดวก ผังบริเวณโดยรอบเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่ช่วยให้ร่มรื่น สบายตาแก่ผู้ที่ผ่านมา ผู้คนที่เข้ามาสัมผัสวัฒนธรรมไทยวนแห่งนี้จะได้รับความพึงพอใจที่เต็มไปด้วยน้ำใจไมตรีจิต ความเอาใจใส่ทุกรายละเอียดของผู้เป็นเจ้าของ ด้วยความอบอุ่นเป็นกันเองนี้ทำให้มีผู้ปรารถนาดีนำไปลงในสื่ออิเล็กทรอนิกส์(Internet)ว่าบ้านเขาแก้วเป็นโฮมสเตย์ จึงมีผู้ติดต่อขอเข้าพักแรมในเรือนไทยแห่งนี้เป็นจำนวนมากรวมทั้งการเข้ามาทัศนศึกษาและจัดกิจกรรมต่างๆ จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโฮมสเตย์ในบทที่ 2 ระหว่างปีพ.ศ.2547-2551 สรุปประเด็นการพัฒนาที่อยู่อาศัยรูปแบบโฮมสเตย์ได้ว่า

- ความสำเร็จในการทำโฮมสเตย์ของชุมชนมาจากภาวะความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มฯ และการมีส่วนร่วมของเหล่าสมาชิก
- การเข้าถึงหมู่บ้านมีความสะดวกสบาย ภายในภายนอกบริเวณหมู่บ้านมีความปลอดภัย ที่พักอาศัยสะดวกสบายในการค้างแรม
- อาจเกิดปัญหาผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมอันนำไปสู่ความแตกแยกภายในชุมชน
- ชุมชนมีความต้องการเงินทุนสำหรับบำรุงรักษาบ้านพักที่เป็นโฮมสเตย์และแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน
- ควรมีหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือกลุ่มวิจัยเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทยของมหาวิทยาลัยเข้าไปดูแล ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ความรู้ เป็นการอนุรักษ์สืบต่อไป
- บทบาทขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมเพื่อสานความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวบ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลให้มากขึ้น โดยเฉพาะกับแกนนำที่ทำงานในชุมชน
- ศักยภาพความพร้อมด้านการจัดการ ด้านส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับต้องปรับปรุงมากที่สุด

ผู้ทำการวิจัยได้เลือกบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มาเปรียบเทียบเนื่องจากชาวบ้านแม่กำปองมีแนวคิดที่จะพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับพื้นที่ใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก และผลงานวิจัยของ ปวีณา งามประภาส, 2550 สรุปไว้ว่าบ้านแม่กำปองมีการบริหารจัดการที่แสดงถึงความโปร่งใส มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน... ตลอดจนเครือข่ายการเรียนรู้และประสานงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน งานเครือข่ายความรู้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ได้จัดพิมพ์หนังสือ ประสบการณ์งานวิจัยจากพื้นที่ เล่มที่ 18 เรื่องเล่าของคน “แม่กำปอง” หมู่บ้านท่องเที่ยวกลางหุบเขาเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 ขึ้น ซึ่งสนับสนุนการพิสูจน์สัมฤทธิ์ฐาน “แนวทางการจัดการโฮมสเตย์ไทยให้มีมาตรฐานด้านคุณภาพ เพื่อให้คุ้มค่ากับเวลาและค่าใช้จ่าย” ให้มีความน่าเชื่อถือ

ตารางที่ 4.4 แสดงการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยตามประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ.2551 ของบ้านเขาแก้ว บ้านต้นตาล และ บ้านแม่กำปอง

มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ตามประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ.2551	บ้านเขาแก้ว	บ้านต้นตาล	บ้านแม่กำปอง
มาตรฐานที่ 1 ด้านที่พัก			
1.1 ลักษณะบ้านพักที่เป็นสัดส่วน	√	√	√
1.2 ที่พักที่นอนสะอาดและสบาย	√	√	√
1.3 มีห้องอาบน้ำและห้องส้วมที่สะอาดมีคิซิด	√	√	√
1.4 มีมุมพักผ่อนภายในบ้านหรือในชุมชน	√	√	√
มาตรฐานที่ 2 ด้านอาหาร			
2.1 ชนิดของอาหารและวัตถุดิบ ที่ใช้ประกอบอาหาร	√	√	√
2.2 มีน้ำดื่มที่สะอาด	x	√	√
2.3 ภาชนะที่บรรจุอาหารที่สะอาด	√	√	√
2.4 ห้องครัวและอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวที่ถูกต้องสุขลักษณะ	√	√	√
มาตรฐานที่ 3 ด้านความปลอดภัย			
3.1 มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	x	x	√
3.2 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย	x	√	√
มาตรฐานที่ 4 ด้านอรรถาสัยไมตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก			
4.1 การต้อนรับและการสร้างความคุ้นเคย	√	√	√
4.2 การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในวิถีของชุมชน	√	√	√
มาตรฐานที่ 5 ด้านรายการนำเที่ยว			
5.1 มีรายการนำเที่ยวที่ชัดเจนซึ่งต้องผ่านการยอมรับจากชุมชน	x	√	√
5.2 ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว	x	√	√
5.3 เจ้าบ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือประสานงานให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว	√	√	√
มาตรฐานที่ 6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน หรือบริเวณใกล้เคียง	√	√	√

มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ตามประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ.2551	บ้าน เขาแก้ว	บ้าน ต้นตาล	บ้านแม่กำ ปอง
6.2 มีการดูแลแหล่งท่องเที่ยว	X	X	√
6.3 มีแผนงาน หรือมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวและลด สภาวะโลกร้อน	X	X	√
6.4 มีกิจกรรมในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว เพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมและลดสภาวะ โลกร้อน	X	X	√
มาตรฐานที่ 7 ด้านวัฒนธรรม			
7.1 การดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น	√	√	√
7.2 การรักษาวิถีชุมชน คงไว้เป็นกิจกรรมปกติ	√		√
มาตรฐานที่ 8 ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน			
8.1 ผลิตภัณฑ์จากชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึกของฝาก หรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว	√	√	√
8.2 มีผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่า และมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	X	√	√
มาตรฐานที่ 9 ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์			√
9.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน	X	√	
9.2 มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์	X	√	√
9.3 กฎ กติกา การทำงาน ของคณะกรรมการ	X	√	√
9.4 มีการกระจายและผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	X	√	√
9.5 ระบบการจองล่วงหน้า การลงทะเบียน และ ชำระเงินล่วงหน้า	X	√	√
9.6 รายละเอียดค่าธรรมเนียมและการบริการต่างๆ ที่ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน	X	√	√
มาตรฐานที่ 10 ด้านการประชาสัมพันธ์			
10.1 มีเอกสาร สิ่งพิมพ์ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน	X	√	√
10.2 มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	√	√	√
รวมเป็น 31 ดัชนีชี้วัด	15	19	31
ค่าเฉลี่ยร้อยละ100	48	61	100

สำหรับการประเมินตามมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551 มาตรฐาน 10 ด้าน 31 ดัชนีชี้วัด โดยเปรียบเทียบระหว่างบ้านเขาแก้ว โฮมสเตย์บ้านต้นตาลของนางลำเจียกที่ได้รับรางวัลกนิรีทองคำในปีพ.ศ.2551 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และโครงการภายใต้แผนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขจังหวัดสระบุรี หมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรม หมู่ที่ 4 ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาใต้ พ.ศ.2550 และโฮมสเตย์บ้านแม่กำปอง พบว่าบ้านแม่กำปองได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 100 บ้านต้นตาลได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ61 และบ้านเขาแก้วได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 48 ขณะที่รายชื่อโฮมสเตย์ที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวรวม 80 แห่ง ไม่ปรากฏชื่อโฮมสเตย์ในจังหวัดสระบุรี (ภาคผนวก ค) การประเมินครั้งนี้ผู้ทำการวิจัยใช้วิธีการสังเกตเปรียบเทียบในพื้นที่จริง

สรุป ถ้าบ้านเขาแก้วจะพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551 จะต้องปฏิบัติให้ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ75 จากมาตรฐานที่ต้องปฏิบัติตามมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดตามลำดับ ดังนี้

มาตรฐานที่ 3 ด้านความปลอดภัยได้ค่าเฉลี่ยร้อยละศูนย์ต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 2 ดัชนีชี้วัด
 มาตรฐานที่ 9 ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละศูนย์ต้องดำเนินการให้มากกว่า
 หรือเท่ากับ 5 ดัชนีชี้วัด มาตรฐานที่ 6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 25
 ต้องดำเนินการให้มากกว่าหรือเท่ากับ 3 ดัชนีชี้วัด มาตรฐานที่ 5 ด้านรายการนำเที่ยวได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ
 33.33 ต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 3 ดัชนีชี้วัด มาตรฐานที่ 8 ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าของ
 ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 50 ต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 2 ดัชนีชี้วัด เช่นเดียวกับมาตรฐาน
 ที่ 10 ด้านการประชาสัมพันธ์ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 50 ต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 2 ดัชนีชี้วัด

4.2.2.2 ความคุ้มค่าบนเส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวนสระบุรี

จากการลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 1 พบแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชนแบ่งได้เป็น 4
 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาคารทางศาสนา กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 และกลุ่มประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ดังข้อมูลที่ปรากฏในข้อ 4.1.3 สามารถนำมาจัดเป็นเส้นทาง
 ท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวน(ภาพประกอบที่ 4.85) ได้หลายลักษณะ ทั้งแบบไป-กลับวันเดียว
 (one day trip) แบบทัศนศึกษา และแบบมาพักค้างคืน เช่น เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางทำบุญไหว้พระ
 แก้ววัดลำน้ำป่าสักข้อ 4.1.3.2 เส้นทางบกเป็นเส้นทางสายประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญ และแหล่ง
 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดาวเรือง(บ้านโดนด) ตำบลดาวเรือง
 อำเภอเมืองสระบุรี กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาลหมู่ที่ 4 ตำบลต้นตาล-พระยาท อำเภอลำไ้
 และกลุ่มทอผ้ายกมุกบ้านงามล้อม หมู่ที่ 8 ตำบลต้นตาล-พระยาท อำเภอลำไ้ การเยี่ยมชมตลาด
 เช้าวันอาทิตย์บริเวณช่วงบ้านต้นตาล กับตลาดดำน้ำต้นตาลซึ่งเปิดจนถึงสี่โมงเย็น การรับประทานอาหาร
 อาหารกลางวันในตลาดร้อยปีเสาในบรรยากาศห้องแถวฝ้ายถึงที่ทอดยาวตามลำน้ำป่าสัก ชิมเกี่ยว
 กรอบละมุดลิ้นสูตรโบราณของตลาดเรือไม้แห่งนี้ ตอนเย็นชมการแสดงฟ้อนรำพื้นบ้าน
 วัฒนธรรมล้านนาพร้อมรับประทานอาหารแบบขันโตกที่หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี
 ริมน้ำป่าสัก ทั้งนี้ทางองค์กรการบริหารส่วนตำบลต้นตาล – พระยาทได้จัดทำคู่มือท่องเที่ยวบ้าน
 ต้นตาล จังหวัดสระบุรี นอกจากนี้ยังมีสถานที่ที่น่าสนใจสำหรับชมชมชมครั้งมาตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติ
 พันธุ์ไทยวนสองฝากริมแม่ป่าสักไปทางทิศตะวันออกของอำเภอลำไ้จนถึงวัดจันทบุรีที่ชุมชน
 ควรจะทำการศึกษารวบรวมต่อไป

ภาพประกอบที่ 4.85 แผนที่แหล่งเรียนรู้ชุมชน จ.สระบุรี

4.2.2.3 ความเหมือนและความแตกต่างของบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไท ยวนสระบุรีกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจ่าทวี จังหวัดพิษณุโลก

จากตารางที่ 4.2 พบว่ากิจกรรมที่บ้านเขาแก้วทำมากที่สุดคือการจัดแสดงนิทรรศการซึ่งมีลักษณะการจัดการเช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์ ผู้ทำการวิจัยพบว่าพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจ่าทวีจังหวัดพิษณุโลกและหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีมีลักษณะคล้ายกัน คือ เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลเกิดจากความเป็นตัวของตัวเองและมีวินัยต่อความมุ่งมั่นของผู้เป็นเจ้าของ ท่านทั้งสองได้รับการยอมรับจากสังคม โดยที่จ่าทวีได้รับเลือกเป็นบุคคลดีเด่นของชาติ สาขาการพัฒนาสังคมด้านศิลปวัฒนธรรมประจำปีพ.ศ.2533 (นัยนา โรจนทัฬหะ, 2537: 45-48) ส่วนอาจารย์ทรงชัยแห่งหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีได้รับแผ่นป้ายเกียรติภูมิแห่งแผ่นดินจากโครงการThink Earth ปีพ.ศ.2533 และเรื่องราวของทั้งสองท่านสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Internet) สำหรับความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การใช้สอยระหว่างหอวัฒนธรรม(cultural center) และพิพิธภัณฑ์ (museum)

ภาพประกอบที่ 4.86 แผ่นป้ายเกียรติภูมิแห่งแผ่นดินจากโครงการ Think Earth ปีพ.ศ.2533 มอบให้กับ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี

ภาพประกอบที่ 4.87 แผนผังอาคารพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลก

ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวีมีสองฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการโดยคุณพรศิริ บูรณเขตต์(ลูกสาว) และฝ่ายจัดแสดงมีจำสืบเอกทวีเป็นหลัก สำหรับการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์นี้ แบ่งเป็น 4 ส่วนในอาคาร 6 หลัง ประกอบด้วย

1. นิทรรศการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพิษณุโลก 2 สมัย ได้แก่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์
2. ข้าวของเครื่องใช้จากทุกภูมิภาค จัดเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ความเชื่อ ภาษาและวรรณกรรม ศิลปะและหัตถกรรม ดนตรีและการละเล่น วิถีชีวิตและความเป็นอยู่
3. วิถีชีวิตของชาวไททรงดำกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพจาก เพชรบุรี,ราชบุรี มาตั้งหลักแหล่งที่ อบต.บางระกำ
4. คลังพิพิธภัณฑ์ใช้เก็บรวบรวมวัตถุสิ่งของอีกเป็นจำนวนมาก เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ วัตถุธรรมชาติ และเครื่องมือแพทย์แผนโบราณ เป็นต้น

ด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานและวิธีการจัดการกับปัญหาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี

1. การขาดงบประมาณเพื่อใช้เป็นค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าซ่อมแซมสิ่งของ-อาคาร ค่าแรงพนักงาน ค่ายาม แก้ไขโดยการเปิดร้านขายของพื้นบ้าน ของที่ระลึก ใช้เงินอย่างสมเหตุสมผล ใช้พนักงานให้คุ้มประโยชน์(เพิ่มวันหยุด เพิ่มสวัสดิการ) ช่วงเทศกาลก็รับนักศึกษาฝึกงานขายแผ่นพับในราคาต้นทุน

2. การเติบโตของพิพิธภัณฑ์ควบคุมไม่ให้โตเกินไป ไม่เน้นโฆษณาแบบเชิญชวนมวลชน เน้นกลุ่มคนที่เป็นผู้ใฝ่หาในระดับหนึ่ง ไม่ใช่พวกฉาบฉวย

3. นักวิชาการซึ่งไม่เคยชอบคุณในฐานะผู้รวบรวมข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูล

4. พวกคนใหญ่โตมาเรียกร่องเอาโน่นเอานี้ (พรศิริ บูรณเขตต์, 2547: 57)

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวีเก็บค่าเข้าชมตามอัตราเข้าชมพิพิธภัณฑ์ทั่วไป

...ครอบครัวเราทำงานพิพิธภัณฑ์ด้วยใจ ไม่ได้เป็นหน้าที่.... (พรศิริ บูรณเขตต์, 2547: 58)

ตารางที่ 4.5 คุณลักษณะระหว่างบ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี

คุณลักษณะ	บ้านเขาแก้ว (หอวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไทยวน จังหวัดสระบุรี)	พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี จังหวัด พิษณุโลก
1. ตัวบุคคล	เหมือนกัน	
1.4 ความเป็นตัวของตัวเองมีวินัยต่อความมุ่งมั่นของเจ้าของ	เหมือนกัน	
1.5 ได้รับการยอมรับจากสังคม	Think Earth	กระทรวงวัฒนธรรม
1.1 พื้นฐานครอบครัว	มีฐานะ	ยากจน
1.2 การศึกษา	อาชีวศึกษา	มัธยมปีที่ 3
1.3 อาชีพ	ครู	ช่างปั้นหล่อพระพุทธรูป
2. กิจกรรมหรือการจัดแสดง	แสดงวัฒนธรรมล้านนา - ภาษายวน - การแต่งกาย - การฟ้อนรำ - อาหารแบบขันโตก	จัดแสดงข้าวของเครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้านไทยในยุคเก่า
3. สิ่งปลูกสร้าง	กลุ่มเรือนไทยจากการ ขอ-ซื้อ-ให้	บ้านพักอาศัยและ ปลูกสร้างอาคารใหม่
4. โครงสร้างการบริหารจัดการ	ทำงานภายในครอบครัว	การจัดเก็บค่าเข้าชม มีผู้นำชมที่ไม่ใช่เจ้าของ

สรุป บ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี จังหวัดพิษณุโลกมีความเหมือนกันด้านเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล การได้รับการยอมรับในสังคม การสะสมสิ่งของที่ผู้อื่นไม่เห็นคุณค่าแต่กลับมากด้วยภูมิปัญญา การหาซื้อได้ด้วยทรัพย์สินเงินทองของตนเอง ส่วนความแตกต่างได้แก่ กิจกรรมหรือการจัดแสดง และโครงสร้างการบริหารจัดการของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวีเป็นรูปธรรมมากกว่าบ้านเขาแก้ว

4.3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 1 “ บ้านเขาแก้วเป็นแหล่งถ่ายทอดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยวนสระบุรีและเรือนไทยให้คงอยู่(อยู่รอด) ” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

- บ้านเขาแก้วไม่มีลักษณะทางกายภาพของชุมชนล้านนา แต่บริเวณบ้านและตัวบ้านมีลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นล้านนาเหมือนกับบ้านไถยวน ที่คอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนโสมสเดย์บ้านต้นตาลของนางลำเจียกมีลักษณะทางกายภาพของชุมชน คือ ลานกลางหรือช่วงบ้านเป็นที่ตั้ง “เสาดิจบ้าน” ซึ่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางประเพณีของหมู่บ้านต้นตาลเหมือนบ้านไถยวนที่คอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ แต่บริเวณบ้านและตัวบ้านมีลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นล้านนาบ้านไถยวนเพียงส่วนน้อย

- พื้นที่ใช้สอยของกลุ่มเรือนไทยและบริเวณรอบบ้านเขาแก้วใช้จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาที่ทำสม่ำเสมอจำนวนมากที่สุดคือการจัดแสดงนิทรรศการ รองลงมาได้แก่การพักผ่อนและวิถีชีวิตประจำวัน ส่วนกิจกรรมวัฒนธรรมล้านนาทำเพียงบางครั้ง (ตารางที่ 4.2)

- ภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว นับเป็นแหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียนที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับนักศึกษาศาสาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ แสดงถึงวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยด้วยความเข้าใจ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะวิธีการก่อสร้างเรือนไทย

จากการพิสูจน์สมมุติฐานข้อที่ 2 “ การบริหารจัดการเรือนแรม(โสมสเดย์)ไทยวนขึ้นอยู่กับชุมชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมด้วยการร่วมกันสืบทอดเอกลักษณ์ชุมชนด้วยความเต็มใจ ” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

- ถ้าบ้านเขาแก้วและโสมสเดย์บ้านต้นตาลจะพัฒนาเป็นเรือนแรม(โสมสเดย์)ให้มีมาตรฐานจะต้องปฏิบัติตามประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เรื่อง กำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโสมสเดย์ไทย พ.ศ.2551 และเมื่อทำการเปรียบเทียบที่พักแรมกับบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่พบว่าชุมชนบ้านแม่กำปองมีผู้นำที่เข้มแข็ง สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ช่วยกันศึกษา สืบทอดเอกลักษณ์ทางระบบนิเวศ วิถีชีวิตท้องถิ่น ลดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างกฎระเบียบชุมชนปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นระเบียบก่อนจะมีกฎหมายมาตรฐานโสมสเดย์ไทย พ.ศ. 2551 แสดงถึงความสามัคคีของคนในชุมชนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลานในอนาคต

- ความคุ้มค่านเส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวนสระบุรี จากการรวบรวมข้อมูล การลงพื้นที่สำรวจ และสัมภาษณ์ สามารถจัดแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชนแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาคารทางศาสนา กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ

กลุ่มประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายขึ้นอยู่กับชุมชนจะบริหารจัดการอย่างไร หากจะนับความคุ้มค่าคงประเมินเป็นมูลค่ามิได้เพราะไม่สามารถวัดคุณค่าทางจิตใจ อีสระภาพ ความรักชาติ ความเป็นผู้นำ และรากเหง้าทางวัฒนธรรมด้วยมาตรวัดใดๆได้

- บ้านเขาแก้วหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรีมีลักษณะคล้ายกับพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านจันทวี จังหวัดพิษณุโลก หรือเรียกบ้านเขาแก้วอีกชื่อหนึ่งว่า พิพิธภัณฑสถานชาติพันธุ์ในท้องถิ่น มีความแตกต่างด้านการจัดแสดงทางวัฒนธรรมล้านนากับข้าวของเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน สิ่งที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดคือบ้านเขาแก้วยังไม่มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน

จากการพิสูจน์สมมุติฐานทั้ง 2 ข้อ เป็นการตอบคำถามการวิจัยที่ว่า การบริหารจัดการบ้านเขาแก้วให้เป็นเรือนแรม(โฮมสเตย์)ได้อย่างไร ส่วนบ้านเขาแก้วเป็นสถานที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ตามวิถีชีวิตชาวไทยวนด้วยความเบิกบานได้หรือไม่ นั่นจะเป็นการยืนยันลักษณะของคนชวน 10 ประการ ได้แก่ นักเดินทาง ชอบสร้างบุญ อุคหนุนกัน ขยันดี กวีเก่ง นักเลงลือฝีมือดี ของขลัง มั่น กตัญญู รักหมู่พวก (พิเนตร น้อยพุทธา, 2545) ว่าเป็นจริงหรือไม่ นอกจากนี้ยังผู้ทำการวิจัยรู้จักบ้านเขาแก้วมากเท่าไรยังเป็นการเน้นย้ำความหมายของคำว่า เรือนแรม ที่พักค้างแรมเหมือนอยู่กับญาติเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่นมากขึ้นเท่านั้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย

ผู้ทำการวิจัย มีความเข้าใจวิถีวิทยาของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น พบว่าแต่ละท้องถิ่นยังมีเอกลักษณ์ชุมชนอีกมากที่ควรศึกษารวบรวม และรักษาเอกลักษณ์ชุมชนไว้ให้ได้ภายใต้รูปแบบการดำรงชีวิตใหม่ในกรอบของเศรษฐกิจ สังคม และ สภาพแวดล้อมปัจจุบัน

กระบวนการทำงานกับแผนที่ความคิด(Mind Map) เป็นการหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่จะทำหรือเป็นการทำความเข้าใจงานที่จะทำ พบว่ายังมีบางงานที่ต้องทำต่อ คือ ชุมชนพิจารณา

การเชื่อมโยงงานวิจัยกับหลักสูตรในด้านเสริมทักษะวิชาการและวิชาชีพให้แก่ นักศึกษาฝึกงานชั้นปีที่ 5 หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต และนักศึกษาปริญญาโทหลักสูตร วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้าง ได้ผลตอบรับที่ดี

การบริการวิชาการสู่สังคม University Social Responsibility (Sripatum USR) งานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์ที่ 5 ของมหาวิทยาลัยได้

ระยะเวลา 1 ปีการศึกษา แต่ปฏิบัติจริงใช้เวลา 1 ปี 10 เดือน มีข้อดี คือ ได้ประจักษ์ถึงภูมิปัญญาเรือนไทยจากผลกระทบจากอุทกภัยเดือนตุลาคม พ.ศ. 2553 และเห็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ชุมชนยังขาดความเข้าใจด้านภูมิทัศน์

การลงพื้นที่สำรวจเก็บรวบรวมข้อมูล มีการวางแผนลงพื้นที่รวม 3 ครั้ง ในทางปฏิบัติจริงรวม 5 ครั้ง ด้วยภาระความรับผิดชอบของผู้ทำการวิจัยในการดูแลหลักสูตรปริญญาโทสาขาการบริหารงานก่อสร้างที่เปิดใหม่ปีการศึกษา 2552 การดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าวปีการศึกษา 2554 ตามข้อกำหนดของ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา(สกอ.) ตารางเวลาทำงานของผู้ช่วยภาคสนามและตารางเวลาทำงานของผู้ช่วยวิจัย มีผลต่อการปรับแผนงานการลงพื้นที่

ข้อมูลการวิจัยได้มาจากการสอบถามเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิท้องถิ่น ใช้แบบสอบถามกับ ประชากร 3 กลุ่ม การสังเกต การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิจากการ สืบค้นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุด หนังสือ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์(Internet) หลาย แหล่งที่เชื่อถือได้

5.2 สรุปผลการวิจัย

เมื่อกล่าวถึงความเป็นมาของชาวไไทยวนสระบุรีจากการย้ายถิ่นฐานของกัลุ่มชาติพันธุ์ไไทยวนที่อพยพจากเมืองเชียงแสนมาตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านต้นตาลกว่า 200 ปีที่ผ่านมา เป็นไปตามทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (Ektistics) มีองค์ประกอบ 5 อย่าง ได้แก่ ธรรมชาติ คน สิ่งปลูกสร้าง สังคม และเครื่องช่าย ซึ่งยังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง และเมื่อกล่าวถึงไไทยวนหรือไไทยวน คือการกัล่าวถึงคนไทยที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นเฉพาะกลุ่ม คือ วัฒนธรรมล้านนา ซึ่งชาวไไทยวนที่สระบุรีมีวัฒนธรรมล้านนาที่โดดเด่น ได้แก่ การใช้ภาษาพื้นถิ่น ส่วนการแต่งกายด้วยการใส่เสื้อแขนกระบอกนุ่งผ้าถุง การพ็อนรำพื้นถิ่น การรับประทานอาหารแบบขันโตกจะจัดแสดงเมื่อมีผู้มาเยือนเท่านั้น สำหรับวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยแบบบ้านไไทยวนที่ดอยสะเก็ดจังหวัดเชียงใหม่มีให้เห็นที่บ้านเขาแก้วเท่านั้น

ผลการวิจัย หัวข้อ การพัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)ชุมชนเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบาน กรณีบ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง อำเภอเมืองสระบุรี ได้ตอบคำถามการวิจัยว่า การบริหารจัดการบ้านเขาแก้วให้เป็นเรือนแรม(โฮมสเตย์)สามารถทำได้และต้องปฏิบัติตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551 ใน 10 มาตรฐาน 31 คัชนีชี้วัด ส่วนบ้านเขาแก้วเป็นสถานที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ตามวิถีชีวิตชาวไไทยวนด้วยความเบิกบาน เพราะชาวไไทยวนที่บ้านเขาแก้วยินดีถ่ายทอดการทำอาหารเหนือ และการพ็อนรำให้แก่ผู้มาเยือนด้วยความเต็มใจ ณ ที่นี้อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาวไไทยวนสระบุรีได้ดีได้ทุกด้าน

บ้านเขาแก้วเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบานได้เพราะชาวบ้านและลูกหลานในชุมชนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาคินดีที่จะถ่ายทอดสอนการพ็อนรำเพลงพื้นฐานและเพลงพื้นถิ่นต่างๆ สอนการจัดเตรียมอาหารแบบขันโตกให้แก่ผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยว อาจารย์ทรงชัยจะจัดเตรียมการแสดงพร้อมรับประทานอาหารแบบขันโตกไว้เป็นอย่างดี มีการกัล่าวถึงความเป็นมาของชาวไไทยวนสระบุรี จะเชิญชวนผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้านนา เช่น การเชิญโตก แนะนำให้ไปเยี่ยมชมการผลิตผ้าทอมือที่ตำบลต้นตาลทั้งสองแห่ง รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางสายวัฒนธรรมบนถนนปากบาง(สาย3225)ที่ตัดขนานไปกับแม่น้ำป่าสัก

การเปรียบเทียบสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักแรมในหมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับของชุมชนเพื่อไม่ให้กระทบวิถีชีวิตชุมชน แสดงว่ามีนักท่องเที่ยวเห็นความค้คุณค่าของเวลาและค่าใช้จ่ายจึงอยากไปท่องเที่ยวที่หมู่บ้านแม่กำปองเป็นจำนวนมาก นับว่าหมู่บ้านแม่กำปองมีการบริหารจัดการที่ดี สมควรเป็นตัวอย่างให้ชุมชนอื่นๆเข้าไปศึกษา

หากชุมชนไไทยวนสระบุรี ได้แก่ หมู่บ้าน โตนด หมู่บ้านต้นตาล หมู่บ้านสวนดอกไม้ และหมู่บ้านอื่นๆในอำเภอเสาไห้ที่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์ไไทยวนและวัฒนธรรมล้านนา

ร่วมกันทำความเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเช่นเดียวกับหมู่บ้านแม่กำปอง จะทำให้ชาวบ้านได้พูดคุยกันมากขึ้น มีเวทีพูดคุย หรือ วางแผนแนวทางการพัฒนาชุมชนร่วมกันมากขึ้นจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และด้วยข้อมูลด้านต่างๆจากการวิจัยนี้อาจมีส่วนช่วยการกำหนดแนวทางและระบบการบริหารจัดการเอกลักษณ์ชุมชน การจัดการการท่องเที่ยวที่สามารถบอกเล่าได้ เช่น เส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมไทยวนสระบุรี และภูมิปัญญาเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว เป็นต้น เป็นการเตรียมความพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนก่อนที่ภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยจะถูกกลืนด้วยวัฒนธรรมตะวันตก

5.3 อภิปรายผล

การบริหารจัดการบ้านเขาแก้วที่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นหอวัฒนธรรมพื้นบ้าน(folk cultural centre) พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน(folk museum) พิพิธภัณฑ์มีชีวิต(life museum) หรือพิพิธภัณฑ์ทางชาติพันธุ์ในท้องถิ่น ควรทำการศึกษาย่างจริงจังเพื่อหาความเหมาะสม และด้วยข้อจำกัดของบ้านเขาแก้ว เช่น คนทำงานมีน้อย มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนคนทำให้ต้องเริ่มต้นกันใหม่ เจ้าของอยากจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแต่มีคนหยิบไปโดยไม่แจ้งให้ทราบ เพราะเปิดให้บุคคลภายนอกเข้าออกได้ตลอดเวลา

การปรุงเรือนไทย กรณีบ้านเขาแก้วได้รักษาลักษณะเรือนไทยเป็นอย่างดี มีการต่อเติมห้องน้ำ-ส้วมเพื่อความสะดวกสบายของกลุ่มผู้มาเยี่ยมชมและนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทยวน เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาเรือนไทยที่มีความหลากหลายและหาได้ยากในปัจจุบัน หากจะพัฒนาบ้านเขาแก้วเป็นโฮมสเตย์จะต้องบริหารจัดการตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยพ.ศ.2551

การคืนข้อมูลให้ชุมชนในที่นี้ คือ การนำรายงานและเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ไปนำเสนอในเวทีชาวบ้าน(เวทีแห่งการเรียนรู้)ให้กับชุมชนไทยวนสระบุรีทั้งในตำบลต้นตาล และตำบลดาวเรืองที่มีวัฒนธรรมล้านนาที่เด่นชัด รวมทั้งองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อชุมชนจะได้นำข้อมูลนี้ไปต่อยอดและช่วยยกระดับวิถีคิดในการบริหารจัดการชุมชนด้วยการวิจัยและพัฒนา

(Research and Development - R&D)

5.4 ข้อเสนอแนะ

ผู้ทำการวิจัยจึงขอเสนอแนะเป็นแนวทางการพัฒนา ดังต่อไปนี้

5.4.1 ควรมีการจัดการความรู้(Knowledge Management) เช่น จัดทำหนังสือชุดแหล่งเรียนรู้ชุมชนไทยวนสระบุรี : ชุดการเรียนรู้ปรัชญาทางวัฒนธรรมล้านนากับชาติพันธุ์ไทยวน

สระบุรี ภาษาไทยวน การแต่งกาย การฟ้อนรำพื้นบ้าน อาหารแบบขันโตก และภูมิปัญญาการปลูก
เรือนไทยเพื่อสืบทอดสู่รุ่นลูกหลาน

5.4.2 ควรจัดทำเอกสารหรือสื่อที่จะให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มอาคารทาง
ศาสนา กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกลุ่มประเพณีศิลป
วัฒนธรรม นอกจากนี้เอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นตาล – พระยาทศ. **คู่มือท่องเที่ยว
บ้านต้นตาล, จังหวัดสระบุรี.พิมพ์ครั้งที่ 1** ได้มีการเขียนภาษาไทยวนไว้ แต่ไม่ปรากฏในการพิมพ์
ครั้งที่ 2

5.4.3 สร้างความต่อเนื่องการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมแบบเชิงแผนประจำ
ทุกปี เช่น ประเพณีทำบุญสลากภัต

5.4.4 ควรออกแบบและควบคุมภูมิทัศน์ก่อนจะมีการขยายสิ่งปลูกสร้าง เช่น ที่
ตลาดต้นตาล ต้นตาล ร้านค้าบริเวณตลาดต้นตาลมีการก่อสร้างอย่างหนาแน่นบดบังบริเวณจัด
แสดงเรือยวณารายณ์ประสิทธิ์ และการสร้างร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึกด้วยโครงสร้างคอนกรีต
เสริมเหล็ก ผงังก่ออิฐฉาบปูน มุงหลังคากระเบื้องซีเพคโมเนีย บดบังทางเข้าโฮมสเตย์ของนางลำเจียก
ที่เป็นเรือนไม้จริงยกได้สูง โลงอายุกว่าร้อยปีซึ่งได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเมื่อ
พ.ศ.2550

5.4.5 ควรมีการสร้างความเข้าใจในวิถีวิทยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยใช้เวที
ชาวบ้าน จะเป็นการสร้างเครือข่าย(Network)นักวิจัยชุมชนให้มีเครื่องมือในการที่จะหาคำตอบต่อ
ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างมีหลักการ และการนำผลงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์

5.4.6 ควรมีการสร้างความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง(Stakeholders)ตั้งแต่
ระดับชุมชน ระดับหมู่บ้าน ระดับชาวบ้าน ทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นสิ่งจำเป็น

ภาพประกอบที่ 5.1 โฮมสเตย์บ้านต้นตาล รูปซ้ายเมื่อพ.ศ.2552 รูปขวาเมื่อพ.ศ.2554

ผลงานวิจัยบ้านเขาแก้วนี้จะเป็นแนวทางให้ชุมชนนำไปปรับใช้เพื่อค้นหารูปแบบการสืบสานเอกลักษณ์ท้องถิ่น เห็นความสำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรมล้านนา เข้าใจภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทย และพัฒนาโฮมสเตย์ไทยให้มีมาตรฐานเพื่อตอบรับกับการเปิดการค้าเสรีในพ.ศ.2558 (AFTA2015) เพราะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกระหายใคร่สัมผัสความเป็นไทย เอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยที่แตกต่างจากวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน รวมทั้งคนไทยจะได้หันมาท่องเที่ยวภายในประเทศและนำไปสู่การสร้างเสริมรายได้ให้กับชุมชนโดยชุมชนอีกทางหนึ่ง

ดังนั้น “การพัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)ชุมชนเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบาน ภูมิปัญญาบ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง อำเภอเมืองสระบุรี” ครั้งนี้ บ้านเขาแก้วจึงไม่ใช่โฮมสเตย์แต่เป็นกลุ่มเรือนไทยที่มีพื้นที่ใช้สอยทางวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวนสระบุรี เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมล้านนา ได้แก่ การใช้ภาษา การแต่งกาย การฟ้อนรำ การรับประทานอาหารแบบขันโตก การวางผังบริเวณบ้าน และภูมิปัญญาการปลูกเรือนแบบไทยวน โดยมีผู้สอนถ่ายทอดทักษะด้วยความเต็มใจไม่ปิดบังให้แก่ผู้มาท่องเที่ยว ผู้เยี่ยมชม รวมทั้งลูกหลานชาวบ้านที่มีความตั้งใจเรียนรู้ นำไปประยุกต์ใช้ นำไปสืบทอดด้วยความเข้มข้น สดใสตลอดไป บ้านเขาแก้วจึงเป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบาน นอกจากนี้พื้นที่วัฒนธรรมท้องถิ่น และกรอบการปฏิบัติจะช่วยคัดเลือกและจำกัดจำนวนผู้มาท่องเที่ยวและผู้มาพักแรมตามวิถีชีวิตดั้งเดิม และสามารถพัฒนาบ้านเขาแก้วเป็นเรือนแรมที่มีมาตรฐาน มีคุณค่าได้ในที่สุด

ความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ไทยวน ด้วยการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนา สร้างสมภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทยที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จับต้องไม่ได้ แต่จะคงอยู่ตราบนานเท่านานเพราะเป็นคุณค่าที่ฝังลึกในจิตใจ เป็นแหล่งปัญญาที่เบิกบาน สัมผัสครั้งใดก็เปี่ยมด้วยความสุข

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. 2553. **คุณลักษณะ&วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น**. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- กาญจนา ทองทั่ว. 2552. **ลีลาวิจัยไพบ้าน**. เชียงใหม่:วนิดาการพิมพ์.
- จิราวรรณ แสงเพชร. 2552. “ พุทธศิลปกรรม วัดเขาแก้ววรวิหาร อ.เสาไห้ จังหวัดสระบุรี และ
เบญจสุทธิดังคา ทำหินลาด. ” ใน **หนังสือที่ระลึกการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โชติ กัลยาณมิตร. 2518. **พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง**. กรุงเทพฯ: การไฟฟ้า
ฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย.
- โชติ กัลยาณมิตร. 2539. **สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม**.สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรม
ราชูปถัมภ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปณิธาน วิเศษศิริ. บรรณาธิการ. 2551. “ วัฒนธรรมไทยวนยังอยู่ที่ สระบุรี.” *Travel Tip
Magazine*. 57 : 20 -33.
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. 2523. “ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง มาตรฐานการอยู่อาศัยสำหรับ
เคหะสงเคราะห์ในฮ่องกง. ” กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรศิริ บุรณเขตต์. 2547. **ชีวิตพิพิธภัณฑ์ ชีวิตและงานวัฒนธรรม จำลึบเอกทวี บุรณเขตต์**.
พิชญ์โลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.
- พิเนตร น้อยพุทธธา. 2545. “ ไทยวนสระบุรี.” ใน **เอกสารโครงการเสวนาสัญจร:พิพิธภัณฑ์ทางชาติ
พันธุ์ในท้องถิ่น** ร่วมจัดโดย สภาวัฒนธรรมตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
ชมรมไทยวนสระบุรี และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน).
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค.
- ฤทัย ใจจงรัก. 2539. **เรือนไทยเดิม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2543. **เรือนไทย บ้านไทย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สมคิด จิระทัศนกุล. 2544. **วัด:พุทธศาสนสถาปัตยกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สวาท เสนาณรงค์และน้อม งามนิสัย. 2543. **ไทยแอตลาส**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ไทยร่วมเกล้า.

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงพาณิชย์. 2544.

ประวัติศาสตร์การพาณิชย์นาวีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. จันทบุรี: สำนักพิมพ์สมพันธ์.
สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. 2551. “แบบประเมินดัชนีชี้วัดคุณภาพ มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย
2551.”(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://homestaythai.tourism.go.th>

เสนอ นิลเดช. 2547. เรือนเครื่องผูก. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

เสนอ นิลเดช. 2544. ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลต้นตาล – พระยาทศ. คู่มือท่องเที่ยวบ้านต้นตาล. พิมพ์ครั้งที่ 1.
สระบุรี. แผ่นพับ.

อรศิริ ปาณินท์. 2539. บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรศิริ ปาณินท์. 2546. “รายงานวิจัย เรื่อง หมู่บ้านลอยน้ำของไทย.” กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร (องค์การมหาชน) .

Konstantinos A. DOXIADIS. 1969. Ekistics an Introduction to the Science of Human
Settlements. Great Britain: Hutchinson & Co.,(Publishers)Ltd.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

ภาคผนวก ก

ศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

1. ศัพท์สำคัญงานวิจัย

ชุมชน น. หมายถึง หมู่ชน, กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน.(พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.)

ปัญญา น. หมายถึง ความรอบรู้, ความรู้ทั่ว, ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด, เช่น คนมีปัญญา หมปัญญา. (ป.) (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.)

บ้าน หมายถึง น. ที่อยู่ เช่น เลขบ้าน เข้าบ้าน, สิ่งปลูกสร้างสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยเช่น บ้านพักตากอากาศ บ้านเช่า, บริเวณที่เรือนตั้งอยู่ เช่น เขตบ้าน, หมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน, ถิ่นที่มีมนุษย์อยู่ เช่น สร้างเป็นบ้านเป็นเมือง; (กฎ) โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งมีเจ้าบ้านครอบครอง และหมายความรวมถึงแพหรือเรือซึ่งจอดเป็นประจำและใช้เป็นที่อยู่ประจำ หรือสถานที่หรือยานพาหนะอื่นซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยประจำได้ด้วย. ว. ที่มีอยู่ตามบ้าน เช่น หนูบ้าน คู่กับหนูนา หรือที่เลี้ยงไว้ เช่น หมูบ้าน คู่กับ หมูป่า.(พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.)

2. ศัพท์ชื่อเรียกและความหมายของเรือนลักษณะต่างๆ มีดังต่อไปนี้

เรือน หมายถึง น. สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกันฝน มีหลังคาคลุม สำหรับเป็นที่อยู่, ที่อยู่; ชื่อหนึ่งของดาวฤกษ์อาศเลขามี ๕ ดวง ดาวนกออยู่ในปล่อง หรือดาวอสติเลสสะ ก็เรียก; ทรวดทรง เช่น เรือนผม, ที่รับเพชรพลอย เช่น เรือนแหวน; จำนวน เช่น เงินเรือนหมื่น ราคาเรือนแสน; ลักษณะนามใช้เรียกนาฬิกา เช่น นาฬิกาเรือนหนึ่งนาฬิกา ๒ เรือน.(พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.)

เรือนไทย หมายถึง คือบ้านทรงไทย มีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ละภาค โดยสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของคนไทยสมัยก่อนและแสดงออกถึงภูมิปัญญาไทย ทั้งนี้ องค์ประกอบที่มีผลต่อรูปแบบเรือนไทยมีทั้งเรื่องสภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ อาชีพ ฐานะความเป็นอยู่ คติความเชื่อและศาสนาในแต่ละภูมิภาค โดยหลักๆจะแบ่งเป็นภาคเหนือ, ภาคกลาง, ภาคใต้และภาคอีสาน(พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.)

เรือนไทย น. ....การที่จะทำความเข้าใจเรื่องเรือนไทย บ้านไทยในที่นี้ จึงจำเป็นที่จะต้องพรรณนาวิเคราะห์และเชื่อมโยงให้เห็นว่า มีพัฒนาการทางความเป็นมาของดินแดนและ

ผู้คนอย่างไรบ้าง ทั้งในมิติของเวลาและสถานที่...(ศรีศักร วัลลิโภดม, 2543.) และ ...บ้านทรงไทย มีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ละภาค โดยสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของคนไทยสมัยก่อนและแสดงออกถึงภูมิปัญญาไทย...(ฤทัย ใจจงรัก, 2539.)

เรือนหมู่ น. เรือนที่ปลูกขึ้นหลายหลังในหมู่เดียวกัน สำหรับการใช้สอยของบุคคลในครอบครัวเดียวกัน...(โชติ กัลยาณมิตร, 2518.)

เรือนเครื่องผูก น. เป็นเรือนที่ปลูกสร้างแบบง่าย ๆ วัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่และหวายสำหรับผูกมัดส่วนต่างๆของตัวเรือน อันเป็นที่มาของชื่อเรือนเครื่องผูก ฝาของเรือนชนิดนี้ส่วนใหญ่มักเป็นฝาขัดแตะ...(เสนอ นิลเดช, 2547.)

เรือนสับ น. เรือนไทยที่สร้างด้วยไม้จริงตั้งแต่ตัวเรือนตลอดจนถึงโครงหลังคา ไม้ที่ใช้ในการปลูกสร้างตัวเรือนทั้งหมดได้จากการแปรรูปโดยวิธีใช้ฝั้งหรือขวานตากสับก่อน ไม้ที่ได้รูปไม้ตามที่ต้องการ โดยอาศัยวิธีการแปรรูปไม้ดังนี้ เรือนไม้จริงจึงได้เรียกว่า เรือนสับในภาษาช่าง...(โชติ กัลยาณมิตร, 2518.)

เรือนเครื่องสับ น. เป็นเรือนไม้จริงหรือเรียกว่า เรือนฝากระดาน ที่เรียกว่าเรือนเครื่องสับนั้น เพราะในสมัยก่อนเครื่องมือในการปลูกสร้างยังมีไม่มากเหมือนสมัยนี้ เครื่องมือที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ มีดเหน็บ หรือมีดตอกชนิดหัวใหญ่ ฝั้ง ขวาน สิวชนิดต่างๆ ซึ่งการกลึงเสา ตากพื้น เจาจรู เข้าลิ้น ใ้สลัก จะใช้ฝั้ง ขวาน สิว ทั้งสิ้น จึงทำให้เรียกว่า เรือนเครื่องสับ...(เสนอ นิลเดช, 2547.)

ที่มีลักษณะคลุมเข้าด้วยกันด้วยวิธีเข้าปากไม้, คู่กับ เรือนเครื่องผูก, เรือนฝากระดาน ก็เรียก. ...เป็นเรือนที่เกิดขึ้นหลังเรือนเครื่องผูก ... 2.2 ช่องลม การใช้ช่องลม เรือนเครื่องสับจะใช้ฝักันกระดานลมสะพัดผ่านได้ยาก ...

เรือนแพ น. เรือนที่อยู่อาศัยหรือเรือนค้าขายที่ปลูกลงบนแพลูกบวบหรือทุ่นลอยในน้ำ...(โชติ กัลยาณมิตร, 2518.)

จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนแม่น้ำสะแกกรัง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี กับชุมชนแม่น้ำน่าน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์พบความเหมือนของรูปแบบเรือนแพ อาชีพเลี้ยงปลาในกระชังเป็นอาชีพหลัก...(อรศิริ ปาณินท์, 2546.)

เรือนปั้นหยา น. เรือนที่มีทรงหลังคาชนิดที่ยกเป็นสันสูงมีชายคาคลุมทั้งสี่ด้าน หรือทั้งหมด(ไม่มีจั่วเปิด)...(โชติ กัลยาณมิตร, 2518.)

เรือนแบบกระหลาป่า น. สมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการสร้างตึกอย่างแพร่หลาย เป็นตึก ๒ ชั้นรูป ๔ เหลี่ยมผืนผ้า บางหลังก็มีการสร้างมุขทางด้านหน้า ตึกเหล่านี้ทำฝาและเฉลียงรอบตัวเรือน คำว่ากระหลาป่าไทยเรียกเมืองปัตตาเวียว่าเมืองกระหลาป่า ในรัชกาลที่ ๔ มีการนำแก้ว

เจียรไนที่เรียกว่าหนามขนุนว่า แก้วกระหลาป่า เพราะเป็นแก้วที่ส่งมาจากเมืองปัตตาเวียที่เกาะชวา โดยพ่อค้าชาวดัชต์ ตึกกระหลาป่าที่สร้างในไทยจะทำบันไดขึ้นทางด้านนอก เพราะถือคติไม่ยอมลดอได้จนถึงถือว่าเป็นอัปมงคล ตึกหลังหนึ่งมีราคาหลังละ ๘๐ ชั่ง หรือเท่ากับ ๖๔๐๐ บาท ในสมัยเมื่อ ๑๒๕ ปีมาแล้ว (ปี พ.ศ. ๒๔๔๑)...(เสนาอ นิลเดช, ๒๕๔๔.)

๑๗๗.

ภาพประกอบ อธิบาย เรือนแบบกระหลาป่า มีมุขหน้า นำรูปแบบมาจากปัตตาเวีย ในภาพเป็นอาคารที่ว่าการอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

3. ศัพท์องค์ประกอบของเรือนไทย

ฝาปะกน ฝาเรือนที่มีลักษณะเป็นแผงรูปสี่เหลี่ยม ทำด้วยไม้จริง โดยใช้กระดานแผ่นเล็กๆ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากรุในแนวตั้งอยู่ในช่องระหว่างโครงฝาซึ่งประกอบด้วยตัวไม้ลูกตั้งตั้งเป็นแถวและตัวไม้ลูกปะกนหรือลูกนอนวางขวางอยู่ในช่องระหว่างไม้ลูกตั้งแต่ละตัวอย่างสลับหว่างกันกันมีตัวไม้แม่ฝา 4 ตัว เป็นกรอบล้อมทั้ง 4 ด้าน ฝาปะกนเป็นที่นิยมโดยเฉพาะทำเป็นฝาเรือนเครื่องสับหรือเรือนฝากระดาน(<http://www.bansongthai.com/content/view/311/52/>)

ฝาเกร็ด ฝาเรือนที่ใช้แผ่นกระดานตีปิดตามแนวนอนติดกับไม้คร่าว โดยวางแผ่นกระดานแผ่นที่ถัดขึ้นไปให้เหลื่อมลงมาทับริมบนของกระดานแผ่นล่างและทำเช่นนี้ ลำดับขึ้นไปจนสุดที่ปลายฝาและเมื่อตีฝาเต็มด้านแล้วจะเห็นแผ่นกระดานเกยกันเป็นลำดับลงมา คล้ายเกล็ดปลาซ้อนทับกัน(<http://www.bansongthai.com/content/view/311/52/>)

ฝาสำหรับ ฝาเรือนเครื่องสับ หรือเรือนฝากระดาน ลักษณะโครงสร้างฝาค้ำกับฝาสายบัว ก็มีตัวไม้ลูกตั้งเป็นหลัก มีลูกปะกนหรือลูกนอนขัดขวางระหว่างลูกตั้งแต่ละตัว โดยวางในแนวเดียวกัน ลำดับขึ้นไปแต่ตีฝาด้านกระทั้งปลายฝา กับเว้นช่องว่างระหว่างลูกประ

คนแต่ละตัวให้ห่างกันพอประมาณ ด้านในกรุด้วยใบจาก ใบเตย ใบตาล ใดๆอย่างหนึ่ง แล้ว
ใช้ไม้รวกเรียกเป็นซี่เล็กๆ เหลาหัวและท้ายให้แหลมเรียกว่า เข็ม สอดขัดกับลูกตั้งตั้งถู่ในแนว
เดียวกับลูกปะกน เพื่อขัดวัสดุที่กรุทำเป็นฝาให้แนบติดแน่นกับหลังลูกปะกน ฝาลำหรวนี้บาง
ท้องถิ่นเรียกว่า ฝากระแซงอ่อน(<http://www.bansongthai.com/content/view/311/52/>)

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาเรือนแรม(โฮมสเตย์)ชุมชน เป็นแหล่งปัญญาที่
เบิกบาน กรณีศึกษาบ้านเขาแก้ว ตำบลดาวเรือง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์มนต์ผลกา วงษา

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

.....

แบบสอบถามทั้งหมดมี 5 ตอน กรุณาตอบตามความจริงตามข้อคิดเห็นของท่านและโปรดทำทุกตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ด้านที่พักอาศัยหรือที่พักแรม (โฮมสเตย์)

ตอนที่ 3 แหล่งเรียนรู้ในชุมชนไทยวนสระบุรี

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของผู้เยี่ยมชมหรือผู้มาพักแรม

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่นๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ	☐ ชาย	☐ หญิง	
2. อายุ	☐ 0-15 ปี	☐ 16-20 ปี	☐ 21-25 ปี
	☐ 26-30 ปี	☐ 31-35 ปี	☐ 36-40 ปี
	☐ 41-45 ปี	☐ 46-50 ปี	☐ 51-55 ปี
	☐ 56-60 ปี	☐ 60 ปีขึ้นไป	
3.อาชีพ	☐ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	☐ พนักงานบริษัทเอกชน	☐ กิจการส่วนตัว
	☐ พ่อบ้าน/แม่บ้าน	☐ รับจ้างทั่วไป	☐ เกษตรกร
	☐ นักเรียน/นักศึกษา	☐ อื่นๆ.....	
4.ระดับการศึกษา	☐ ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	☐ ประถมศึกษาปีที่ 6	☐ มัธยมต้น
	☐ มัธยมปลาย/ปวช.	☐ อนุปริญญา/ปวท./ปวส.	☐ ปริญญาตรี
	☐ สูงกว่าปริญญาตรี		
5.ระดับรายได้(บาท/เดือน)	☐ ไม่มีรายได้	☐ ต่ำกว่า 5,000	☐ 5,001-10,000
	☐ 10,001-15,000	☐ 15,001-20,000	☐ 20,001-25,000
	☐ 25,001-30,000	☐ มากกว่า 30,001	

ตอนที่ 2 ด้านที่พักอาศัยหรือที่พักแรม (โฮมสเตย์) ถ้าไม่สะดวกเป็นที่พักแรมให้ตอบเฉพาะข้อ 1 และข้อ 2

1. ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกในครอบครัว

1.1 จำนวนสมาชิกในเรือนที่อยู่ประจำ.....คน

1.2 รายละเอียดของสมาชิกในครอบครัว

ลำดับ	เพศ		อายุ	อาชีพ	ความสัมพันธ์ในครอบครัว
	ชาย	หญิง			
1.					
2.					
3.					
4.					

2. ข้อมูลเกี่ยวกับที่พักอาศัย

2.1 ลักษณะที่พักอาศัย

ประเภทของที่อยู่อาศัย

บ้านเดี่ยวชั้นเดียว   บ้านเดี่ยว 2 ชั้น   ทาวน์เฮาส์   อาคารพาณิชย์/ห้องแถว

ลักษณะที่อยู่อาศัย

เรือนไทยยกใต้ถุนสูง   บ้านก่ออิฐ   บ้านครึ่งอิฐ/ครึ่งไม้

ลักษณะเรือน

เรือนเครื่องสับ   เรือนเครื่องผูก   เรือนแพ

จำนวนห้องที่สามารถใช้เป็นห้องพักได้

1 ห้อง   2 ห้อง   3 ห้อง   ..... ห้อง   อื่นๆ.....

พื้นที่ใช้สอยในบ้านและบริเวณโดยรอบ

พื้นที่บนเรือนสำหรับใช้วางมุ้งนอนได้และมีความปลอดภัย

พื้นที่สำหรับรับแขก

พื้นที่สำหรับพักผ่อน

พื้นที่สำหรับรับประทานอาหาร

ห้องครัว

ห้องน้ำ-ส้วม

พื้นที่ใช้สอยในการจัดกิจกรรม/การแสดง.....

พื้นที่ใช้สอยรินน้ำ

2.2 จำนวนผู้เยี่ยมชมเรือนที่สามารถรับรองได้ต่อครั้ง

1-2 คน   3-6 คน   7-10คน   11-20 คน   อื่นๆ .....

2.3 จำนวนครั้งที่ต้องการให้นักท่องเที่ยว/ผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมเรือนต่อเดือน

1 ครั้ง   2 ครั้ง   3 ครั้ง   4 ครั้ง   อื่นๆ .....

3. ความเป็นอยู่และกิจกรรมต่างๆในที่พักแรม ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3.1 พื้นที่ใช้สอยสำหรับผู้มาพักแรม

พื้นที่ที่จัดให้ผู้มาค้างแรม

- ห้องว่างบนเรือน พื้นที่เรือนชาน พื้นที่อื่นๆ.....

การปรับปรุงเรือนเพื่อใช้เป็นที่พักแรม

- ไม่ต่อเติม ต่อเติม ระบุ.....

3.2 การให้บริการของเจ้าของเรือนแก่ผู้มาพักแรม

- อาหารเช้า อาหารกลางวัน อาหารเย็น

ของใช้ส่วนตัว

- ยาสิฟีน สบู่ ยาระดม ผ้าเช็ดตัว

- เครื่องนอน อื่นๆ.....

ของส่วนกลาง

- โทรศัทพ์ โทรทัศน์ วิทยุ อื่นๆ.....

3.3 อาชีพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าของเรือน

อาชีพของเจ้าของเรือน

- ทอผ้า จักรสาน เพาะปลูก (ระบุ).....

- ประกอบอาชีพ(ระบุ).....

กิจกรรมภายในครอบครัวในขณะที่ไม่มีผู้มาพักแรม

- ทำงานบ้าน เลี้ยงดูบุตรหลาน สอนเพื่อนรำ

- อื่นๆ.....

กิจกรรมนอกบ้าน

- ทำการเกษตร(ระบุ).....

- อื่นๆ.....

ในขณะที่มีผู้มาพักแรม ท่านได้ประกอบ/อาชีพ และกิจกรรมอย่างไร

- ประกอบอาชีพและกิจกรรมต่างๆตามปกติ

- ประกอบกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้มาพักแรม

4. การจัดให้ผู้มาพักแรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในครอบครัว

4.1 บทบาทและการมีส่วนร่วมในครอบครัว

- การต้อนรับด้วยการแสดง และพิธีกรรมต่างๆ

- การแสดงเพื่อนรำวัฒนธรรมล้านนา การแต่งกายชุดไทยวน การใช้ภาษาไทยวน

- อื่นๆ.....

- การรับประทานอาหารแบบขันโตก

- ประกอบอาหาร จัดเตรียมสำรับอาหาร เสริฟอาหาร จัดเก็บ-ล้าง

- อื่นๆ.....
- การเยี่ยมชมเรือนไทยวน
- การตั้งบ้านเรือนริมลำน้ำ   ระบบนิเวศกับวิถีชีวิตเกษตรกรรม   ช่างบ้านไทยวน
- ลักษณะเรือนไทยวน   ส่วนประกอบของเรือน
- 4.2 การให้ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ต่างๆในชุมชน
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรตำบลดาวเรือง   กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล   การทำนา-เกี่ยวข้าว
- กลุ่มทอผ้ายกมุก หมู่บ้านงามล้อม   การพูดภาษาไทยวน
- อื่นๆ.....
- นอกจากนี้ยังมี.....

5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนหรือไม่

- คอยต้อนรับ   นำเที่ยว   บริการด้านอาหาร   ให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยวน
- อื่นๆ.....

6. การจัดการด้านการตลาด

- มีส่วนประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ให้แก่ผู้มาพักแรม
- จัดการหานักท่องเที่ยวให้มาพักแรมในชุมชน
- เป็นตัวแทนติดต่อประสานงานกับแหล่งเรียนรู้หรือที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยว
- เป็นตัวแทนจัดการลงทะเบียนของผู้พักแรม

7. การจัดการที่พักแรม(โฮมสเตย์)ด้านการเงิน

รายรับที่ได้จากที่พักแรมด้านการเงิน

- (1) จาก.....จำนวน.....บาท
- (2) จาก.....จำนวน.....บาท
- (3) จาก.....จำนวน.....บาท

ค่าใช้จ่าย

- (1) ค่า.....จำนวน.....บาท
- (2) ค่า.....จำนวน.....บาท
- (3) ค่า.....จำนวน.....บาท

แหล่งเงินทุน

- (1) จาก.....จำนวน.....บาท
- (2) จาก.....จำนวน.....บาท
- (3) จาก.....จำนวน.....บาท

ตอนที่ 3 แหล่งเรียนรู้ในชุมชนไทยวนสระบุรี

ท่านมาจาก ตำบลดาวเรือง อำเภอเมือง ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ ต. .... อ. .... จ. ....

กรุณาภาเครื่องหมาย / ภายในช่องว่าง

ความคิดเห็นของท่าน	เห็นด้วย ที่สุด	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
1. ความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนสระบุรี					
1.1 การย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนจากเมืองเชียงแสน เมื่อ พ.ศ. 2347					
1.2 การตั้งถิ่นฐานชาวไทยวนสระบุรีบนที่ราบริมฝั่งแม่น้ำป่าสัก					
2. การจัดให้มีแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมไท-ขวน ได้แก่					
2.1 กลุ่มอาคารทางศาสนา					
2.1.1 วัดโตนด เป็นวัดมอญ มีคัมภีร์ภาษาขวน					
2.1.2 วัดเขาแก้วรวิหาร เป็นวัดสมัยอยุธยา รัชกาลที่ ๔ โปรด เกล้าให้บูรณะปฏิสังขรณ์ มีศาลาหินหรือศาลาโรงธรรม มีพระเจดีย์ ประธานทรงปราสาทยอด และมีพุทธศิลปกรรมทั้งดงาม					
2.1.3 วัดต้นตาล เป็นบริเวณตั้งถิ่นฐานชุมชนไทยวน					
2.1.4 วัดพระยาทศ มีเจดีย์หลวงรูปทรงล้านนา มีวิหารเดิมเป็น เครื่องไม้ ที่ซุ้มประตูและพื้นระเบียงหินทรายแกะลายงดงาม					
2.1.5 วัดท่าช้างเหนือ มีธรรมาสีลปกรรมล้านนา ในสมัยรัชกาล ที่ ๕ เค้าช่างลงอาบนํ้าที่หน้าของวัด และวัดท่าช้างใต้รัชกาลที่ 4 เคยเสด็จสรนํ้าที่หน้าของวัด					
2.1.6 วัดพะเยาว์ มีพระพุทธรูปทองคำอัญเชิญมาจากสมัยอยุธยา เดิมห่อหุ้มด้วยปูน					
2.1.7 วัดสมุหประดิษฐารามสร้างในรัชกาลที่ ๓ ประกอบด้วย					
- โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม-บาลีแห่งแรกของสระบุรี					
- พระเจดีย์แปดเหลี่ยมบรรจุอัฐิมารดาเจ้าพระยานิกรบดินทร์มหิน ทรมหากัลยานิมิตร (โต) ต้นตระกูลกัลยานิมิตรผู้สร้างวัดให้มารดา					
- พระอุโบสถหน้าบันประดับปูนปั้นศิลปะรัชกาลที่ 3 ภายในมี ภาพเขียนสีจิตรกรรมฝาผนัง เล่าเรื่องราวประเพณีไทยวนแต่โบราณ					
- กุฏิเจ้าอาวาสเก่าสร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลัง					

ความคิดเห็นของท่าน	เห็นด้วย ที่สุด	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
2.2 กลุ่มสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์					
2.2.1 ทำหินลาด มีผลต่อการตั้งชื่อวัดเขาแก้ว					
2.2.2 ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นหนึ่งในเบญจสุทธิตองคาแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์					
2.2.3 ศูนย์แข่งขันเรือยาว เป็นกีฬาในช่วงหน้าน้ำที่แสดงถึงความรักความสามัคคีของแต่ละหมู่บ้าน					
2.3 กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
2.3.1 หอวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไทวนสระบุรีที่บ้านเขาแก้ว					
2.3.2 ศูนย์วัฒนธรรมตำบลต้นตาล แสดงเรือยวนารายณ์ประสิทธิ์					
2.3.3 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลดาวเรือง ผลิตกล้วยน้ำว้าทับอบแห้ง สินค้าOTOP					
2.3.4 กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าบ้านต้นตาล สอนทอผ้าด้วยกี่กระตุก					
2.3.5 กลุ่มทอผ้ากมกหมู่บ้านงามล้อม สอนทอผ้าไทวนโบราณ					
2.3.6 ตลาดต้นน้ำต้นตาล ทุกวันอาทิตย์					
2.3.7 ตลาดร้อยปีเส้าไห้(ตลาดโบราณเส้าไห้) เรือนแถวฝาลัง					
2.4 กลุ่มประเพณีศิลปวัฒนธรรม					
2.4.1 การใช้ภาษาขวน					
2.4.2 ประเพณีวัฒนธรรมแบบเชียงแสน					
3. ความเต็มใจของชาวไทยวนที่จะถ่ายทอดทักษะทางวัฒนธรรม ชาวไทยวนให้แก่ผู้มาเยี่ยมชม					
3.1 การสอนทอผ้าฝ้ายด้วยกี่กระตุก					
3.2 การสอนทำอาหารขันโตก					
3.3 การสอนฟ้อนรำพื้นเมือง					
3.4 การสอนภาษาขวน					

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของผู้เยี่ยมชมหรือผู้มาพักแรม

5 = พอใจมากที่สุด , 4 = พอใจมาก , 3 = พอใจ , 2 = พอใจน้อย , 1 = ไม่พอใจ

ความพึงพอใจของท่าน	พอใจมากที่สุด	พอใจมาก	พอใจ	พอใจน้อย	ไม่พอใจ
	5	4	3	2	1
1. สิ่งที่ได้รับในการเยี่ยมชมบ้านเขาแก้ว					
1.1 การจัดแสดงนิทรรศการ					
- ผ้าทอโบราณ					
- อุปกรณ์ทางการเกษตร					
- พิพิธภัณฑ์เรือลุ่มน้ำป่าสัก					
- องค์กรประกอบเรือนไทย					
- เครื่องตกแต่งเรือน					
- สอนฟ้อนรำทุกวันเสาร์					
1.2 กิจกรรมวัฒนธรรมล้านนา					
- ทำบุญสลากภัต					
- เทศการยี่เป็ง					
- ภาษาพื้นเมือง					
- อาหารแบบขันโตก + ฟ้อนรำล้านนา					
- ที่พักแรม/ปูเสื่อนอนฟูกางมุ้ง					
- จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ					
1.3 วิถีชีวิตประจำวันของเจ้าของบ้าน					
- เก็บกวาดช่วงบ้านทำทุกวัน					
- การดูแลพืชพันธุ์รอบบริเวณให้มีความร่มรื่น					
- จัดห้องสมุด					
- ซ่อมแซมสิ่งของจัดแสดง					
- การปรุงเรือน					
- การรับประทานอาหารแบบขันโตกพร้อมการแสดงริมแม่น้ำป่าสัก					
2. การพักแรมบนเรือนไทยที่บ้านเขาแก้ว (มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551)					
2.1 ด้านที่พัก					
2.2 ด้านอาหาร					
2.3 ด้านความปลอดภัย					
2.4 ด้านอรรถาธิบายไม้ตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก					

2.5 ด้านรายการนำเที่ยว					
2.6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
2.7 ด้านวัฒนธรรม					
2.8 ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน					
2.9 ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์					
2.10 ด้านการประชาสัมพันธ์					
3. ความรู้ที่ได้จากบ้านเขาแก้ว					
3.1 ภูมิปัญญาการปลูกเรือนไทย					
3.2 ลักษณะผังบริเวณบ้านไถยวน					
3.3 ลักษณะตัวบ้านไถยวน, ห้องนอน, ครัวไฟ, สวนเชิงบันได					
3.4 องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม					
3.5 วัสดุก่อสร้างเรือนไทย					
3.6 ประเภทเรือนไทย เช่น เรือนเครื่องสับ เรือนเครื่องผูก และเรือนแพ					
3.7 การปรุงเรือนไทย 12 หลัง กับการใช้สอยพื้นที่ได้สูงจัดกิจกรรมวัฒนธรรมล้านนา					
4. ความต้องการพักค้างคืนเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนมากขึ้น					
4.1 การเรียนรู้เรื่องศิลปะการฟ้อนรำล้านนา					
4.2 การเรียนรู้เรื่องการทอผ้าจก-ทอมือ					
4.3 อาชีพการเลี้ยงปลาทึบทีมในกระชัง					
4.4 ตลาดค่าน้ำโบราณบ้านต้นตาล					
4.5 ตลาดร้อยปีอำเภอเส้าไห้					
5. การต้อนรับจากเจ้าของบ้าน					
6. ต้องการมาเยี่ยมชมเยือนที่นี่อีกหรือไม่					
7. การปรับปรุงเป็นโฮมสเตย์ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551					
8. ความเบิกบานในสิ่งที่เรียนรู้จากบ้านเขาแก้ว					
9. เรือนแรม เป็นคำไทยในความหมายของ คำว่า โฮมสเตย์ไทย					

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่นๆ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

จำนวนโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551

ภาคผนวก ก

ตารางที่ 6.1 จำนวนโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2551

ภูมิภาค	จังหวัด	พื้นที่(แห่ง)	พื้นที่(แห่ง)ตามประกาศ ของ ททท.
ภาคเหนือ 9 จังหวัด	เชียงราย	10	10
	เชียงใหม่	5	5
	แม่ฮ่องสอน	5	5
	ลำพูน	1	1
	ลำปาง	2	2
	น่าน	2	1
	แพร่	10	1
	อุตรดิตถ์	1	1
	เพชรบูรณ์	1	1
ภาคกลาง 7 จังหวัด	อ่างทอง	5	5
	สุพรรณบุรี	2	2
	พระนครศรีอยุธยา	3	3
	สิงห์บุรี	4	4
	สมุทรสงคราม	1	1
	สมุทรสาคร	1	1
	สมุทรปราการ	1	1
ภาคตะวันออก 5 จังหวัด	ตราด	1	-
	ระยอง	2	2
	ปราจีนบุรี	1	1
	สระแก้ว	1	1
	จันทบุรี	3	3
ภาคใต้ 6 จังหวัด	ชุมพร	3	3
	สุราษฎร์ธานี	3	3
	พังงา	1	1
	นครศรีธรรมราช	1	1
	กระบี่	1	1
	พังงา	1	1

ภูมิภาค	จังหวัด	พื้นที่(แห่ง)	พื้นที่(แห่ง)ตามประกาศ ของ ททท.
ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ 13 จังหวัด	เลย	1	1
	หนองคาย	1	1
	หนองบัวลำภู	3	3
	อุดรธานี	2	2
	ชัยภูมิ	1	1
	นครราชสีมา	12	12
	มหาสารคาม	1	1
	สุรินทร์	2	2
	ร้อยเอ็ด	1	1
	อุบลราชธานี	3	3
	อำนาจเจริญ	1	1
	มุกดาหาร	3	3
	กาฬสินธุ์	1	1

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาว มนต์ศุภา วงษา
วัน เดือน ปีเกิด	11 มกราคม พ.ศ. 2502
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	246/54 ซอย 33 หมู่บ้านสัมมากร (รามคำแหงซอย 110) ถนนรามคำแหง แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร 10240
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยผู้อำนวยการหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้าง
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2525 สด.บ. (สถาปัตยกรรมศาสตร์) จาก มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2535 วท.ม. (สาขาการจัดการงานก่อสร้าง) จาก มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประสบการณ์ในการทำงานวิชาชีพ	พ.ศ. 2524 สถาปนิกฝึกหัด บริษัท นนท์-ตรึงใจ สถาปนิกและนักวางผัง จำกัด พ.ศ. 2525 สถาปนิก บริษัท ดีไซน์ดีเวลลอป จำกัด พ.ศ. 2526-2527 สถาปนิกผู้ช่วย TAY JOO TECK CHARTERED ARCHITETS CO.,LTD., SINGAPORE. พ.ศ. 2532-2533 สถาปนิกโครงการ บริษัท สถาปนิกสุเมธ ชุมสาย จำกัด พ.ศ. 2533-2542 สถาปนิกโครงการ บริษัท เอสเจเอ ทรีดี จำกัด พ.ศ. 2542 อาจารย์พิเศษ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2542-ปัจจุบัน อาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม